

Keress! Láss! Szólj! Remélj!

EVANGÉLIKUS HITTANKÖNYV

12. osztály

Tanári kézikönyv

Remélj!

Tanári kézikönyv

BUDAPEST, 2017

A kiadvány a Magyarországi Evangélikus Egyház támogatásával készült.

Lektorok

Birkás-Sztrókey Edit

Novotny Dániel

Szerzők

Béres Tamás

Csepregi András

Kodácsy-Simon Eszter

Réz-Nagy Zoltán

Simon Z. Attila

Minden jog fenntartva. Bármely másolás, sokszorosítás,
illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás
a kiadó előzetes írásbeli engedélyéhez van kötve.

© A Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója, 2016

© Béres Tamás, 2017

© Csepregi András, 2017

© Kodácsy-Simon Eszter, 2017

© Réz-Nagy Zoltán, 2017

© Simon Z. Attila, 2017

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója

Budapest, 2017

www.lutherkiado.hu

Felelős kiadó: Kendeh K. Péter

Olvasószerkesztő: Petri Gábor

Szöveggondozó: Miklósné Székács Judit

Műszaki szerkesztő: Török Andrea

TARTALOM

Előszó	5
1. Isten megismerése a kinyilatkoztatás ösvényein	7
2. Egyetemes kinyilatkoztatás – Útjelző táblák a teremtésben	9
3. Igei kinyilatkoztatás	11
Összefoglalás	13
Útmutató az egyháztörténeti leckék tanításához	14
4. Felekezetek – a reformáció szárnyain	15
5. Ortodoxiak és pietizmusok – Lehet-e a jót még jobban?	17
6. Vallásháborúk, vallásbéke és vallásszabadság Európában	20
7. Reformáció és ellenreformáció Magyarországon – Az egyházépítés nehézségei	22
8. Evangélikusok Magyarországon a török hódoltság után – Újrakezdés	25
9. Evangélikus iskolák Magyarországon – A közösség ereje	26
10. Új protestáns közösségek az Óvilágban és az Újvilágban	28
11. A két vatikáni zsinat és a protestáns világszervezetek – szembesülés a modern világgal	30
Összefoglalás	32
12. Eszkatológia – Mi vár ránk hosszú távon?	33
13. Apokaliptika – Ószövetség	35
14. Apokaliptika – Újszövetség	37
15. Üdvösség – Mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?	40
16. Teodicea – Isten velünk az úton	42
17. Innen és túl – a határ két oldalán	44
18. A Lélek a lélek forrása	46
19. Feltámadás	48
Összefoglalás	50
20. Keresztelő János – a változtatás mártírja	51
21. A vakon született ember – Az első látó	53
23. A magdalai Mária – Az ismeretlenné vált apostolnő	57
24. Nikodémus – Ami időskorban is lehetséges	59
25. Júdas – A szükséges rossz?	61
26. Tamás – A kétely jelképes alakja	63
Összefoglalás	66

27. Isten	68
28. A világ és az ember	71
29. A rossz eredete	73
30. Az élet célja, a halál, és ami utána jön	75
Összefoglalás	77
31. Zsidóüldözés, holokauszt és az egyházak Magyarországon	79
32. A magyarországi egyházak a pártállam szorításában	81
33. Sztéhlo Gábor, az embermentő	83
34. Bibó István, a gondolkodó	84
35. Dietrich Bonhoeffer, a testvér	85
Összefoglalás	86
36. Templom – A találkozóhely	87
37. Szentségek és megerősítés – Az Istenhez tartozás nyomai	90
38. Istentisztelet – Közelebb a forráshoz	92
39. Egyházzene – Isteni muzsika	94
40. Ifjúsági munka – Hídverés a jövőbe	96
Összefoglalás	98

ELŐSZÓ

Kedves hittantanárok, lelkészek, hitoktató kollégák!

Sok szeretettel adjuk kézbe evangélikus egyházunk középiskolai hittankönyvsorozatának legújabb, tizenkettedikes tankönyvét és a hozzá tartozó tanári kézikönyvet. Reméljük, hogy a tankönyvsorozat korábbi, már megjelent elemeivel való találkozás, a tankönyvekben, tanári kézikönyvekben található teológiai és pedagógiai szempontok és újítások elnyerték mind a diákok, mind tanáraik tetszését. A tizenkettedikes tankönyv esetében a korábbiakhoz hasonlóan építettünk azokra a kritikákra, amelyeket a próbaév során kollégáinktól kaptunk, és igyekeztünk a felvetett szempontokat integrálni a tankönyvünkbe. A könyv a már ismert kategóriákkal és típusfeladatokkal operál, amelyeket a korábbi középiskolai tankönyvekben már megismerhettek, és amelyekben az adaptív pedagógiai megközelítés és a konstruktív pedagógiai építkezés jellemező munkaformává vált. Ezek a munkamódszerek és megközelítések ebben a tankönyvben továbbra is jelen lesznek. Ilyen, már jól ismert feladattípusok a *Szerinted?*, *Hallottál róla?* vagy a *Mozdulj!* feladatok, amelyekkel a tanulók önálló munkavégzésére bátorítottuk a diákokat és tanáraikat egyaránt. Munkánk során igyekeztünk figyelembe venni az előző tankönyvsorozattal kapcsolatos észrevételeket is, így most ebben a bevezetőben leginkább az egyháztörténet metodikájával kapcsolatban szeretnénk részletes tájékoztatást és támogatást kínálni.

A megszokott feladatok mellett két új feladattípus jelenik meg a tankönyvben a *Mozdulj!* feladatok alatt. Ezek egyike a *Nézz utána...* felszólítással kezdődik. Azt gondoljuk, hogy napjainkban már nem feltétlenül és kizárólag helytálló az a trend, amikor a tanár van az „információgazda” szerepében, ami talán évszázadokon keresztül jellemző volt a pedagógiában, és amely megszokásból a pedagógusnak és a diáknak is nagyon nehéz kilépni. Az „okoseszközök” fejlődésével és elérhetőségével ma jogosan feltételezheti a tanár, hogy a diákok az internet segítségével közelebb vannak az információs bázisokhoz, mint akár évekkel ezelőtt. A lexikális tudás prioritásait beérte az operáns, felhasználói tudás, amely ma már az egyetemi képzésben is óriási jelentőséggel bír. Könyvtáralkalmazásokkal ma már pár másodperc alatt első kézből elérhetőek azok az információk, amelyek korábban csak a tanár közvetítésével voltak mozgósíthatók. Ez az információs csatorna ma már lehetővé, sőt kívánttá teszi, hogy maga a tanuló végezzen kutatómunkát, és irányított módon szerezze meg, szelektálja és sajátítsa el az információmennyiséget, amely ma már minden felsőoktatási intézményben alapkövetelmény. Éppen ezért az új feladattípusokban már – felkészítve a tanulókat az előttük álló kihívásokra – ezekre igyekszünk proaktív pedagógiai válaszokat adni, megmutatva a diákoknak a hiteles források használatát, az azokhoz való hozzájutás módját és a szelekció, az elsajátítás lehetséges módjait. A fenti folyamatokkal párhuzamosan érezhető egy komoly probléma, amelynek jelei már a társadalomban is mutatkoznak: az információs szufficit, többlet az igényes kutatómunka során megkívánja azt a törekvést, hogy eredményeinket mindig hiteles, alátámasztott és objektivitásra törekvő forrásból igyekezzünk megszerezni. Egyre több „mérgezett” forrás található a világhálón, az egyszerű hoaxoktól kezdve a tudatos megtévesztő információkat közlő médiumokig, amire sajnos egyre több példa akad akár a közszolgálati médiában is. Éppen ezért ezeknél az „első szárnycsapásoknál” igyekeztünk olyan forrásokra támaszkodni és ezeket közölni, amelyeket legjobb tudásunk szerint egyházi és krisztusi szempontból hitelesnek és minőséginek tartunk.

A másik, új feladattípus szintén a *Mozdulj!* feladatok alatt forráselemzési munkára szólít fel. Ezekhez az egyháztörténeti leckék a tankönyvben konkrét forrásokat is tartalmaznak, amelyek kiegészülhetnek a tanári kézikönyvben megjelenő forrásokkal is. Ezt a munkamódszert hatékonyságán és az önálló munkavégzés felé való mutatásán kívül azért is tartottuk elkerülhetetlennek, mert az érettségi vizsgán

ma már a legtöbb humán műveltségi körhöz tartozó vizsgán alapfeladatnak számít, így az evangélikus hittan középszintű érettségi vizsga szóbeli és esetleges írásbeli részén is.

Mivel úgy találtuk, hogy a tanári kézikönyv bevezetőjében nincs helye a konkrét leckék metodikája közlésének, az egyháztörténeti fejezetek előtt azokról részletesebben is szólnunk. Előljáróban csak annyit, hogy ezeknél a leckéknél a tanári kézikönyv nem tartalmazza a megszokott módon felkínált óravázlatot, helyette viszont tartalmaz részletes megközelítési javaslatokat, valamint a feladatok lehetséges megoldásait. Azonban a főszöveg hosszúsága miatt azok feldolgozásához a korábbi tanári kézikönyvekben bőven részletezett kooperatív módszerek mellett (lásd a tizedikes tanári kézikönyv bevezetőjét) szeretnénk felkínálni olyan lehetőségeket, amelyekkel a frontális szóbeli tanári ismeretközlést a minimálisan szükséges szintre csökkenthetjük.

- *Kondenzáció (sűrités)*: olyan módszer, amellyel a megszerzett, elolvasott tananyagot a tanuló saját szavaival, szóban vagy írásban röviden összefoglalja. Történhet kiscsoportban kooperatív módszer használata közben vagy egyénileg is (jegyzetelés, kiemelés).
- *Kategorizáció (csoportosítás)*: a szöveg egyes részeit a tananyag kérdéseinek különböző szempontjai szerint csoportosítjuk (pl. pozitív-negatív szerep, különböző élethelyzetek, aktív-passzív szereplők, különböző gondolatok megléte stb.) hasonlóságokat és különbségeket keresünk. Ezekhez a tanár a főszöveg elolvasása előtt kategóriákat („buborékokat”) állapíthat meg.
- *Narratívaalkotás (elbeszélés)*: a diák az elolvasott szöveget egy kerek történetté alakítja, a saját szemszögéből megfogalmazva, saját érzelmeivel, saját élményeivel feldúsítva. Történhet írásban vagy szóban, kiscsoportban, csoportban vagy egyénileg.
- *Interpretáció (értelmezés)*: a szövegek mögötti tartalmak keresése, amihez a tanár előzetes kritériumokat adhat meg (például: keressék meg a tanulók azokat az élethelyzeteket, amelyek közősek voltak az alábbi egyháztörténeti alakok életében).
- *Interjúkészítés (megbeszélés)*: a diák a megadott feltételek szerint készít fiktív vagy valós interjúkat egyháztörténeti szereplőkkel vagy akár a csoport tagjaival az adott tananyagról.

Reméljük, ezzel a módszertani segítséggel az egyháztörténet tanítása is könnyebben ki tud lépni abból a mederből, amelyet a túl sok információ és a pedagógiai megközelítés egyoldalúsága jellemezett. Ezek az újítások remélhetőleg tanár és diák számára egyaránt élvezhető, az összefüggésekre és a szükséges objektív információkra építő, jó hangulatú és hatékony hittanórákat fog eredményezni.

A tankönyv további részében dogmatikai kérdésekről is szó lesz, amelyekben különös szerepet kap a kinyilatkoztatás és az utolsó időkkel kapcsolatos teológiai gondolatok – mindezek pedig életszerű megközelítéssel, mindennapi tapasztalatokkal kiegészítve. Igyekeztünk a tankönyvsorozat utolsó, középiskolai tagjában a fentieken kívül olyan témaköröket felvetni, amelyek az elkötelezett tanítványi élet és az egyházi tagság, jelenlét és szerepvállalás felé igyekeznek terelni a tanulókat középiskolás éveik vége felé. A tanítványi életéről ebben a tankönyvben János evangéliumának szereplői tesznek tanúságot velünk együtt, míg a felelős egyháztagság felé a tankönyv utolsó fejezete hív és indít, ahol az egyházzal, annak szervezőtől, megjelenési formájáról (például egyházzene) hallhatnak, beszélgethetnek és cserélhetnek tapasztalatot a fiatalok, és az egyház jelenlegi életével is megismerkedhetnek a tanulók.

Isten áldását, hasznos és kellemes órákat kívánunk tanár kollégáinknak és a diákoknak egyaránt:

A szerzők

1. Isten megismerése a kinyilatkoztatás ösvényein

Az óra célja

A tanulók ismerjék meg a kinyilatkoztatás fogalmát és annak igei hátterét 2Móz 33 alapján. Ismerjék meg a kinyilatkoztatás két alapvető formáját, osszák meg az azokkal való tapasztalataikat, gondolataikat. Fogalmazzák meg, mit jelent hívőnek lenni a megismert fogalmak használatával.

Kulcsfogalmak

Megismerés, kinyilatkoztatás, egyetemes és igei kinyilatkoztatás

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. A bibliai szöveg feldolgozása és az ahhoz kapcsolódó reflexiók – Mozdulj! 1. – Mottó Mózesnek megjelenik Isten dicsősége (2Móz 33,12–23)

Úr orcája/arca gondolat
pánáj_elo him komplex teol. Téma

A tanulók kiscsoportban olvassák el az igét, majd a következő megközelítésben dolgozzanak fel egy az igével kapcsolatos témát (a tanár szemelvényvel segítheti a munkát, ha nehéznek ítéli a feladatot):

- Isten arca – Az emberi arc mint a megismerés teljessége
- Isten arca – Az álarcok szerepe az ókori színjátszásban
- Isten arca – Képi és névbrázolási tabuk az ókori zsidóságban
- Isten arca – Az igehelyen olvasható, Mózesrel folytatott beszélgetésben
- Isten arca – A leckében található mottó alapján

2. Szerinted? 1.

Milyen Isten? – „Arcfestés”

Indíthatjuk az órát egy közös rajzzal, amelyet a csoport közösen készít el Istenről. Minden tanuló vegyen részt a munkában, vagy indokolja meg kívülállását!

Reflexiós kérdések: Melyek voltak a legmerészebb események, ahol Isten jelenlétét megtapasztaltad? Ahol Isten hiányát? Hol jelenik meg ez a rajzon? (Legtöbb bátorságot kívánó, legtöbb erőt kívánó, legnagyobb kitartást kívánó találkozás.) Milyen érzések jelentek meg benned?

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

3. A főszöveg feldolgozása és a hozzá kapcsolódó kérdések, aktualizálás – Mit jelent?

Reflexiós lehetőségek: Mit jelent számotokra a kinyilatkoztatás kifejezés az olvasottak alapján? Az óra

elején említett találkozásaitokat hova sorolnátok? Tudunk még a tankönyvi példákon túl felsorolni igei vagy egyetemes kinyilatkoztatási formákat?

4. Szerinted? 3.

Beszélgetésindító: Képzeld el, hogy Isten hívó szavát és ígérését követve Mózes követi Istent a pusztai vándorlás során! Hogyan kapcsolódik össze az ő életében az egyetemes és az igei kinyilatkoztatás? A te életedben melyik kinyilatkoztatási mód kap nagyobb hangsúlyt?

III. REFLEXIÓK

5. Hallottál róla? 2. – Mozdulj! 2.

A feladatban a kinyilatkoztatás és Isten megismerhetőségének nehézségei kapnak hangsúlyt, és az, hogy Isten teljessége az ember számára, még a beavatottak és tudósok számára is megismerhetetlen. A tanulók beszélgessenek arról, hogy mi ennek a megismerhetetlenségnek az oka, mi a hátránya és mi az előnye. (Bár Isten léte tudományos megközelítésének nehézségei vannak, az emberi élet és a lét maga sem megközelíthető a maga teljességében tudományos eszközökkel, az ehhez való közelítés legkézenfekvőbb és legjobb eszköze a hit.)

A feldolgozó munka végén olvassuk el a Mozdulj! 3. feladatban olvasható történetet, és válaszoljunk az ott feltett kérdésre!

6. Házi feladat

Olyan művészeti, tudományos vagy természeti alkotások, emberi tapasztalatok gyűjtése, amelyekre azt tudnánk mondani: „isteni dolog”.

További lehetőségek

Játék: Alkossatok párokat, egyikőtök keresztény stoppos, a másik egy világi sofőr, aki elmeséli a stopposnak, hogy legutóbb valami szektás srácot vett fel, aki mindenképpen meg akarta téríteni. Hogyan folytatnátok? Játsszátok el! (Tagadsz? Hallgatsz? Máshogy próbálkozol?)

Szerinted?

Egyetemes-e az alábbi gondolkodók valamelyikével? Te hogyan fogalmaznád meg a hit és a tudás különbségét és kapcsolatát a világ és Isten megismerésében?

Mit gondolsz, melyikre van nagyobb szükség a kinyilatkoztatás terén?

Vajon az alábbi gondolkodók a kinyilatkoztatás mely útján jutottak hitre?

„Hiszek, hogy értsek, értek, hogy higgyek.” (Anzelm)

„Az asztronómia (csillagászat) művelése: olvasás Isten gondolataiban.” (Johannes Kepler)

„Minden, amit megtanultam és megismertem, lépésről lépésre közelebb vitt Istenhez. Ma már megingathatatlan meggyőződésesem, hogy létezik Gondviselő. Csak abban hiszek, amit biztosan tudok. Ez kiküszöböli a hit szükségességét. Ezért nem azt mondom, hogy hiszek Isten létezésében – tudom, hogy ő létezik.” (Carl Gustav Jung)

„Az emberi tudást olyan tényezők is befolyásolják, amelyeket nem kognitív ismeretként szerzünk, hanem olyan »nyomravezető jelek«, amelyek »tudatküszöb alattiak«.” (Polányi Mihály)

„Isten, végtelen bölcsességéhez illően, úgy rendezte el a dolgokat, hogy a műveiben hallhatjuk a hangját, tanítja azokat, akik észreveszik, elének tárja és megmutatja az isteni misztériumokat és mindazt, ami közvetlenül hozzá és spirituális birodalmához tartozik.” (Jonathan Edwards)

2. Egyetemes kinyilatkoztatás – Útjelző táblák a teremtésben

Az óra célja

A tanulók osszanak meg vagy éljenek át minél több olyan tapasztalatot, amelyek Istennek a világban megjelenő egyetemes kinyilatkoztatásához kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak

Természet, lelkiismeret, történelem, művészet mint Isten kinyilatkoztatásának eszközei

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. A bibliai szöveg háttérének megismerése, az igei szakasz feldolgozása és az ahhoz kapcsolódó reflexiók – Hallottál róla? Szerinted? 2.

Kiscsoportos munka. Az igehely (Ézs 44,24–45,8) és a *Hallottál róla?* feladat elolvasása után a diákok válaszoljanak a *Szerinted? 2.* feladat kérdésére a következő szempontok szerint:

Círus vajon Isten követeként tekintett önmagára? Vajon hogyan érintette őt személyének ez a megközelítése? Fel tudtok sorolni olyan bibliai személyeket a korábbi tanulmányaitok alapján, akikre az utókor úgy tekint, mint Isten eszközeire? Mi szükséges az ilyen élethez? Vajon szükséges-e egyáltalán bármi?

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A főszöveg és a hozzá kapcsolódó reflexiók (1–2. bekezdés) – Isten a történelemben

Reflexiók lehetőségei: Vajon a magyar történelemben is felfedezhetőek ilyen alakok? A világ történelmében kik lehetnek ők?

3. A főszöveg és a hozzá kapcsolódó reflexiók (3–4. bekezdés) – Isten az alkotásban

Az előző órán feladott házi feladat megbeszélése a főszöveg reflexiójaként. A tanulók mutassák be, hogyan hat az életükben Isten az alkotás munkáján keresztül (a teremtett világ alkotásain és az ember mint alkotótárs munkáin keresztül)

4. Szerinted? 1.

A tanulók fogalmazzák meg, milyen módon mutathatja meg magát Isten egy

- tudósnak,
- pszichológusnak,
- orvosnak,
- szobrásznak.

Soroljanak fel a tanulók további példákat is!

5. Szerinted? 3.

A tanulók soroljanak fel példákat, hogyan lehet a lelkiismeret is Isten kinyilatkoztatásának eszköze! Beszélgessenek arról, hogy Péter apostol életében milyen jelentősége volt a lelkiismeretnek, az abból fakadó bűnbánatnak. Válaszoljanak arra a kérdésre, vajon lehetett volna-e Péterből apostol, az egyház vezetője a lelkiismeret nélkül.

6. A főszöveg és a hozzá kapcsolódó reflexiók (5–6. bekezdés) – Isten a lelkiismeretben – Mozdulj! 4.

További reflexiós lehetőségek: Voltak már olyan helyzetek az életetekben, amikor a lelkiismeret mentett meg valakit? Mit jelent ma lelkiismeretesnek lenni? Melyik volt a lelkiismeretteddel való legnagyobb élményed?

III. REFLEXIÓ

7. Mozdulj! 1.

Az interjúkat kérhetjük írásban is, vagy személyes beszámoló alapján a következő órán.

Illusztráció

A Jézus-ima egy olyan elmélkedési módszer, amelynek alapja valószínűleg Indiából került az ókori görög egyházatyákhoz a 4. század környékén, s célja, hogy kizárólag Jézus nevének ismétlésével Isten jelenlétét élje át az ember. Az imádságot lehet valamilyen kötöttebb testtartásban is (leborulva, térdelve, összekulcsolt kezekkel stb.) végezni, de e nélkül, akár útközben is mondható. A Jézus-ima lényege, hogy a sűrűn ismételt imádságos szavak a légzéstechnikához kapcsolódnak.

Az egyetemes kinyilatkoztatás megértéséhez az ember természetes megismerőképességének használatára van szükség. Ilyen a logikus és észszerű gondolkodás, a következtetés, elemzés, az intuíció ismerete és minden más, amire a világ megismeréséhez szükségünk van. Itt találkozunk egy különleges, befelé vezető úttal is, a misztikával. A természetben vagy az emberi lélek bensejében való elmerüléssel sokan vélték már rátalálni Istenre. A misztikának azonban létezik ettől eltérő ága is, amelyben már az igei kinyilatkoztatás is szerepet kap. Ilyen a bibliai szövegek segítségével végzett misztikus meditáció, vagy akár a Jézus-ima, amelyet ortodox keresztények naponta többször is alkalmaznak.

További feladatok

Keressetek az evangéliumokban példát a természeti kinyilatkoztatásra! Segítenek az alábbi igehelyek: Lk 12,27; Mk 4,26–27; Mt 16,2–3; Mt 24,32–33; Jn 3,8.

Mozdulj!

Milyen természeti csodákat láttatok vagy éltetek át? Hogyan hatottak rátok? Mitől függ, hogy ezt csodának éltétek-e meg?

Ha van olyan saját készítésű képed, amelyet egy természeti csodáról készítettél, mutasd meg a többieknek!

3. Igei kinyilatkoztatás

Az óra célja

Az igei kinyilatkoztatás fogalmának, formáinak pontos megismerése. Személyes élmények, példák keresése.

Kulcsfogalmak

Igei kinyilatkoztatás, Jézus Krisztus, ige, igehirdetés

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. A főszöveg 1. bekezdése – *Mozdulj! 1.*

A főszöveg feldolgozása előtt kérjük meg a tanulókat, hogy osszák meg tapasztalataikat az előző órán feladott *Mozdulj! 1.* feladattal kapcsolatban. Biztosítsunk lehetőséget, hogy az egyetemes kinyilatkoztatással kapcsolatban a tanulók megoszthassák az elmúlt óra után bennük maradt érzéseket, gondolatokat, csak ezután dolgozzuk fel a főszöveg első bekezdését.

A főszöveghez kapcsolódó reflexiós kérdések lehetnek: Vajon miért nem vallásos mindenki, aki hallja a zenét vagy gyönyörködik egy festményben? Vajon megismerhető Isten ezekből a jelenségekből? Vajon lehet-e egy bibliai üzenetnek is ugyanilyen hatása? Tud a tanulók közül valaki ilyen igehelyet mondani (keresztelési, konfirmációs ige stb.)? Mit jelenthet, hogy az igei kinyilatkoztatás a megfejtés „kódja”?

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. Mit jelent?

A definíció tisztázása előtt készítsünk fogalomfelhőt az „ige” szó köré a feladat alapján. (Ige – Jézus Krisztus, teremtő szó, logosz, tanítás, dinamizmus, Biblia szava.) Mindegyik fogalmat próbálják meg a tanulók a lehető legpontosabban definiálni maguknak (milyen köze van az „ige” szóhoz, miért fontos a kereszténységben, hogyan kapcsolódik a többi fogalomhoz).

3. A főszöveg feldolgozása és a hozzá kapcsolódó reflexiók

A főszöveg 2–3. bekezdése (1–3. pont)

Reflexiós lehetőségek: Ti hogyan, mely módon talákoztatok a legtöbbet az igei kinyilatkoztatással? Melyik a találkozásnak a számotokra legjobb, legegészségesebb, leghatékonyabb módja ezek közül? Hogyan kapcsolódnak egymáshoz az igei kinyilatkoztatás egyes formái? Van még további módja is az igei kinyilatkoztatásnak (lelki-igei beszélgetés, liturgia, hittan)?

4. A bibliai igeszakasz feldolgozása és a hozzá kapcsolódó reflexiók – *Szerinted? 1.*

Isten tökéletes kijelentése Fia által (Zsid 1,1–4)

A *Szerinted? 1.* feladatnál bátorítsuk a tanulókat arra, hogy fogalmazzanak meg a tankönyvben felvázolt lehetőségeken kívül továbbiakat is.

5. Hallottál róla?

Illusztráció: A történelem bizonyos korszakaiban az igehirdetés mint műfaj elérte a korlátait. Az egyház korai évszázadaitól gyakorolt liturgia háttérbe szorult, és a protestáns templomokban az igehirdetés vált a vasárnapi istentisztelet legfőbb elemévé. A 17–18. században nem voltak ritkák a másfél órás prédikációk sem. Ekkor kerültek bevezetésre a prédikációs homokórák, amelyek a lelkész és a gyülekezet számára jelezték a prédikáció végének idejét. Fontos azonban megemlíteni, hogy ezekben az évszázadokban az ismeretek átadásának szinte kizárólagos módja még mindig a szóbeli közvetítés volt.

6. Mozdulj! 2. – Szerinted? 2.

Fontos, hogy a diákok olyan igehirdetést hallgassanak meg, amely lehetőleg a tanulók számára is befogadható, informatív, megszólító és főleg igei legyen. Jó, ha a feladat kritikai része miatt a tanulók valaki olyan igehirdetésével foglalkoznak, akit nem ismernek személyesen. Beszéljünk a feladat második részében bátran az igehirdetések hibáiról, műfaji nehézségeiről és az azzal járó felelősség terheiről!

III. REFLEXIÓK

7. A főszöveg feldolgozása és reflexiós lehetőségek – Mozdulj! 3.

A főszöveg utolsó bekezdése

Reflexiós kérdések: Te hol lennél képes igehirdetőként is szolgálni? Vajon hol a legnehezebb megszólalni?

- A barátaid között
- A családotban
- Nehéz helyzetbe jutott ismerősnél
- Az utcán idegenekkel
- Egy boltban az eladóval
- Templomban

Összefoglalás

Az első és harmadik feladat értékelése és kritériumai a tanárra vannak bízva. A második feladat: Írd be az alábbi ábrába a kinyilatkoztatás különböző formáit! Felülről lefelé: Kinyilatkoztatás. Alatta: igei kinyilatkoztatás (alatta: Jézus Krisztus, Biblia, igehirdetés) és egyetemes kinyilatkoztatás (alatta: lelkiismeret, történelem, természet). Többletért plusz pontok járhatnak.

Útmutató az egyháztörténeti leckék tanításához

Tankönyvünk nyolc leckében (4–11.) foglalkozik a reformáció utáni egyetemes és magyar egyháztörténettel. Ezt a szakaszt a tanév vége felé majd egy további öt leckéből álló egység (31–35.) fogja kiegészíteni, ahol csak a 20. századi diktatúrák és a magyarországi egyházak kapcsolatával, valamint három, ezt a kapcsolatot az életével és gondolataival megvilágító kortárs keresztény (Sztehlo, Bibó, Bonhoeffer) tanúságtételével fogunk foglalkozni. Ezeknek a témáknak a tankönyvi elrendezése újszerű, az órai feldolgozásukhoz azon keresztül szeretnénk segítséget adni, hogy elmondjuk, mit tartottunk szem előtt a tananyag megformálása során. Az erről szóló bevezető gondolatok és módszertani útmutatók a tanári kézikönyv bevezetőjében olvashatóak.

A tanári kézikönyv ebben a részében a 4–11. leckékkel foglalkozunk, a 31–35. leckékre majd a kézikönyv megfelelő helyén kerül sor.

A közel ötszáz esztendő magyar és egyetemes egyháztörténetét érintő nyolc lecke a korábbi tankönyvcsaládban felkínált információmennyiséghez képest kevesebb adattal szeretne érzékeltetni valamit abból, hogy mit jelent különböző korokban és helyzetekben egy-egy közösség számára Isten akaratát keresni, Jézust követni és a Szentlélek erejéből élni. Bár a felkínált információk mennyisége kevesebb, mint amennyit a korábbi tankönyvek tartalmaztak, annál jóval több, mint amit hagyományos módszerekkel nyolc óra alatt fel lehet dolgozni – ezt tükrözi az is, hogy leckénként nem két, hanem négy oldalon rendeztük el a tananyagot. Az anyag bősége és az idő szűkössége szabadságot ad a hittanár számára abban is, hogy az anyagból válogasson, és abban is, hogy témakörönként más-más módon dolgozza fel diákjaival az anyagot.

Egy kellően nagy létszámú, jó képességű és motivált hittancsoport esetében elképzelhetőnek tartjuk, hogy nyolc tanóra alatt fel tudja dolgozni a nyolc leckét – a nagyobb létszám azért fontos, mert sok igényesen előkészített kiselőadással lehet a legjobban segíteni ezt a folyamatot. Ha a hittancsoport nem ilyen, kisebb, vagy bármi okból indokolt lehet egy-egy témával hosszabb időn keresztül foglalkozni, akkor lehetséges egyes leckék elhagyása, „olvasmányá” való átminősítése. Hogy a válogatás hogyan történik, a tanár dönt-e ebben a kérdésben, vagy a döntésbe bevonja a diákokat is, ez a csoport érettségétől és motiváltságától függ. Az a fontos, hogy a tanegység feldolgozásának az elején megtörténjék a döntés, s attól kezdve a tanárnak és a diákoknak is egyértelmű legyen, hogy mi fog történni a nyolc óra során.

Már a válogatásnál számolni kell azzal, hogy a leckék egy része olyan tananyagot tartalmaz, amelynek néhány elemével találkoztak a diákok a 10. és 11. évfolyam történelemóráin, a lecke tehát nemcsak új anyagot tanít, hanem az egyháztörténeti hangsúlyok kiemelésével már ismert eseményeket állít teológiai-egyházi összefüggésbe. A 4–9. leckék sorolhatók ide; a velük való foglalkozás gyakran (de nem mindig) azt az élményt nyújtja, hogy már ismert tényekhez kapcsolódnak új ismeretek, s így kerülnek együtt új perspektívába. A 10–11. leckék főleg új információt tartalmaznak, feldolgozásuk során ezért az ismétlésnek nem jut szerep.

Azt javasoljuk, hogy a hittanár válassza ketté a tanegységet (4–9., 10–11.), és a két részre nézve külön-külön döntsön arról, hogy mivel foglalkozik és mit hagy el. A döntés arról is szólhat, hogy válassza a két nagy szakasz között, s csak az egyikkel vagy csak a másikkal foglalkozik. Arról is szólhat a döntés, hogy a hittanár mindkét szakaszból kiválaszt valamit és el is hagy valamit. (Végül úgy is lehet dönteni, hogy ezzel a szakasszal nyolc óránál hosszabb időkeretben foglalkozik a csoport, ha a plusz órákat valahonnan hozzá lehet rendelni az ügyszökhöz...) A döntésben kapjon szerepet az is, hogy a hittancsoport tagjai számára milyen típusú feldolgozás a leginkább megfelelő, testhezálló. Az alábbiakban a választáshoz igyekszünk néhány szempontot adni.

4. Felekezetek – a reformáció szárnyain

Az óra menete

Jó választás, ha a csoportra jellemző az erős történeti és dogmatikai érdeklődés, és szívesen visszatér a 16. századba, hogy ismereteit megújítsa. Ha van a diákok között öt jelentkező, akik a tankönyvi anyag és hozzá rendelhető források alapján 4-5 perces kiselőadásokban beszélnének a zwingliánus, kálvinista, anabaptista, anglikán és unitárius irányzatokról, akikhez a többiek azután kérdéseket intézhetnek, meg lehet alapozni egy beszélgetést arról, hogy az egyes kísérletekben ki mit talál érdekesnek, vonzónak vagy elidegenítőnek, inkább tanulni szeretne-e tőlük vagy inkább elhatárolódna tőlük. A beszélgetésben szerepet kaphatnak az ezen irányzatok mai képviselőivel, közösségeivel kapcsolatos tapasztalatok is, akár személyesen, akár filmekben vagy könyveken keresztül kapták ezeket a diákok; ezeket össze lehet vetni a tankönyv vagy a kiselőadások információival. Sokuknak valószínűleg van rokoni vagy baráti kapcsolata reformátusokkal (a többi itt tárgyalt felekezet esetében ez kevésbé valószínű), esetleg meg lehet valakit hívni, hogy ő maga beszéljen a közösségről vagy válaszoljon kérdésekre.

Mozdulj! 1.

A kérdés megválaszolásához a tanulóknak meg kell ismerniük a reformátorok életét, személyes motivációikat. A főszöveg feldolgozásánál ezért érdemes ilyen kritériumokat adni.

Az előreformátorok és reformátorok életútja bár nagyon különböző, mégis elmondható, hogy az igazság keresésének fontos szerepe volt személyes életükben is, és ez aztán a „szakmai” teológiai munkájukban is nagyon hangsúlyos szerepet játszott. Érdekes felfedezés lehet, hogy Európa legkülönbözőbb pontjain, különböző időben ezek az emberek az igazságot ugyanott találták meg: a Bibliában és a szentségekben. Ennek oka egyrészt lehet a reneszánsz *ad fontes* törekvése, amely a nyomtatás megjelenésével széles körben olvashatóvá vált irodalmaknak és információknak a szerepére óriási hangsúlyt tett. A Biblia megismerése és az így megjelenő bibliaértelmezés nagyon hamar megmutatta a korabeli egyház működésének hiányosságait.

Szerinted? 1.

A keresztény felekezetek egyik központi tanítása a szentségekkel kapcsolatos (érettségi és általában konfirmációs tétel is). Bár nehezen értelmezhető lenne az a kifejezés, hogy „átlagos hívő”, de ha megalkotnánk ezt a fogalmat, egy ilyen hívő bizonyosan tudna valamit a szentségekkel kapcsolatosan, ha azokhoz járul, és magához veszi őket, de nehezen tudhatna róluk mindent (szent titok). Mindenesetre elmondható, hogy a szentségekkel kapcsolatos dogmatikai kérdések meglehetősen összetettek, minden felekezet igyekezett ezeket a lehető legpontosabban definiálni, amit teológiai ismeretek nélkül viszonylag nehéz értelmezni. Másik oldalról megközelítve, az utóbbi időkben a felekezetek közötti közeledés jegyében ezek a tanítások sokszor „élüket” vesztik, egyre több helyen megengedőbbek egymással a felekezetek, néha a legsúlyosabb különbségek ellenére is jézusi szellemben közös asztalhoz ülnek. Elmondhatjuk, hogy ma a szentségeknek a keresztény felekezetekben sokkal inkább a közösségformáló ereje dominál, mintsem a teológiai elvek szerinti „szabályos” működése.

Szerinted? 2.

A teológia megkülönböztet kettős és nem kettős predestinációt. Míg az előbbi kettős módon arról tanít, hogy Isten egyeseket kárhozatra, másokat üdvösségre választ ki, utóbbi csak arról tanít, hogy amennyiben felismertük üdvösségünket, azt csakis Istennek köszönhetjük, ő hívott erre minket, nem pedig bármiféle saját érdemeink vezettek idáig. Bár Kálvin az *Institúció*ban egyáltalán nem ír a kettős predestinációról, de később ez a gondolat a református kálvini közösségekben és teológiában is szórványosan megjelent, súlyos moralizáláshoz vezetve. Luther nem ír az üdvbizonyosságról, az

evangélikus teológia nem ismeri ezt a fogalmat. Luther a hit felismeréséről beszél, ami azonban nem azonos az üdvösséggel. Mondhatjuk: a hit, amelyet Isten a Szentlélek által támaszt bennünk, ez a hit az út a már itt az életünkben részben megvalósuló üdvösségünk felé. Az evangélikus teológia tehát a maga részéről maximum a „hitbizonyosság” fogalmával operálhat. A fogalmat különösen bonyolítja, hogy az 1930-as évektől Magyarországon is megjelenő, részben finn, részben amerikai gyökerű „ébredési mozgalmak”, bár nagy tömegeket mozgattak meg, jellemző volt rájuk a teológiai leegyszerűsítés, ami óriási fogalmi zavarokhoz vezetett, amelyek mai napjainkig felfedezhetőek az evangélikus egyházban. Az ébredési mozgalmak ugyanis az „üdvösség” kifejezést a „mennysország” kifejezés szinonimájaként kezdték tévesen használni. Sokan az üdvbizonyosság alatt ma azt értik, biztosak lehetünk benne, tudhatjuk, hogy a mennysországba jutunk. Ez nemcsak önbecsapás és önző gondolat, hanem teljesen szentírásidegen is, gondoljunk a Zebedeus-fiak kérésére és annak határozott jézusi visszautasítására! (Mt 20,20) Ha abban nem is lehetünk bizonyosak, hogy életünk után mi vár ránk, beszélhetünk ezen a helyen arról, hogy bizonyosságunk lehet afelől, hogy Isten hitet ad nekünk, amely életünket átformálni és jobbitani képes, és beszélhetünk reményről, amely abban a szeretetben bizakodik, amely a halált is képes legyőzni.

Szerinted? 3.

Rendezzünk a kérdésről disputát annak szabályai szerint, moderátorral, csapatokkal! Értékeljük ki a vitát! Beszéljessünk arról, kinek hogyan változott az álláspontja, akár megemlítve személyes benyomásokat, élményeket a keresztséggel kapcsolatban!

Szerinted? 4.

A középkor vége felé Európa-szerte felfedezhető, hogy a feudális rendszer egymásra épülő hierarchikus rendszerében az uralkodói osztály egyre biztosabban gyakorolja jogait és hatalmát. Ugyanakkor ez a pozíció az egyház esetében egyre gyengül, így egyre több uralkodó fordul szembe látványosan vagy kevésbé látványosan az egyházzal és a klérussal. Magyar példát említve: míg István a pápától kért koronától és a felé vállalt lojalitástól várta, hogy országa Európa legitim hatalmai közé tartozhasson, Mátyás király négyszázötven év múlva már rendszeresen sarcolta a Rómának küldött adókat, saját kegyenceit ültette pápai jóváhagyás nélkül országának püspöki székeibe, sőt a jobbágyi származású Bakócz Tamás felemelkedését is eleinte ő segítette (aki később esztergomi érsekként pápajelölt is lett). Anglia szigetországgként különösen távol volt az egyházi hatalom székhelyétől, így Henrik átrendezkedése nem járt különös veszéllyel, különösen a reformációtól forrongó kontinenst nézve. Henrik döntése egyébként leginkább hatalmi törekvés volt, nem magánéleti. Válása jó ürügyet biztosított a pápával való szakításhoz, így az egyházi tizedeket is megszerezve az angol egyház vezetőjeként megvagyonosodva megerősíthette ingatag pozícióját saját országában (lásd angol örökösödési háborúk).

Szerinted? 5.

Dávid Ferenc idézett szövegéből jól látszik, hogy az unitárius mozgalmakban kezdetben mennyire plasztikusan jelenik meg a Krisztus és Atya közötti viszony. Szó sincs arról, hogy Jézusban ne Krisztust fedeznék fel, sem arról, hogy Jézus leminősítésével találkozhatunk. A szövegben kihangsúlyozódik Krisztus érdeme, a kereszten való szenvedésének jelentősége. Később az unitáriusoknál is megjelenik egy határozottabb és szélsőségesebb álláspont az Atya és Jézus szétválasztását illetően. Az idézett szöveg azonban a krisztológiai és szentháromságtani kérdések bonyolultságára ad egy egyszerű választ – sok kérdést azonban nyitva hagyva.

A feladat második feléhez készítsünk rövid életrajzi vázlatokat, ahol a kérdés részletei megjelenhetnek!

Mozdulj! 2.

Az interjúkat adjuk ki házi feladatnak, vagy készítsék el a tanulók kiselőadásban, esetleg táblázatba szedve.

5. Ortodoxiak és pietizmusok – Lehet-e a jót még jobban?

Az óra menete

Ennek a leckének a tényanyagával a diákok valószínűleg nem találkoztak. Hasonlóan a 4. leckénél elmondottakhoz, ha a csoportot erős történeti-dogmatikai érdeklődés jellemzi, akkor fel lehet dolgoztatni három kiselőadásban (a három felekezet szerint). Ha a csoport nem ilyen, akkor talán nem kell erőltetni az információk átadását, viszont beszélgetést lehet kezdeményezni a témában érintett mozgalmak és viták lényegéről, arról, hogy kereszténynek lenni inkább egy-egy felekezet tanításához való hűséget jelent-e (ortodoxia), vagy pedig érzelmekben is megélt személyes hitet és odaszánt életet (pietizmus). Ezekről a kérdésekről az ilyen korú diákok már beszélgethetnek a gyülekezeti ifjúsági körben is, ismerhetik a felnőtt keresztény ismerőseik ezzel kapcsolatos véleményét, nagyon eleven beszélgetés alakulhat ki, amit ideális esetben a tankönyvben adott információk egyikével-másikával is össze lehet kapcsolni.

Szerinted? 1.

Készítsünk asszociációs felhőt a fogalom köré! Beszéljünk arról, kinek mit jelent a tökéletesség! A feladat második felével kapcsolatban készítsünk táblázatot, egyik oldalon a reformáció egyházainak különböző tevékenységeivel, a másikon a katolikus válaszreakciókkal. Például:

Tömeges áttérés – Kezdetekben erőszakos tiltás, inkvizíció, később tanító mozgalmak, pl. jezsuitizmus

Egyházszervezés – Egyházszervezet megerősítése, megtisztítása

Mozdulj! 1.

Elsősorban filozófusok, természettudósok munkái, amelyek megkérdőjelezhették a Biblia szó szerinti vagy az egyházi hagyományok tekintélyét. Bár az erkölcstelenség és a szexuális szabadosság is kritérium volt, ezek elhanyagolható mennyiségben voltak csak listán.

Például David Hume és Thomas Hobbes teljes életműve, Honoré de Balzac minden szerelmes regénye.

Szerinted? 2.

A zsinat egyes intézkedései reformszellemiségűek, míg mások a hagyományok megerősítésével válaszoltak a reformáció kihívásaira.

Reformintézkedések:

- A püspököknek és a bíborosoknak saját egyházmegyéjükben kell tartózkodniuk, és nem irányíthatnak egyszerre több tartományt.
- A búcsúárusítási hivatalt eltörölték.
- Papi szemináriumokat alapítottak, képzéseket vezettek be.
- A papoknak prédikálniuk és lelkigondozniuk kell.

Konzervatív intézkedések:

- A bibliafordításra válaszul a Vulgata megerősítése.
- A cölibátus megerősítése.
- A szentségek számának megerősítése, az átlényegülés tanának hivatalos dogmává fejlesztése.
- Az egyházi hagyományra ugyanolyan tisztelettel kell tekinteni, mint a Szentíráásra.
- Annak megállapítása, hogy bár az ember eredendően bűnös, mégis elősegítheti saját üdvözülését.

Szerinted? 3.

A korban teljesen elfogadott volt a levelező, vitázó partnerek részéről, hogy személyeskedő hangnemben, a trágárságoktól sem tartózkodva vitáztak egymással. Egyaránt igaz ez Lutherre, Kálvinra vagy katolikus ellenfeleikre. A politikai és kommunikációs korrektség ismeretlen fogalomnak számított, ezt nem is kell elvárni tőlük. Ilyen módon az olvasó vagy hallgató nemcsak értelmére hagyatkozhatott egy ilyen vita során, hanem érzelmeit, indulatait is aktívan megélte a vita „hevében”. Nem csoda, hogy ezek a viták olyan népszerűek voltak a 17. század végéig. „A durvasággal szoros szemantikai-hangulati és szerepbeli körben mozognak a testi élet mozzanatait megjelenítő kifejezések: a betegségek és gyógy módjaik, az emésztés és folyamatai, a testrészek, a nemi élet, a születés és a halál motívumai. E szavak, fogalomkörök felidézése a velük kapcsolatba hozott tárgyat vagy személyt megfosztják méltóságától, degradálják” – írja ezekről a szövegekről [Deák Orsolya](#).

Ha igazán jól akarunk szórakozni ezen az órán, érdemes szemezgetni Pázmány Péter és vitapartnere, Alvinczi Péter egymással folytatott levelezéséből. („Nem karddal, hanem pennával, nem vérrel, hanem téntával kellene énellenem hadakoznod.”) Illusztrációképpen három Pázmány-idézet:

„Calvinus szerint a gyónás úgymond olyan, mint az okádás a részegnek, ki gyakran okádik, hogy ismét megtölthesse magát.”

„Az Isten ezt az Eretneket úgy megveré, hogy üdvösségéről kétségbe esvén: az ördögöt segítségül híván, átkozódván, káromkodván, halna meg. Halála pedig így lőn: az tetvektől emésztetik meg, a szemérem-teste környéke úgy posogván férgekkel, hogy senki ezeknek iszonyú büzit el nem szenvedhetné.”

„De hallyuk Luthert őmagát... Nincs ez világon egyéb bűn az Hitetlenség-nél. A töb vétkek olyanok, mint mikor az én Jancsikám vagy Lénárdocskám valamely szegletbe kakálik.”

Mit jelent? 1–2.

A fogalmakból készíthetünk fogalomkártyákat, vagy későbbi kvízzjátékhoz feladványként használhatjuk őket!

Szerinted? 4. – Mozdulj! 2.

Spener állítása igaz, azonban nemcsak a szeretet számít, szeretni lehet rosszul is. Beszélgessenek arról a tanulók, miért nehéz szeretni a másik embert, hogyan lehet jól vagy rosszul szeretni! Hogyan egészíti ki az ember életében egymást a tudás és a szeretet?

Szerinted? 5.

Készítsünk a táblára táblázatot! Igyekezzünk mindkét (objektív – szubjektív) oldalára minél több dolgot megfogalmazni! Milyen kapcsolatban van a két oszlop egymással?

Szerinted? 6.

A herrnhuti közösségen kívül, amely a mai napig működik, számos olyan intézmény van a világon, ahol menekültekkel foglalkoznak. Ez ma különösen aktuális kérdés. Nézzenek utána a tanulók, egyházunk milyen állásfoglalással van jelen ebben az ügyben, és milyen szervezetekkel segíti a menekültekkel való emberséges bánásmódot hazánkban! Értékeljék ezt a munkát a tanulók!

Szerinted? 7.

Pietizmus:

- Érzelmi töltöttség
- A hit megélése
- A megtérés fontossága

Túlkapások: a gyakorolt hitélet alapján történő moralizálás, számonkérés, vallási (gyakorlati) elitizmus, szentimentalizmus.

Ortodoxia:

- Teológiai gondolkodás
- Protestáns hagyományok
- Az egyház tanítói hivatalának hangsúlyozása

Túlkapások: teológiai alapon történő moralizálás, számonkérés, vallási (tudományos) elitizmus, racionalizálás.

6. Vallásháborúk, vallásbéke és vallásszabadság Európában

Az óra menete

A 17. századi vallásháborúkkal kapcsolatos történelmi ismeretekkel a diákok már találkoztak. Leckénk célja az lehet, hogy ezeket az adatokat összekössék a vallásszabadság eszméjének megszületésével, lássák meg, hogy ez a számunkra természetes gondolat a lutheri reformáció kezdetét követően milyen hosszú idő alatt s milyen keserves tapasztalatok árán született meg, s még megszületése (John Locke) után is milyen nagy különbségek mutatkoztak abban, ahogyan egyes európai országokban alkalmazni kezdték őket. Ez viszonylag összetett gondolat, ezért itt nem javaslom a diákok kiselőadás révén történő bevonását, hanem inkább frontális oktatással kellene a folyamatot megmutatni. Az anyagra szánt idő másik felét rá lehet szánni Paul Gerhardtra, a tankönyvben olvasható rövid életrajzát elmesélni vagy akár kiegészíteni, elővenni és lehetőség szerint el is énekelni a diákokkal néhány énekét – többet is lehet, mint amit a tankönyvben felsoroltunk, a gyülekezeti életben járatosabb diákok számára valószínűleg meglepetés lesz, hogy milyen sok gyakran énekelt énekünk származik Gerhardttól.

Szerinted? 1.

Ahogyan a keresztes háborúk, úgy a vallásháborúk is politikai okokból és politikai háttérrel indultak és működtek és a hatalom vagy a függetlenség megszerzéséről szóltak. Keressenek olyan politikai konfliktusokat a tanulók a történelemből vagy a jelenből, amelyek vallási színezetet kaptak!

Szerinted? 2.

A lelkiismereti szabadság elve és Luther társadalomról vallott nézetei talán itt ütköznek egymással leginkább. Míg Luther vallotta a világi vezetés Istentől kapott mandátumát, azt is vallotta, hogy a hit kérdései a lelkiismeret szabadságának hatókörébe tartoznak. Ez a két elv itt nem találkozik egymással. A feudalizmus kötelei legtöbbször erősebbek voltak a vallásos kötelekénél, a legtöbb esetben egzisztenciális kérdésekkel is megfűszerezve. Emellett azért szórványosan megjelent a protestánsok „elvándorlása”, menekülése Európán belül, majd később az Újvilágba is, sokszor a fent említett *cujus regio, ejus religio* elv, később, az ellenreformáció időszaka alatt pedig a nyílt üldözések miatt.

Szerinted? 3.

A kérdés megvitatásához használhatunk három példát:

Németország: A fejedelmek tiltakoztak, az uralkodó vallási türelmet hirdetett.

Svédország: Az uralkodó felvette a vallást, és kötelezővé tette az országa számára.

Hollandia: A vallási kérdések háborúban dőltek el.

Szerinted? 4.

Egyrészt éppen a vallásháborúk borzalmai okozta sérülések indikálták, másrészt az emberek egyre tájékozottabbak lettek az iskoláztatás és az írásbeliség elterjedésével, így lehetőség nyílt a konfliktusok erőszakmentes kezelésére is. Harmadrészt a lelkiismereti szabadság éppen a reformációval került be a köztudatba. Mindeközben a feudalizmus hanyatlásával a háborúk már nem uralkodók, hanem fokozatosan nemzetek feszültségeivé lettek, később ezek is halványulni látszottak, és a háború embertelen és értelmetlen megoldásnak tűnt. A béke és a jólét lehetősége fokozatosan már nemcsak ezen az úton, erővel volt fenntartható, így megszülethetett a vallási megbékélés és tolerancia fogalma is, amely a 19. században még vágyálom, a 21. század elején pedig természetes jog Európában. Ma, a kétezres évek elején azonban újabb válságot élünk, amelyben a szabadságjogok és a szabad vallásgyakorlathoz

való jog ismét előtérbe került. Ennek oka, hogy az európai jólét gazdasági fenntarthatóságához az Európán kívüli vidékek erőforrásaira is szükség volt, ezek az országok ma pedig – minden bizonnyal jogosan – részesülni kívánnak a jólét eredményeiből, munkavállalóként, új otthont keresve emberek milliói érkeznek a kontinensre. Ma az a kérdés, hogy a sokszínűvé váló, egyre kevésbé nemzetállamokon alapuló Európában hogyan fenntarthatóak a szabadságjogok, hogy élhetnek együtt különböző nációjú, vallású, a szabadságról különbözően gondolkodó emberek úgy, hogy fenntartható maradjon a béke és a szabadság. Különösen izgalmas, hogy sok helyen éppen kontraindikáltan jelenik meg ez a kérdés, egyes államok bezárkózással és kényszerűen a meglévő szabadságjogok megkurtításával igyekeznek a „szabadságon alapuló demokráciákat” ebben a sokszínűségben megőrizni. 2017 júniusában az Európai Unió napirendre tűzte annak megvitatását, hogy csak azok az országok vehessék igénybe az uniós támogatásokat, ahol a szabadságjogokat ezek mellett az új kihívások mellett is biztosítani tudják.

Reflexiós kérdések: Vajon hazánk hogy áll ezzel a kérdéssel? Mit gondolsz, mi kell a szabadságjogok fenntartásához?

Szerinted? 5.

Az ének jól tükrözi a vallásháborúkban sok sérülést szenvedett emberek akaratát, akik törekednek és vágyanak a krisztusi béke valóságos megélésére. Különösen népszerű lehetett ez az ének az erőszakos ellenreformáció sújtotta Magyarországon.

7. Reformáció és ellenreformáció Magyarországon – Az egyházépítés nehézségei

Az óra menete

Ez a lecke is jórészt már korábbról ismert információkat ad át, de két lehetőséget is felkínál ahhoz, hogy a diákok számára frissen tálaljuk fel az eledelet. Az egyik a magyar reformátorokra vonatkozó kitölthető táblázat. Ha a tanóra alatt a diákoknak internet-elérhetőséget tudunk biztosítani, feladatul adhatjuk nekik, hogy a világhálón található adatok alapján töltsék ki a táblázatot, akár egyéni munkával, akár csoportokban. Ha a tanórán nincs internet, esetleg házi feladatként is kiadhatjuk ugyanezt. Fontos, hogy a tanár, mielőtt ezt a feladatot kiadja, maga győződjön meg arról, hogy egyszerű kereséssel mi érhető el éppen az interneten, s lássa előre, hogy a tanítványai milyen oldalakon milyen információkat fognak találni, s készüljön is fel arra, ha esetleg valamit korrigálni vagy pontosítani kell. (Segítségképpen: a korábbi 11. évfolyamos evangélikus hittankönyvben található anyag majdnem elég a táblázat teljes kitöltéséhez.) A másik lehetőség, hogy a tanár röviden összefoglalja az ellenreformáció folyamatát, s utána beszélgetést kezdeményez arról, hogy milyen hatással voltak (vagy lehetnek másutt, esetleg ma) egy keresztény közösség életére a korlátozások, üldözések – mitől foszt meg egy közösséget az üldözés, ugyanakkor milyen tapasztalatokkal ajándékozhatja meg, amelyek később akár erőforrások is lehetnek.

Szerinted? 1.

A reformáció nagyon gyorsan terjedt el hazánkban. Ennek oka, hogy bár az uralkodó, II. Lajos katolikus volt, neje, Mária szimpatizált a lutheri tanokkal, sőt levelezésben volt Lutherrel, így bár a 1525-ös rákosi országgyűlés határozatban tiltotta a lutheri hit követését (*lutheranii omnes comburantur* – minden Luther-követő égettessen meg), valójában a budai udvarban lutheri szellemben prédikáltak. Az országban nagy számban élő német ajkú szász közösségek még jobban segítettek a reformáció terjedésében. Az ország három részre szakadásának korában az ellenreformáció nem indulhatott meg, így a török által meg nem hódított részek mind protestánsok lettek, egyedül az ország legnyugatibb része maradt katolikus. 1686 után azonban éppen ezért a szokásosnál is erősebben és erőszakosabban jelent meg a katolikus restauráció, az ellenreformáció.

Magyarországon az elmaradott feudális viszonyok miatt a szakszerűen tudományos igényességgel fellépő protestáns ortodoxia csak szórványosan, leginkább a lelkesi kar képzetesebb köreiben jelent meg. Annál nagyobb hatást ért el a nép egyszerűbb köreiben is népszerű, a viszontagságos időkben vigaszt nyújtó pietizmus, amely a mai napig jellemzően jelen van a magyarországi protestáns egyházakban.

Szerinted? 2.

A fellebb említetteken túl hazánkban a katolikus Habsburg-nyomás természetes protestáns ellenhatást keltett. Nem véletlen, hogy a kuruc-labanc harcokban, a Rákóczi-szabadságharcban vagy az 1848-as 12 pontban a nemzet függetlensége és a vallásszabadság kérdése kéz a kézben jártak.

Mozdulj!

	Születése és halála ideje, származása	Működésének főbb helyszíne(i)	Legfontosabb tevékenysége(i)	Felekezete(i)
Dévai Bíró Mátyás	<i>Kb. 1500–1545, magyar</i>	<i>Kassa, Buda, Sárvár</i>	<i>A reformáció első magyar prédikátora, a „magyar Luther”</i>	<i>Lutheránus</i>
Stöckel Lénárd	<i>1510–1560</i>	<i>Bártfa</i>	<i>Lelkész, a Felvidéken elindítja a reformációt</i>	<i>Lutheránus</i>
Honterus János	<i>1498–1549</i>	<i>Brassó</i>	<i>Lelkész, Szászföld reformátora</i>	<i>Lutheránus</i>
Heltai Gáspár	<i>Kb. 1510–1570, szász</i>	<i>Kolozsvár</i>	<i>Lelkész, bibliafordításokat és tankönyveket készített</i>	<i>Lutheránus, majd református</i>
Sztárai Mihály	<i>?–1575</i>	<i>Tolna, Gyula, Sárospatak, Pápa</i>	<i>120 gyülekezetet alapított, két iskoladrámát és zsoltárokat írt</i>	<i>Lutheránus</i>
Bornemissza Péter	<i>1535–1584, magyar</i>	<i>Magyaróvár, Kassa, Zólyom</i>	<i>Szuperintendens, prédikációskönyvek és énekeskönyv szerzője</i>	<i>Lutheránus</i>
Huszár Gál	<i>1512?–1575</i>	<i>Magyaróvár, Kassa, Debrecen, Nagyszombat</i>	<i>Lelkész, nyomdász, énekeskönyv szerzője</i>	<i>Katolikus, majd lutheránus</i>
Melius Juhász Péter	<i>1536?–1572</i>	<i>Debrecen</i>	<i>Püspök, számos prédikáció, káté, hitvédő irat szerzője</i>	<i>Lutheránus, majd református</i>
Dávid Ferenc	<i>1520–1579, szász</i>	<i>Kolozsvár</i>	<i>Az erdélyi unitárius egyház megalapítója</i>	<i>Katolikus, majd evangélikus, majd református, majd unitárius</i>
Károli Gáspár	<i>Kb. 1529–1591</i>	<i>Gönc</i>	<i>Lelkész, a Biblia első teljes magyar fordításának (1586–90) elkészítője</i>	<i>Református</i>

Szerinted? 3.

Jézus nagyon hasonló módszerekkel, példázatokkal tanította a tantványait. A hasonló, mikrodramatikus módszereket ma újra felfedezte magának a pedagógia, már nemcsak elmesélve, hanem eljátszva, résztvevőként nagyobb élményt és találkozási felületet biztosítva a tanulók részére.

Szerinted? 4.

Alapvetően három csatornán jutottak el a reformáció tanai Magyarországra:

- a Németországban tanuló diákság révén;
- a német ajkú magyarországi közösségek révén, akik német kapcsolataikat ápták;
- kereskedők révén.

Népszerűségük okát nem tudhatjuk biztosan, de a papság és az egyház látványos visszasságai mellett a magas egyházi adók is szimpatikussá tehették a lelkiismereti szabadságon alapuló vallásgyakorlást...

Szerinted? 5.

Az örökös ellenzéki lét sok szempontból megerősítette, öntudatosá tette a magyarországi protestáns felekezeteket, azonban sok szempontból rányomta a bélyegét a felekezetek közötti viszonyra, amely a mai napig kitapintható. A legutóbbi időkben sok olyan gesztus történt mindkét fél részéről, amely a megbékélés és a közös keresztény hit melletti elkötelezettség és a felebaráti szeretet jellemez.

Reflexiós kérdés: Elképzelhető-e, hogy ezekre az évszázadokra másképp emlékszik a mai katolikus és protestáns történetírás? Nézz utána más felekezetű osztálytársaid, barátaid hittankönyvében!

8. Evangélikusok Magyarországon a török hódoltság után – Újrakezdés

Az óra menete

Ez a lecke három, időben egymás után szolgáló jelentős evangélikus lelkész életén keresztül mutatja be, hogy a török hódoltság végétől a dualizmus koráig vezető két évszázadon keresztül hogyan épült fel az evangélikus egyházi élet a történelmi Magyarországon. A folyamat megismerése révén világosabbá válik az is, hogy miért ilyen a mai magyar evangélikusság gyülekezeti hálózata; miért éppen ott voltak vagy vannak ma is német és szlovák ajkú evangélikus gyülekezetek, ahol; miért volt elengedhetetlenül fontos az iskolarendszer kiépülése. A három lelkész élete önmagában is izgalmas történet, de egymás mellé állítva őket azt is jól meg lehet mutatni, hogy a kétszáz év alatt miben változtak meg azok a feltételek és azok a kihívások, amelyek között az evangélikusság formálódott Magyarországon. A diákoktól kért kiselőadások lehetnek itt is célravezetőek, ez esetben egy-egy lelkészre akár 10 percet is rá lehet szánni. Mindenképpen biztassuk a diákokat arra, hogy a tankönyvben foglalt információkon túl is kutassanak. Tessedik és Székács esetében ez viszonylag egyszerű, a kevésbé ismert Szeniczai ügyében érdemes a lelkész emlékét ápoló sárszentlőrinci gyülekezethez fordulni.

Szerinted? 1.

Reflexiós kérdések: Mi tesz egy tanárt jó tanárrá? Milyen fokozatai vannak? Van abszolút jó tanár? Miért fontos az egyház életében, hogy iskoláiban jó tanárok tanítsanak?

Szerinted? 2.

Az évszázados kisebbségben és elnyomásban ezek az igék különös hatással lehettek a gyülekezetekre.
Reflexiós feladat: Nézzenek utána a tanulók, mely igék gyülekezeteik jelmondatai! Megfigyelhető bennük ez a fajta mondanivaló?

Szerinted? 3.

Tessediket már életében is érte az a vád, hogy nem a feladatát látja el, nem lelkészi, hanem népművelői feladatokat lát el a közösségében. Közben megreformálta környezetét, munkát és biztos megélhetést biztosított gyülekezetének, és Szarvas ma is hőseként tiszteli Tessediket.

Reflexiós kérdések: Vajon mennyire kell egy lelkésznek beleavatkoznia a gyülekezetének mindennapos ügyeibe? Hol van a határ? Vajon az is Krisztusról prédikál, aki mások megélhetését, jobb boldogulását segíti elő?

Mozdulj! 1.

[Arcanum adatbázis. Székács József](#)

Szerinted? 4.

Készítsünk fiktív interjúkat vagy házi dolgozatot a feladat kérdéseiről!

Mozdulj! 2.

A feladatot kiadhatjuk két térképenként kiscsoportban. A tanulók állapítsák meg a változásokat, és a tankönyvben tanultak alapján határozzák meg a látható változások okait!

9. Evangélikus iskolák Magyarországon – A közösség ereje

Az óra menete

Az evangélikus iskolával foglalkozó leckét úgy is tekinthetjük, mint az előző (8.) lecke anyagának speciális elágazását: az evangélikusság formálódásának története mint iskolatörténet (mindkét irányban tágabb időbeli határok között, mint az előző leckében kijelölt kétszáz év). Ez azt is jelenti, hogy ha válogatunk a leckék között, akkor ennek a leckének a megalapozásául szükséges a 8. leckével is foglalkozni. A csoport igényeinek és lehetőségeinek a függvényében tölthetjük az idő jelentős részét azzal is, hogy a saját iskolánk történetével foglalkozunk, és azzal is, hogy Luther oktatással kapcsolatos gondolataival ismerkedünk és azokról beszélgetünk, de azzal is, hogy a 43. lapon olvasható kérdésekre keresünk együtt válaszokat. Bármelyik úton elérhetjük azt, hogy a diákok megértsenek valamit a hit, gyülekezeti élet és az egyházi iskola kapcsolatának a fontosságáról, közösségépítő erejéről.

Szerinted? 1.

Játszhatunk is fogalmakkal. Mindenki három fogalmat választhat ki, ezekre szavazhat, teheti a voksát. Így a csoport által legfontosabbnak vélt értékek is látszani fognak. Ezek között is állíthatunk fel sorrendet. Másik feldolgozási módszerrel készíthetünk először egyéni sorrendet, páros vagy kiscsoportos és közös sorrendet, úgy, hogy a párok, kiscsoport és a csoport jusson beszélgetéssel konszenzusra az értékek sorrendjével kapcsolatban.

Mozdulj! 1.

Beszélgék meg azt is tanulók, hogy hogyan van ezt lehetőségük kommunikálni az iskolában. Mely szervek azok, amelyek segítenek abban, hogy a tanulók is formálhassák környezetüket? Térképezzék fel a tanulók!

Mozdulj! 2.

Az adatok nagy része az intézmények pedagógiai programjában olvasható, amelynek minden esetben online hozzáférhetőnek kell lennie.

Szerinted? 2.

A kérdéseket kiadhatjuk kiscsoportos vagy páros munkában. A tanulók minden bekezdésre **állapítsák meg, hogy mennyire aktuális ez ma, mennyire és milyen módon van jelen saját intézményükben.**

Mozdulj! 3.

Miért szerepel az Evangélikus Hittudományi Egyetem címerében az 1557-es évszám?

- Az EHE a soproni evangélikus iskolát tekinti a legtávolabbi jogelőd intézményének, ami 1557-ben kezdte meg a működését.

Ki az a magyar költő, aki három evangélikus gimnáziumba is járt? Hová? Közülük hány viseli ma a nevét?

- Petőfi Sándor növendéke volt a sárszentlőrinci (1871-től bonyhádi), a pesti és az aszódi gimnáziumoknak, közülük ma az aszódi és a bonyhádi gimnázium viseli a nevét.

Mely magyar költők még adnak nevet evangélikus iskoláknak?

- Berzsenyi Dániel (Sopron), Reményik Sándor (Szombathely)

Hány evangélikus iskola viseli Kossuth Lajos nevét?

- A nyíregyházi és a miskolci gimnázium.

Melyik iskola viseli embermentő lelkész nevét?

- A pestszentlőrinci intézmény viseli Sztehlo Gábor nevét.

Melyik evangélikus iskolában lehet lótenyésztést, lovastúra-vezetést tanulni?

- A kőszegi iskolában.

Melyik evangélikus iskolában lehet borászatot tanulni?

- A kiskőrösi iskolában.

Hány iskola viseli egykori püspök nevét? Mi ezeknek az iskoláknak a kapcsolata a névadó püspökkel?

- A Székács Józsefről elnevezett intézmény Orosházán, ott született; Gyurátz Ferencről elnevezett intézmény Pápán, ott szolgált; Túróczy Zoltánról elnevezett intézmény Nyíregyházán, ott szolgált; Szeberényi Lajos Zsigmondról elnevezett intézmény Békéscsabán, ott szolgált.

Hogyan állhatott elő az a helyzet, hogy gyakor a lelkészjelöltek Sopronban tanultak, de a Pécsi Erzsébet Tudományegyetemtől kaptak diplomát?

- A Soproni Evangélikus Teológiai Fakultás a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem kara volt.

Melyik evangélikus iskolába járt későbbi Nobel-díjas tudós vagy olimpiai bajnok?

- A pesti fiúgimnáziumba (Fasor) és a lánygimnáziumba (Deák tér).

Hogy hívták az Evangélikus Hittudományi Egyetem közvetlen jogelőd intézményét? Hány helyen és hol működött ez az intézmény?

- Evangélikus Teológiai Akadémia volt a neve. Miután a lelkészképzést Sopronból Budapestre költöztették, működött a fasori gimnázium épületében, a Lendvai utcában (később az Állami Egyházügyi Hivatal, ma a Fidesz székháza), az Üllői út 24. alatti evangélikus irodaépületben, s végül a mai egyetem kollégiumi épületében (Lócsei út 32.).

Melyik az az evangélikus iskola, amely emléktáblát állított annak az igazgatójának, aki soha nem tanított a falai között?

- A fasori gimnázium ez az iskola. Böhm Károly még akkor igazgatta a pesti evangélikus gimnáziumot, amikor a lányok és a fiúk együtt tanultak az egyetlen Deák téri épületben. Mire 1905-ben a fiúk számára felépült a fasori épület, Böhm Károly már a kolozsvári egyetemen tanított.

Nézz utána, hogy milyen iskolákat – köznevelési intézményeket – tart fenn ma az evangélikus egyház!

[A Magyarországi Evangélikus Egyház honlapja](#)

10. Új protestáns közösségek az Óvilágban és az Újvilágban

Az óra menete

Ez a lecke olyan hittancsoport számára jó választás, amelynek a tagjai érdeklődnek az új protestáns közösségek iránt, esetleg tapasztalataik is vannak ezeknek a közösségeknek az életéről. A lecke utal egy sor meghatározó személyiségre (Bunyan, Spurgeon, a Wesley testvérek, Miller, White, Doss), eseményekre, művekre, a keresztény élet nagy témáira (Krisztus követése, keresztség, megtérés, Jézus visszajövele, emberi jogok, erőszakmentesség, a Szentlélek ajándékai és gyümölcsei), felveti a mozgalmak fejlődésének a kérdéseit. A legtöbbet akkor kaphat egy-egy csoport ennek a leckének a feldolgozása során, ha egy-egy résztéma a diákok között gazdára talál, s a jó kiselőadást jó beszélgetés, akár jó vita követi. A beszélgetés vezetésekor az evangélikus hittanár természetesen nem marad passzív, s igen széles skálán helyezkedik el azoknak a viszonyulásoknak a sora, amelyekkel a témát reflektálhatja, az apologetikus megközelítéstől (az evangélikus dogmatikához képest miben tévednek az új protestáns közösségek) az inkluzív megközelítésig (mit tanulhatunk mi, evangélikusok ezektől az új közösségektől). Ha a tanár a reflexió során a saját meggyőződését követi, ugyanakkor helyet ad annak is, hogy a diákok is kifejezzék (az esetleg az övétől különböző) meggyőződésüket, akkor a lecke tartalmas órá(ka)t alapozhat meg.

Mozdulj!

Reflexiós kérdések: Mi volt a legnagyobb nehézsége a telepéseknek? Beszéljétek meg! Számotokra melyik lenne a legaggasztóbb?

- Az infrastruktúra teljes hiánya
- **Élet a vadonban**
- Az őslakosokkal való konfliktus
- Az egzisztencia megteremtése
- A higiénés feltételek hiánya
- A magány

Szerinted? 1.

Spurgeon érzelmekre ható írásaival korszakos prédikátornak és írónak számított, művei ma is nagy népszerűségnek örvendenek. Spener és a pietizmus hatásait is felfedezhetjük műveiben.

Szerinted? 2.

Ha van a csoportban metodista tanuló, kérjük meg, hogy tartson előadást felekezetéről és Wesleyről. Ezek után adjunk választ a feladat kérdéseire!

Szerinted? 3.

Szinte pünkösdtől datálhatóak az első olyan keresztény csoportok, amelyek a világ végezetét a köz-eljövőben várták. Ezek a váradalmak újra és újra felütik fejüket, általában nagy válságok, világégések vagy történelmi fordulópontok táján.

Reflexiós kérdések: Vajon mi volt az inspiráció az adventizmus váradalmaihoz? Vajon milyen hatással van az ember lelki életére, ha számon tartja azt a lehetőséget, hogy bármikor véget érhet a földi élete?

Szerinted? 4.

Sok társadalmi kérdésben az emberek tehetetlennek és magányosnak érzik magukat. Ezekben a helyzetekben sokkal erősebben szólalnak meg a karizmatikus üzenetek, sokszor konkrét politikai színezettel is. Az elfojtott indulatokkal küzdő emberek általában sokkal könnyebben radikalizálhatóak, ez igaz a vallások világára is.

Szerinted? 5.

- Baptista: Nonkonformizmus, alulról szerveződés, államegyházon kívül esik, felnőttkeresztség
- Metodista: Élettisztaság, megtérés, keresztény életgyakorlat, felnőttkeresztség
- Adventista: Jézus visszajövetelének várása, szociális érzékenység, felnőttkeresztség
- Pünkösdi: Szentlélekélmény, ajándékok (nyelveken szólás, gyógyulás), lokális alulról szerveződés, felnőtt-, szentlélekkeresztség

11. A két vatikáni zsinat és a protestáns világszervezetek – szembesülés a modern világgal

Az óra menete

Ennek a leckének a feldolgozása során sincs sok értelme az adatok pusztá átadásának, azok legfeljebb kiindulópontként szolgáljanak egy-egy résztema kutatásához, bemutatásához és megbeszéléséhez. A kutatáshoz a legkézenfekvőbb a világhálón hozzátátni, nagy világszervezetek honlapjait felkeresni. Hasonlóan az előző leckében érintett témákhoz, az egyházak és a modernitás kapcsolata, valamint az ökumené kérdése is a mai keresztény közösségekben gyakran vitatott témák közé tartozik, s ezekkel a vitákkal sok végzős diákunk is találkozhatott már. A leckében felkínált információk tehát jó beszélgetéseket alapozhatnak meg, amelyek, ha figyelembe vesszük az előző lecke kapcsán leírtakat, a diákokat nemcsak új ismeretekhez, hanem az érvelés, a másik meghallgatása, véleményének mérlegelése, az értelmes vita élményéhez is elvezethetik.

Mozdulj!1.

A századfordulóra szinte minden hétre jutott valamilyen fantasztikus természettudományi felfedezés, köszönhetően annak, hogy erre az időre a világ minden tája közvetlen összeköttetésbe került, és minden vidék emberek számára valamilyen módon megközelíthetővé vált, a tudományos eszközök pedig hihetetlen módon fejlődtek. Felfedezték a paleontológia tudományát (öslénytan), a föld történetét elkezdték felgombolyítani, de az igazi sokk továbbra is Darwin elmélete volt a fajok kialakulásáról és fejlődésükről, amely messzemenő következtetéseket vont maga után például a bibliai teremtéstörténet szó szerinti értelmezésével kapcsolatban.

Szerinted? 1.

Mindkét jelenség mögött ugyanaz az igyekezet áll: megkérdőjelezhetetlenné tenni azt, ami egyre inkább – akkor legalábbis úgy tűnt – megkérdőjeleződik. Ezen a módon azonban a Biblia vagy a pápai hatalom legitimizációját már nem lehetett megerősíteni.

Szerinted? 2.

Soroljanak fel a tanulók minél több olyan helyzetet, amelynek megértéséhez a hit és a tudomány is szükséges! Milyen lenne a hit nélküli élet? És a tudomány nélküli?

Szerinted? 3.

A 20. század közepére a világháborúk okozta csalódás újra felkeltette a vallások világa iránti érdeklődést, azonban erre a bezárkózott katolikus egyház már nem tudta megadni a válaszokat. A II. vatikáni zsinat elkerülhetetlenné vált, ha a római egyház párbeszédben akart maradni az emberekkel.

Mozdulj! 2.

[The Lutheran World Federation](#)
[World Council of Churches](#)

Amennyiben ezeken a honlapokon nem tudunk tájékozódni, érdemes az LVT, illetve az LVSZ keresőszavakat beütni a lutheran.hu honlapon, ahol könnyen megtalálhatjuk a legutóbbi híreket ezekről a szervezetekről is.

Szerinted? 4.

Az evangélikus egyház évtizedek óta élen jár az ökumenikus mozgalmak elősegítésében, sokszor szervezőként vesz részt egyházak, felekezetek közötti párbeszéd kialakítását segítő rendezvényeken, konferenciákon. A katolikus egyház is részt vesz ezekben a mozgalmakban, ugyanakkor sokkal óvatosabban, mint a protestáns felekezetek. A legkívánatosabb célja ezeknek a mozgalmaknak a felekezetek közötti úrvacsora-közösség elérése.

Mind a protestáns, mind a katolikus felekezetekre jellemző az utóbbi években (2017) a proaktív megnyilvánulás társadalmi kérdésekben, legutóbb a globális felmelegedéssel, a társadalmi különbségekkel, a globalizáció káros következményeivel (kizsákmányolás) vagy a menekültekkel kapcsolatban.

Mozdulj! 3.

A feladatot időzíthetjük úgy, hogy a katolikus, református vagy más felekezethez tartozó osztálytársakkal ez az óra közös legyen, ahol közös páros vagy kiscsoportos munkában adunk választ ezekre a kérdésekre.

Hallottál róla?

Amennyiben lehetőségünk van rá, vegyünk részt a csoporttal közösen egy ilyen imaalkalmon!

Összefoglalás

- Helvét irányzat: Zwingli (Zürich), Kálvin (Genf), városi központú, központosított reformáció, radikálisabb, formai jegyekben is változtató irányzat. Jellemző rá a predestináció tanítása és az úrvacsorára mint emlékvacsorára való hivatkozás és tanítás.
- Anabaptizmus: Németországban a reformáció után nem sokkal megjelenő radikális, exkluzivista irányzat, amely a felnőttek keresztségét és az újrakeresztelést gyakorolta, több extrém radikális ággal.
- Mennoniták: Nem vállalnak állami tisztségeket, teológiájuk a puritán mozgalomban formálódott, amelyben Kálvin tanai mellett, aki azt tanította, hogy az üdvözülők egyedül Isten választja ki, az ember szabad akaratának és választásának a szerepét is hangsúlyozták.
- Unitáriusok: Magyarországi képviselőjük Dávid Ferenc. Nem fogadják el Jézus isteni természetét, azonban hisznek abban, hogy Jézus a Messiás, a megígért Krisztus, aki értünk halt meg a kereszten.
- Protestáns ortodox irányzat: A teológiai tanok rendszerezése, azok akkurátus használata, összegyűjtése, válogatása, tudományos igényesség jellemzi ezt az irányzatot.
- Pietista irányzat: Magas érzelmi töltöttség, a hit gyakorlatának megléte és a megtérés élményének fontossága jellemzi.
- Baptista egyház: nonkonformista, alulról építkező, államegyházon kívül eső, felnőtt keresztséget gyakorló egyház.
- Metodista egyház: Élettisztaság, megtérés, keresztény életgyakorlat, felnőttkeresztség jellemzi.
- Adventista egyház: Jézus visszajövetelének várása, szociális érzékenység, felnőttkeresztség jellemzi.
- Pümkösi egyház: Fontos a szentlélekélmény, az ajándékok (nyelveken szólás, gyógyulás), lokálisan alulról szerveződő csoportok jellemzik, illetve a felnőtt szentlélekkeresztség.

2. Válasszatok ki a fejezetből egy-egy témát, és készítsetek róla kiselőadást, bemutatót!

A tanulók akár csoportban is választhatják a számukra szimpatikus egyháztörténeti leckét, akár annak bemutatási módjáról is maguk dönthetnek.

3. Különböző csoportokban versenyezzetek, melyik csoport tudja rövidebb idő alatt a tankönyv alapján időrendi sorrendbe tenni az alábbi eseményeket!

- Nikolaus Zinzendorf befogadott egy hite miatt elüldözött cseh közösséget (1722)
- II. vatikáni zsinat (1962–65)
- Az iskolád alapítási dátuma
- Kálvint visszahívják Genfbe (1540)
- VIII. Henrik elszakad a római egyháztól (1531)
- Lutheránus teológusok kiadják az *Egyességi iratot* (1580)
- Szent Bertalan-éj (1572)
- A magyar országgyűlés rendelkezett: *lutherani omnes conburatur* (1525)
- Pázmány Péter esztergomi érsek lesz (1616)
- Speyeri birodalmi gyűlés (1529)
- A Mayflower kiköt az Újvilágban (1620)

12. Eszkatológia – Mi vár ránk hosszú távon?

Az óra célja

Annak bemutatása, hogy Isten teremtő tervében a jövő, benne pedig az idők végezte, az eszkaton is szerepel. A tanulók ismerkedjenek meg az eszkatológia fogalmával, beszélgessenek saját elképzeléseikről a világ végével kapcsolatban, és ismerkedjenek meg az erre vonatkozó bibliai tanítással.

Kulcsfogalmak

Végidők, eszkaton, eszkatológia, teremtés, mitikus leírás

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Szerinted? 1. – Mottó

A beszélgetést inspirálhatjuk rövid filmrészletekkel vagy felolvasással, szemelvényel, képekkel (végidők, világvége, apokalipszis, világégés, világ pusztulása, kihalás, elmúlás).

Luther gondolatában egyfelől éppen a teremtővel való harmónia jelenik meg, ami hangsúlyozza a kegyelmes Isten jelenlétét minden időkben, másrészt azt az utolsó időig való hűséges embert, aki felelősséget vállal az általa örökölt világért (lásd a tíz szűz példázatát).

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A bibliai szöveg feldolgozása, a főszöveg feldolgozása, reflexiók

„Mert meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelmek, sem jelenvalók, sem eljövendők, sem hatalmak, sem magasság, sem mélység, sem semmiféle más teremtmény nem választhat el minket Isten szeretetétől, amely megjelent Krisztus Jézusban, a mi Urunkban.” (Róm 8,38–39)

A főszöveg 1–2. bekezdése

Reflexiók lehetőségei: Mennyiben változtatják meg a véleményedet, gondolataidat és érzéseidet az igehelyek? Mit sugallnak ezek az emberek számára a világ végével kapcsolatban?

3. Mit jelent? – Mozdulj! 1.

A fogalmakról készíthetünk fogalomkártyákat is, akár minden órán, a fejezetben ugyanis sok fogalom kerül elő, amelyek a tanulók számára idegenek lehetnek. A fogalom elsajátítása után a feladatot a két igehely szerint végezhetjük két csoportban is, így megjelenhetnek a két igehely árnyalatai is a tanulók válaszában. A csoportos megbeszélés után egyesítsük a csoportokat, és beszéljük meg az eredményeket!

A Lukács (17,20–37; 21,25–35) vagy Máté (24,1–44; 25,31–46) evangéliumában olvasható részletek alapján mi igaz Jézus eszkatológiaszemléletére?

- Visszafogott
- Történelem fölötti erőként jön el a vég
- A végidőkben minden elpusztul (nem)
- A végítéletben Krisztusnak döntő szerepe van
- Saját korát utolsó aiónnak tartotta

- Az ember nem tehetetlen a végidőket tekintve (igen, pl. Mk 13,14)
- Nem pesszimista, hanem reményt ad (igen)

4. A főszöveg feldolgozása – Szerinted? 2.

A főszöveg 3–5. bekezdése

Ez a szakasz már súlyosabb teológiai kérdéseket feszeget, elégséges, ha a tanulók a főszövegre támaszkodva igyekeznek válaszolni a *Szerinted?* feladat kérdéseire.

Ha a csoportban erre fogékonyság mutatkozik, lehetséges a kérdést a *kronosz* (eltelő idő) és a *kairosz* (alkalmas, betelődő idő) fogalmaival tisztázni. Míg Isten jelenléte a csak kronoszban élő ember számára esetleges (például Pilátus a krédóban), addig a kairoszban, amely mindig egy egzisztenciális mélységet érintő helyzet is egyben, mondjuk úgy, megszólítotttság, a kronosztól függetlenül mindenkor lehetséges az isten jelenlétebe való helyezkedés (lásd Paul Tillich). Szép példa erre a keleti egyházakban, ahogy a szolgálattevők az istentisztelet előtt felszólítják a szolgálatot végző papot: *Kairos tou poiesai to Kyrio* (Eljött az Istennel való cselekvés ideje), jelezve, hogy ez az idő a Mindenhatóval való érintkezés pillanata, ahol a kronoszban élő ember egyszerre belép a kairoszba is. Isten országa azonos az Isten jelenlétebe való behelyezkedéssel, a jelenléttel, vagyis kairosza van, amely a kronosztól függetlenül mindenkor megtapasztalható.

III. REFLEXIÓK

5. Mozdulj! 2.

A táblázat segítségével és eredményeivel összegezzük, mit tanít az Újszövetség az eszkatonról!

	Isten országa (olyan, mint...)	Mit üzen nekünk ez a kép Isten országáról a végidők kapcsán?
Mk 4,26–29	<i>A magától növekedő vetés</i>	<i>Nem az ember hatalmában van</i>
Mt 13,24–30.36–43	<i>A búza és a konkoly</i>	<i>A jó és a rossz együtt van jelen a világban, csak a végidőkben lehet elválasztani őket</i>
Mt 13,47–50	<i>A tengerbe kivetett háló</i>	<i>A jó és a rossz együtt van jelen a világban, csak a végidőkben lesznek elválasztva egymástól</i>
Lk 17,20–21	<i>Eljövételéről</i>	<i>Az Isten országa nem emberi számítások alapján jön el majd valamikor a végidőkben, hanem már most az emberek között van</i>

További feladatok

Szerinted?

Vajon miért nem beszélt Jézus többet a végidőkről? Te örülnél neki, ha tudnád, mikor és hogyan lesz? Mit csinálnál másképpen ma, ha tudnád?

Mozdulj!

Mit jelenthet a végidőkről való gondolkodásunkra nézve mindaz, amit a teremtéstörténetek kapcsán már korábban megtanultunk?

- A teremtés Isten tudatos és szándékos döntésének eredménye.
- Isten a világot jónak teremtette, rend, rendezettség, szabályok jellemzik.
- Az ember Isten képmása.
- Az embernek Istentől kapott feladata van.

13. Apokaliptika – Ószövetség

Az óra célja

Az apokalipszis és apokaliptika fogalmaival való ismerkedés. Több szemszögből bemutatni az apokaliptikus bibliai irodalmat és gondolkodást. Megismertetni a tanulókkal az ószövetségi apokaliptika jellegzetességeit.

Kulcsfogalmak

Apokalipszis, apokaliptika, szimbólumok

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mit jelent?

Idézzük fel az eddig tanult fogalmakat játékos formában! Használhatunk fogalomkártyákat páros munkában, vagy tarthatunk vetélkedőt, ahol a tanulóknak a már korábbi leckékben megjelent fogalmakat kell összepárosítaniuk azok jelentésével.

A feladathoz kapcsolódó reflexiós lehetőségek: Miben különbözik az eszkatológia az apokaliptikától? Milyen kapcsolatban vannak egymással?

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A bibliai igehely háttérének megismertetése a főszövegen keresztül

A főszöveg 1–3. bekezdése

A szöveg feldolgozásánál használhatjuk a tanári kézikönyv bevezetőjében említett technikákat. Olyan technikát válasszunk, amelynek alapján meggyőződhetünk arról, hogy a főszövegben olvasottakat a tanulók megismerték és megértették. Ez lényeges, hiszen a következő leckék is erre a tudásra épülnek majd.

3. Mozdulj! 1. – Szerinted?

Jóel 1–3	Sáskajárás, csodás jelek az égen, a Lélek kitöltése
Dán 8	Egy kos és egy bak küzdelme
Zak 1	Mennyei lovas
Ez 37,1–14	A csontok életre keltése
Ézs 11	A messiás békét hoz a földre, a szétszórt Izrael összegyűjtése

Amelyiknél tudják, beszéljék meg, hogy Izrael történetének mely eseményeihez kapcsolódnak ezek a jövendölések!

A *Szerinted?* 1. feladat első kérdésére a tanulók a *Mozdulj!* feladatot kitöltve válaszolhatnak. A második kérdésre tekintve valóban jellemző, hogy az ószövetségi szerzők bizonyos eseményeket úgy fognak fel, mint Isten akaratából megtörtént cselekményt, Istennek a világ menetébe való önkényes beavat-

kozását. Ez a mai történetírási objektivitásra törekvő tudományosság szemével furcsának tűnhet, de az ószövetségi iratok nagy része a zsidóság népi vezetőinek egészen speciális és sokszor nagyon személyes hitvallása Istenről, ezt pedig sohasem szabad szem elől téveszteni (lásd teremtéstörténetek).

4. Mozdulj! 2.

Az előző benyomások alapján próbálják meg a tanulók megfogalmazni a szimbólumokat. A szimbólumok összetettsége miatt nemcsak egy helyes megoldás létezhet, hallgassuk meg a tanulók saját elképzelését, ötleteit is!

Kert – *Isten országa*

Fa – *élet (10. o.)*

Csont – *rokon kapcsolat (lásd jahvista teremtéstörténet, 10. o.)*

Asszony – *élet továbbadása*

Állatok együtt – *(Ézs 11,6) (messiási) béke*

Gyermek – *új kezdet (lásd 5000 ember megvédése, 9. o.)*

Tenger – *káosz, félelmetes (lásd Jézus a tengeren jár, 9. o.)*

Hegy – *Istenhez való közelség (lásd Mózes és Hegyi beszéd, 10. és 9. o.)*

Egy – *Isten, egyetlen, abszolútum*

Négy – *egyetemesség, a földön a négy égtáj a teljes földet jelenti*

Hét – *isteni teljesség, tökéletesség*

Tíz – *történelmi szám, befejezett történelmi folyamat*

Tizenkettő – *kiválasztottak, a választott nép, Izrael száma, Izrael tizenkét törzse*

Arany – *Isten*

Vörös – *vér, élet*

Fehér – *tisztaság, büntelenség*

Fekete – *tisztátalanság, bűn*

Készíthetünk a feladattal kapcsolatos játékot, vagy feladatot adhatunk a diákoknak, ahol különböző szimbólumok jelentését kell meghatározni. Egyes evangélikus középiskolák címere is gazdag szimbólumokban, ezeket is érdemes lehet feldolgozni. A tanórához kapcsolódóan játszhatunk a Dixit kártyajátékkal is (maga a kártyajáték több időt vesz igénybe). Kiválaszthatjuk például azokat a kártyákat, amelyeket elképzelhetünk az Ószövetség apokaliptikus vízióinak illusztrációjaként.

III. REFLEXIÓ

5. A főszöveg feldolgozása és reflexiók, a fogalmak, új ismeretek összefoglalása

A főszöveg 4–5. bekezdése

Összefoglaló kérdések lehetnek:

Mit nevezünk apokalipitikának?

Hogyan jelenik meg az Ószövetségben?

Milyen szimbólumok kapcsolódnak ide, milyen történetekhez?

Milyen kapcsolatban van az ószövetségi apokaliptikus irodalom a teremtéstörténetekkel?

6. Az igehely feldolgozása

A tanultak alapján a tanulók fogalmazzák meg röviden, mire utalhatnak Ézsaiás szavai!

További feladatok

Szerinted?

Mennyire érdekel titeket a végidők kérdése? Beszélgetsetek arról, kit miért érdekel! Van, hogy egy élethelyzetben, életkorban ez a kérdés fontosabb, mint máskor?

14. Apokaliptika – Újszövetség

Az óra célja

Az újszövetségi apokaliptika gyökerének, kortörténetének bemutatása. Az újszövetségi apokaliptika részletes megismertetése a Jelenések könyvén keresztül.

Kulcsfogalmak

Újszövetségi apokaliptika, jelen – jövő, Krisztus leleplezése

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Szerinted?

Interdiszciplináris lehetőségek: Milyen irodalmi, festészeti, filmművészeti alkotásokban jelennek meg az apokaliptikus gondolatai? Milyen korok ezek? Mit mondanak el arról a korról, amelyben készültek? Mit mondanak el a mai korról azok a filmek, regények, amelyek ma ezt a témát dolgozzák fel?

2. A főszöveg feldolgozása és a hozzá kapcsolódó reflexiós lehetőségek

A főszöveg 1–3. bekezdése

Reflexiós lehetőségek: Olvasta-e már valaki a tanulók közül a Jelenések könyvét? Milyen érzéseket, tartalmakat osztana meg a csoporttal ezzel kapcsolatban?

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

3. A bibliai igeszakasz magyarázata feladattal – Mozdulj!

A feladatot mindenképpen csoportokra bontva oldjuk meg. A kiscsoportok a feladat megoldása után együtt rakják össze az egész könyv tartalmát, és töltsék ki a hiányzó rubrikákat! Beszéljék meg a tanulók a könyvvel kapcsolatos tapasztalataikat a tanultak fényében!

Fejezet	Téma	Kérdés
1	<i>János helyzete, megbízatása</i>	Hol van János? Miért került ide? Kivel találkozik? Mi a feladata?
2–3	<i>Levél a hét gyülekezetnek</i>	Olvassátok el az egyik levelet! Milyen teológiai vagy egyháztörténeti szituációra utalhat a levél? Milyen hangulata van? Mit érezhettek ezeknek – az akkor még létező – gyülekezeteknek a tagjai a könyv olvasásakor?
4	<i>A huszonnégynén és a négy élőlény Isten trónjánál</i>	Mit jelenthetett egy ókori ember számára a király trónjánál állni? Mire utal az, hogy az ókori királyokkal ellentétben itt a látogató közvetlenül a király elé kerül, nem kell folyosók és ajtók során keresztülmennie?
5	<i>A Bárány és a hétpecsétetes könyv</i>	Miért sír János? Mit szimbolizálhat a könyv, a huszonnégynén és a négy élőlény?
6–8	<i>Hét pecsét</i>	Milyen lehet a hetedik pecsét csendje a háborúk, gazdasági viszályok, betegségek, halál és természeti katasztrófák után?
8–11	<i>Hét trombitaszó és a nyitott könyv</i>	Milyen szimbólumokat találtok ebben a részben?
12–14	<i>Az asszony és a sárkány küzdelme, a Bárány a Sion hegyén</i>	Milyen ószövetségi képekre, gondolatokra történő utalásokat találtok ebben a részben? Mire utaló jelképes számok lehetnek a 666 és a 144 000?
15	<i>A győztesek éneke az üvegtenger mellett</i>	Mit énekelnél győztesként? Válasszatok egy győzelmi dalt az énekeskönyvből, és énekeljétek el!
15–16	<i>A harag hét pohara</i>	Próbáljátok megfogalmazni, mi a harag! Mi lehet a szerepe az életünkben?
17–18	<i>A nagy Babilon bukása</i>	Mi a baj Babilonnal? Mit csinált rosszul?
19–20	<i>A Bárány megnyegzője, Krisztus ezeréves uralma</i>	Az életet megalapozó mely szabályra, rendre emlékeztethetik az olvasót ezek a szimbólumok?
21	<i>Új ég és új föld</i>	Vajon az ég és a föld újjáteremtésére nézve számít az, hogy mit teszünk most az éggel és a földdel? Tudjuk – és akarjuk – ezzel siettetni a végidőket vagy nehezíteni Isten újjáteremtő munkáját?
22	<i>Az élet vize és az élet fája</i>	Mit szimbolizálhat az élet fája? Vajon az édenkerti két fa közül (1Móz 2,9) miért az élet fája kap nagyobb szerepet a Biblia utolsó lapjain, a jó és a rossz tudásának a fája pedig az elején?

III. REFLEXIÓK

4. A főszöveg feldolgozása, reflexiók

A főszöveg 4. bekezdése

Reflexiós kérdések: Vajon ma van aktualitása ennek az üzenetnek? Miért aktuális ma ez? Milyen hatással van ez ránk, milyen cselekvést indít el bennünk?

5. A főszöveg feldolgozása, igehely

A főszöveg utolsó bekezdése és igehely: „*Mert az én Atyámnak az az akarata, hogy annak, aki látja a Fiút, és hisz benne, örök élete legyen; én pedig feltámasztom őt az utolsó napon.*” (Jn 6,40)

Reflexiós lehetőségek: Hogyan vigasztalhat ma a Jelenések könyve?

További feladatok

Szerinted?

A nem apokaliptikus műfajú bibliai szövegek között hol találkozunk még az alábbi – az apokaliptikus szövegekben tipikusnak tekinthető – motívumokkal?

- Uralmon lévő emberi hatalmak megsemmisülése
- Az Antikrisztus megjelenése
- A tömegek elfordultak Istentől, csak egy kis csoport van, az igazak gyülekezete, amely viszont egzisztenciális fenyegetettségnek van kitéve
- Azonnali, feltétel nélküli megtérésre hívás
- Számok jelentősége (számmisztika)

15. Üdvösség – Mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?

Az óra célja

Az Isten előtti alkalmasság kérdésének és az ezzel kapcsolatos külső és belső küzdelemnek a feldolgozása. Annak a kérdésnek a megvitatása, hogy vajon képes-e az ember az üdvösséget elérni vagy sem, mit jelent a megigazult keresztény élet Isten előtt. Az üdvösség kérdésének lutheri megközelítése az *Ágostai hitvallás* és az evangéliumi szövegek alapján.

Kulcsfogalmak

Üdvösség, megigazulás, kárhozat, örök élet, kegyelem, hívő, bizalomra épülő istenkapcsolat

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Szerinted? 2. – Mozdulj!

A játék előtt tartsunk vitafórumot *Mit vár tőled Isten?* címmel! Lehetőség szerint biztosítsunk terepet arra, hogy a tanulók őszintén megfogalmazhassák válaszaikat! Ezután olvassuk fel a farizeus és a vámszedő történetét, és ennek segítségével közösen gondoljuk át ugyanezt a kérdést!

Végül csoportokban vizsgáljuk meg az igehelyeket!

A válaszokat az első ponttól kezdve, de egymástól megkülönböztetve jelöljük egy jól látható helyen (pl. táblán késsel: Mit gondolok én erről?, pirossal a farizeus és a vámszedő történetén keresztül: Mit látunk mi?, sárgával: Az igehelyek alapján mit gondol a csoportom?)

Mozdulj!

Az alábbi igeversék milyen fontos dolgot tanítanak az üdvösségről?

Lk 19,9	Az üdvösség a jelenben gyökerezik.
ApCsel 4,11–12	Csak Jézus Krisztus által lehet üdvözülni.
1Kor 15,1–2	Az üdvösségről való gondolkodáshoz az evangélium ismerete fontos.
Róm 8,24	Az üdvösségünk reménységet ad.
Ef 2,8	Kegyelemből van üdvösségünk hit által, és ez Isten ajándéka.

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A bibliai igeszakasz elolvasása/feldolgozása

„Mert nincs különbség: mindenki vétkezett, és híjával van az Isten dicsőségének. Ezért Isten ingyen igazítja meg őket kegyelméből, miután megváltotta őket a Krisztus Jézus által.” (Róm 3,23–24)

Jelöltessük a tanulókkal az igehely olyan részeit, amelyeket nem értenek, vagy amelyik kifejezés nem világos a számukra (akár az előző felületen)!

3. A bibliai igeszakasz hátterének megismerése a főszöveg segítségével

A főszöveg 1–2. bekezdése

Hangsúlyok: Jézus és az Atya viszonya, a Jézussal vállalt közösség gyógyító hatása. A jézusi közösség alapja a törvény betartása helyett a bizalmi kapcsolat.

Reflexiós kérdések: Gyógyulni mindig öröm. Az eddig tanultak alapján próbáljunk meg olyan személyeket találni, akár bibliai, akár egyháztörténeti alakokat, akik a Jézussal való közösségben felfedezik a gyógyulás örömét, azt, hogy életük jó irányba mozdult el! Mit láttak ők meg ebben a közösségben?

4. A bibliai igeszakasz hátterének megismerése a főszöveg segítségével

A főszöveg 3–4. bekezdése

Hangsúlyok: Az örök élet és az ítélet szabályszerűségei már most ismertek, ezért nem kell, hogy félelmetesnek hangozzanak. Az örök élet új minőségű élet, ami a biológiai lét határán túl is fennáll.

5. A bibliai igeszakasz hátterének megismerése a főszöveg segítségével

A főszöveg 5–6. bekezdése

Hangsúlyok: A kegyelemből való megigazulás mint Isten előtt való elfogadottság Krisztuson keresztül tapasztalható meg.

Reflexiós kérdések: Ezek alapján ki üdvözülhet? Mit jelent megigazultnak lenni? Mit jelent elnyerni az örök életet?

III. REFLEXIÓ

6. Szerinted? 1. – Hallottál róla?

Reflexiós lehetőség: Igazságos Jézus ezzel az emberrel? Miért nem találja a megigazulást? Mit vár a gazdag ifjú Jézustól? Ő mit vár tőle? Olvassuk el a *Hallottál róla?* feladatot, és közösen beszéljük meg, miben kellett volna felnőnie a gazdag ifjúnak! Mi szükséges a felnőtt hithez?

7. Mottó

A hitvallási részlet alapján fogalmazzuk meg, miért volt ez az üzenet az 1550-as évek Európájában annyira lényeges!

16. Teodicea – Isten velünk az úton

Az óra célja

A tanulók ismerjék meg a teodicea fogalmát és az ahhoz kapcsolódó gondolatokat. Fejtsék ki erről saját véleményüket, és ismerjék meg, hogyan igyekeztek megválaszolni ezt a kérdést különböző korok emberei.

Kulcsfogalmak

Teodicea, istenigazolás, szenvedés, rossz a világban

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mottó – Szerinted? 1.

Olvassák el a verset a diákok, és beszélgessenek annak hangulatáról. Vajon mit érezhetett József Attila, amikor ezt a verset írta? Milyen élethelyzetben lehetett? Mit jelent szenvedni? Ezek után térjünk át a *Szerinted?* 1. feladatra!

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A főszöveg feldolgozása – Mit jelent?

A főszöveg 1. bekezdése

Hangsúlyok: a teodicea fogalmának pontos megismerése és használata.

3. Mozdulj! 1. – A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 3. bekezdése

Hangsúlyok: Egy rövid elgondolkodtató feladattal szemléltetni a teodicea kérdését.

A példában az állítások igazsága után a „Miért van így?” kérdésre az említetteken felül számos válasz létezik, ahogyan a *Mozdulj!* 2. feladatból kiderül. A teodicea kérdésének ez a miért áll a középpontjában. A két állításból, de még azoknak a következményeiből sem következik automatikusan Isten nemléte, ugyanakkor az érvelés annyira erősen hat érzelmeinkre, hogy bár logikailag sántít, annak igazságát mégis könnyen elfogadhatónak érezhetjük. Ugyanez a leegyszerűsítő gondolkodás jelenik meg a főszöveg 3. bekezdésében.

4. A főszöveg feldolgozása – Mozdulj! 2.

A főszöveg 2. bekezdése

Az előző feladatok tipizálták a teodicea kérdését, a kérdésre azonban számos árnyalt válasz létezik. Rendezzünk disputát a kérdésről a disputamódszer szabályai szerint! A feladat végrehajtása után adjunk lehetőséget a diákoknak a táblázatban felsorolt érvek és ellenérvek mellett saját gondolataik megosztására is, vagy akár a táblázat válaszainak kritizálására vagy támogatására is!

III. REFLEXIÓK

5. Szerinted? 2.

Reflexiós kérdések: Vajon lehet-e értelmes szenvedésről beszélnünk? Vajon lehet-e a szenvedés természetességéről beszélnünk (pl. születés/halál)? Vajon mi különbözteti meg a természetes szenvedést és a különleges szenvedést, hol kezdődik a „tragédia” az ember életében?

Ügyeljünk arra, hogy a lecke és a kérdések tartalma felkavaróan hathat a tanulókra!

6. A bibliai igeszakasz feldolgozása, magyarázata a főszöveg segítségével

A főszöveg utolsó bekezdése

Reflexiós kérdés: Hogyan kapcsolódik össze Isten keresése és a teodicea kérdése?

További feladatok

Szerinted?

Luther gondolata milyen vigaszt nyújthat a teodicea kérdés átélő és felvető embernek?

„Ebből ismét látod: Isten elvárja, hogy imádkozzunk, ha bármiféle testi baj tör ránk, és ne kérjünk és ne várjunk segítséget soha máshonnan, csak tőle. Ezt azonban a végére hagyta. [...] Isten tehát így tárta elénk egészen röviden mindazt a nyomorúságot, amely szüntelenül szorongat minket, annyira, hogy sohasem lehet kibúvónk az imádkozás elől. Itt azonban azon van a hangsúly, hogy megtanuljunk áment is mondani rá, vagyis, hogy ne kételkedjünk abban, hogy meghallgatja és teljesíti.” (Luther Márton: *Miatyánk*, utolsó kérés)

Mozdulj!

Párosítsd össze az alábbi kifejezéseket a rájuk jellemző kifejezésekkel vagy magyarázatokkal a leckében tanultak alapján!

Kegyelem	Minőségileg más, mint a „biosz”.
Örök élet	Amikor az élet a „helyére kerül”.
Megtérés	Életünknek az a jelensége, amely „irányban tart”, emlékeztet az élet középpontjára. Ha megjelenik az ember életében, az mindenképpen döntő változást jelent, mert a legkisebb mértékben („mustármagnyi”) is új minőséget hoz.
Megigazulás	Jézus elfogadásától, szavainak hívó hallgatásától, a Jézusban való élettől függ ennek megvalósulása.
Üdvösség	Ingyen kapjuk.
Hit	A Jézus Krisztussal találkozó ember gondolkodásának megváltozását fejezi ki, tehát nem pont a kezdete, hanem egyik állomása a keresztény életnek.

17. Innen és túl – a határ két oldalán

Az óra célja

A tanulók ismerjék meg a pokolról, mennyről, angyalokról, ördögökről szóló bibliai tanítás sokszínűségét.

Kulcsfogalmak

Menny, pokol, sátán, ördög, diabolosz, démon, angyal, hamartológia, angelológia

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mozdulj! 1.

A feladat tankönyvi végrehajtása előtt készítsünk rajzos játékot! Készítsünk nagyméretű lapra ördögfigurát úgy, hogy különböző részeit (szarv, farok stb.) levágjuk és külön adjuk oda a tanulóknak, úgy, hogy nem mondjuk meg nekik, mit ábrázol az egész kép, és ők nem is mutathatják meg egymásnak. A feladat lényege, hogy úgy találják ki, mi van a képen, hogy egymásnak elmondják egymásnak, mi van a kezükben levő részleten, és igyekeznek eszerint kitalálni. Fontos, hogy a játék előtt a tanulók ne nyissák ki a tankönyvüket, mert akkor könnyen kitalálható lenne, hogy mit ábrázol a kép. Ezek után térjünk rá a *Mozdulj!* feladatra.

1Krón 21,1	felingere
Jób 1,7	Isten előtt áll
Zak 3,1	vádol
Mt 13,39	ellenség
Mk 1,13	kísért
Mk 4,15	kiragadja az igét
Lk 13,16	megkötöz
Jn 8,44	embergyilkos
ApCsel 5,3	megszállta a szívet
2Kor 11,14	hazudik
2Kor 12,7	gyötör
1Thessz 2,18	akadályoz
1Tim 3,7	csapdát állít

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 3–5. bekezdése

Hangsúlyok: angyalok és ördögök sokféleségei és megjelenési formái a Bibliában.

Reflexiós kérdések: Miben más ez, mint amit eddig gondoltatok ezekről a lényekről? Vajon miért sokkal színesebb az ilyen lényekről alkotott elképzelésünk, mint a Bibliában található eredeti?

3. Mozdulj! 2. – Hallottál róla?

A rajz készülhet párosával vagy kiscsoportban is. Hasonlítsuk össze a végeredményeket! Vajon ha a lutheri imádság angyalát kellene lerajzolni, az hogyan nézne ki? Hoonan tudjuk, hogy hogyan néz ki egy angyal? Hogyan lehet egy angyallal találkozni?

4. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 1–2. bekezdése

Hangsúlyok: A Bibliában a pokolra, illetve mennyre való utalás tehát nem fizikai helymeghatározás, hanem az Istentől való eltávolodásra, illetve az Istenhez való közelségre utal.

III. REFLEXIÓK

5. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 6–7. bekezdése

Hangsúlyok: Isten a teljesség Ura, nincs mit félnünk rajta kívül.

Reflexiós kérdések: „Az, hogy az ördög az emberen kívül vagy belül van, nehéz eldönteni. De a következményei mindenképp rám vonatkoznak: ha kívül képelem el az ördögöt, akkor könnyebben felveszem vele a harcot, ha belül képelem el, akkor nehezebben oldom fel magamat a saját felelősségem alól, s nehezebb megküzdennem vele.” Te hogyan látod, hol van a „te ördögöd”? Hogyan lehet vele szembeszállni?

További feladatok

Mozdulj!

Gyűjtsetek szólásokat, közmondásokat a menny és pokol fogalmakhoz kapcsolódóan! Mennyire fejezik ki a szavak az Istennel való közelséget és a tőle való távolságot?

Ti hogyan gondoltok ezekre a fogalmakra?

Mozdulj!

Rudolf Bultmann (+1976) egyik jelentős teológiai programja az Újszövetség nyelvezetének „mitológiátlanítása” volt a bibliai „üzenet” megtalálása érdekében. Ez a teológiai erőfeszítés Jézus üzenetének helyes megértése érdekében történt. Bultmann szerint nem hihet az ember egyszerre angyalokban és hallgathat rádiót vagy vehet igénybe fejlett orvosi ellátást. Vitassátok meg Rudolf Bultmann felfogását!

18. A Lélek a lélek forrása

Az óra célja

A tanulók ismerjék meg a emberi és az isteni lélekről (Lélekről) szóló bibliai tanítást, ismerjék az ehhez kapcsolódó fogalmakat.

Kulcsfogalmak

Lélek, lélek, pszükhé, pneuma

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mottó – Mozdulj! 1.

A mottó felolvasása után közösen kezdjük el gondolkodni a lélek és a Lélek fogalmairól. Készíthetünk fogalomfelhőt, vagy el is játszhatjuk; ha így döntünk, „akvárium” módszerrel a egész csoport előtt tegyük ezt meg (az előző órán felkérhetünk egy tanulót, hogy rövid mozdulattal, történettel mutassa be nekünk, mit gondol a lélek és a Lélek fogalmairól).

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A főszöveg feldolgozása feladattal – Mozdulj! 3.

A főszöveg 1–2. bekezdése

Keressük ki azokat az igehelyeket a táblázatból, amelyek az ószövetségi lélekábrázolásról szólnak! Hogyan támasztják alá a főszövegben olvasottakat?

3. A főszöveg feldolgozása feladattal – Mozdulj! 3.

A főszöveg 3. bekezdése

Keressük ki azokat az igehelyeket a táblázatból, amelyek az újszövetségi lélekábrázolásról szólnak! Hogyan támasztják alá a főszövegben olvasottakat?

Mozdulj!

Az alábbi bibliai szakaszok mit tanítanak a Lélekről és a lélekről?

1Móz 1,2	Isten Lelke már a teremtésnél is jelen volt.
Ezsd 1,5	Isten az emberek lelkét indítja valamire (itt templomépítésre).
Jób 33,4	Isten Lelke alkotta az embert.
Ézs 32,15	A magasból kiáradó lélek boldog jövőt hoz.
Lk 3,22	A Szentlélek galambhoz hasonló testi alakban szállt le Jézusra megkeresztelkedésekor.

Jn 14,26	A Szentlélek a Pártfogó, akit Jézus nevében küld az Atya, és megtanít mindenre.
ApCsel 2,4	Az első pünkösdkor mindnyájan megteltek Szentlélekkel, és különféle nyelveken beszéltek úgy, ahogyan a Lélek adta nekik.
ApCsel 9,31	A Szentlélek segítségével gyarapodott az egyház.
1Kor 12,3	Isten Lelke által senki sem átkozza Jézust, és csak a Szentlélek által lehet felismerni Jézusban az Urat.
Tit 3,5	A Szentlélek által üdvözít minket Isten.

III. REFLEXIÓK

4. Az igehely feldolgozása feladattal – Hallottál róla?

„Az Isten Lélek, és akik imádják őt, azoknak lélekben és igazságban kell imádniuk.” (Jn 4,24)

Helyettesítsük be az igehelyet a psziché és a pneuma fogalmakkal!

„Az Isten Lélek (pneuma), és akik imádják őt, azoknak lélekben (pszükhé) és igazságban kell imádniuk.” (Jn 4,24)

5. Szerinted?

Isten Szentlelkének és a zenének a kapcsolatáról nagyon sok helyen ír a Biblia és a teológiai irodalom, köztük Luther is (lásd 39. lecke). Dávid a kor szokásai szerint valószínűleg zoltárokat játszhatott hangszerén, ami plasztikusan mutatja be, hogy Isten Lelkének beáradása milyen hatással lehet az emberi lélekre.

6. Mozdulj! 2.

(Pl. lélekvesztő, lélekkufár, lelkesült, lélektelen, lelketlen, lélektől átítatott stb.)

A felsorolt mondásoknál, szólásoknál állapítsuk meg, hogy milyen fajta lélekről (Lélekről) szólnak! A lélegzet szavunk a bibliai teremtéstörténetre utal vissza nagyon plasztikusan (Isten az élet leheletét lehelte bele). Sokáig a halál beálltának egyedüli egyértelmű jelének a légzés megszűnését tartották, ezt a 19. századi orvostudomány írta csak felül. Ma már legalább három paraméternek kell egyidejűleg hosszas időtartamon át fennállnia, ezek az úgynevezett „gyanújelek”. A gyanújelek észlelése esetén is az első tevékenység az azonnali újraélesztés. A halál beállta egyértelmű bizonyítékának ma az orvostudomány csak a gyanújelek (pl. nincs pulzus, légzés, pupillareflex) és a korai hullajelenségek (pl. merevség, hullafoltok, önemésztődés) együttes jelenlétét tekinti.

19. Feltámadás

Az óra célja

Bemutatni a feltámadás jelentőségét a keresztény gondolkodásban, teológiában és a hívő ember életében. Megismertetni a tanulókat a feltámadásról szóló bibliai tanítással. Bemutatni a feltámadás reménységét, és beszélgetni róla. A tanulók azonosulhassanak a feltámadás sokszínű örömeivel.

Kulcsfogalmak

Feltámadás, az Atya terve, a feltámadás ereje, feltámadás mint győzelem, bizonyág, útmutatás, „börtönben lévő lelkek”

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. A bibliai igehely feldolgozása feladattal – Szerinted? 2.

A bibliai igehely elolvasása után a feladat első két kérdésére közösen keressük a válaszokat, a harmadik kérdés egyéni munka, amelyet a feladat elvégzése után osszanak meg egymással a tanulók.

Reflexiós kérdések: Miért pont ezt kérdeznéd? Milyen kételyek, bizonyágok mozgatnak, amikor ezeket a kérdéseket megfogalmazod?

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 1–2. bekezdése

Hangsúlyok: Az Atya terve, a feltámadás nem az erkölcsös élet jutalma.

Reflexiós kérdések: Beszélhetünk a mennyek országához hasonlóan olyan feltámadásról, ami itt az életünkben elkezdődik? Hogyan?

3. A főszöveg feldolgozása feladattal – Hallottál róla?

A főszöveg 3. bekezdése

Olvassuk el a főszövegben említett igehelyet! Vajon miért olyan fontos ez az epizód a keresztény hívők számára, hogy az apostoli hitvallás szövegében is megjelenik (alászállt a poklokra)? Milyen reménységgel tölthet el bennünket?

4. Mozdulj! 2.

Mit tudunk meg a feltámadásról az alábbi beszámolók alapján?

Mk 12,18–27	Az emberek a feltámadás után olyanok lesznek, mint az angyalok a mennyekben (nem házasodnak pl.).
Lk 16,19–31	A halottak és az élők között „nagy szakadék” van.

Lk 24,36–49	Jézus nem „szellemként” támadt fel, hanem valódi testben, akinek van húsa és csontja, s aki a tanítványokkal evett.
Jn 11,1–44	Jézus feltámasztotta a négy napja halott Lázárt.

5. A főszöveg feldolgozása feladattal – Szerinted? 3.

A főszöveg 4. bekezdése

Hangsúlyok: Az evangélisták azért fogtak bele beszámolóik megírásába, mert ismerték és jelentősnek tartották Jézus feltámadását. Ezért az Újszövetség sorai és betűi mögött mindenütt a feltámadás ereje húzódik meg.

Reflexiós kérdések: Vajon ha Jézus nem támadt volna fel, és tanítványok átéltek Jézus halálának kudarcát, amiről majdnem mindenki értesült, aki Palesztinában élt, hogyan merték volna „tele szájjal, tele lélekkel” hirdetni a feltámadást az emberek között? Hogyan kapták volna vissza a hitüket?

A *Szerinted?* kérdésnél a tanulók kifejthetik saját álláspontjukat is a feltámadás üzenetével kapcsolatban.

III. REFLEXIÓK

6. A főszöveg feldolgozása feladattal – Mozdulj! 1.

A főszöveg utolsó bekezdése

A tanulók feladata, hogy személyes tapasztalataikat és érzéseiket osszák meg egymással. Ez történhet kiscsoportban, párokban, megfelelő csoportdinamikával rendelkező csoportban az egész csoport előtt is.

7. Mottó

Reflexiós kérdések: Vajon az eddig tanultak alapján mit akar üzeni a mottó az olvasónak? Hogyan kapcsolódik össze a kereszt és a feltámadás?

8. Szerinted? 1.

A tanulók a tanultak alapján igyekezzenek a húsvét örömeit a lehető legalaposabban kifejtetni. A feladat kiadható házi feladatnak is, amely a fejezet végén található összefoglalás része is lehet.

Összefoglalás

1. Párosítsd össze az alábbi kifejezéseket a rájuk jellemző kifejezésekkel vagy magyarázatokkal a leckében tanultak alapján!

Kegyelem – Ingyen kapjuk.

Örök élet – Minőségileg más, mint a „biosz”.

Megtérés – A Jézus Krisztussal találkozó ember gondolkodásának megváltozását fejezi ki, tehát nem pont a kezdete, hanem egyik állomása a keresztény életnek.

Megigazulás – Amikor az élet a „helyére kerül”.

Üdvösség – Jézus elfogadásától, szavainak hívó hallgatásától, a Jézusban való élettől függ ennek megvalósulása.

Hit – Életünknek az a jelensége, amely „irányban tart”, emlékeztet az élet középpontjára. Ha megjelenik az ember életében, az mindenképpen döntő változást jelent, mert a legkisebb („mustármagnyi”) mértékben is új minőséget hoz.

2. Vitassátok meg Rudolf Bultmann felfogását!

Rudolf Bultmann (†1976) egyik jelentős teológiai programja az Újszövetség nyelvezetének „mitológiátlanítása” volt a bibliai „üzenet” megtalálása érdekében. Ez a teológiai erőfeszítés Jézus üzenetének helyes megértése érdekében történt. Bultmann szerint nem hihet az ember egyszerre angyalokban és hallgathat rádiót vagy vehet igénybe fejlett orvosi ellátást.

Bultmann felfogásában kulcskérdés, hogy mit értünk a hit alatt. Szerinte a Biblia üzenetének valósága, bár együtt élhet a kor adottságaival, arra hívja fel a figyelmet, hogy a végletekig racionalizáló pozitívista világkép és felfogás, amely az ő korában különösen hangsúlyos volt, nem tudhat mit kezdeni a Biblia világával, annak részleteivel; mondjuk úgy, a kor „kocka füle” csupán annak üzeneteit tudja meghallani. Jelen időszakban úgy tűnik, hogy ez a tudományos felfogás, amelyet Bultmann korában a fejlődésben, a végletekig racionálisan leírható világban való hit jellemzett, széthullik, és egyre többen hajlanak még a tudományos világban is az immateriális és irracionális, így a vallásosság világa felé is, és például az angyalokat vagy próféciákat vallásosságukba szervesen integrálni tudják.

3. Játsszatok Activityt a fejezetben tanult kifejezésekkel! Ti határozzátok meg, hogy melyik fogalmat kelljen lerajzolni, s melyiket elmutogatni!

A fogalmakról készített fogalomkártyákat is használhatjuk minden órán (lásd 12. lecke, *Mit jelent?*).

20. Keresztelő János – a változtatás mártírja

Az óra célja

Az óra célja, hogy megismertesse a tanulókat Keresztelő János gyökereivel, életével, munkásságával és Jézussal való kapcsolatával. Mutasson rá Keresztelő János feladatára Jézus útkészítésével kapcsolatban. Mutassa be a tanulóknak Keresztelő János halálának körülményeit.

Kulcsfogalmak

Esszénusok, prófétai hagyományok, útkészítés, Heródes Antipász

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mottó

A mottó jó lehetőség lehet a téma bevezetéséhez egy kötetlen beszélgetés keretei között. Beszélgessünk arról, mi kell ahhoz, hogy valaki olyan egyéniség lehessen, hogy a világot változásra kényszerítse.

2. A bibliai igeszakasz háttérének megismerése feladat segítségével – Hallottál róla? 2.

Reflexiós kérdések: Te vállalnád azt az utat, amit a történetben szereplő lány? Miért?

3. A bibliai igeszakasz háttérének megismerése feladat segítségével – Hallottál róla?

Keressük meg a térképen a szövegben említett helyszíneket, és jelöljük meg őket! Azonosítsuk azokat a helyszíneket a közelben, amelyeket eddigi tanulmányaik során a tanulók megismerhettek!

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

4. A bibliai igeszakasz feldolgozása

Keresztelő János (Jn 1,19–34; Mt 3). Az igehelyek viszonylag hosszúak, feldolgozhatjuk őket dramatikus módon, kiscsoportban vagy kooperatív technikákkal.

5. A főszöveg feldolgozása csoportban

A csoportmunkánál figyeljünk arra, hogy minden tanuló elsajátítsa a főszövegben található információkat. Kooperatív technikák, dramatizálás, információmegosztási technikák javasoltak!

6. A bibliai igeszakasz magyarázata

A főszöveg 2–3. bekezdése

Hangsúlyok: A gyűlölt ember is felebaráttá lehet.

Instrukciók: Fontos az értelmezésben hangsúlyt fektetni arra, hogy a felebarát fogalma kihez tartozik, ki mondja kinek, és kire vonatkozik, mert számos zavart okozhat!

III. REFLEXIÓK

7. Mozdulj!

Mit tudunk meg Keresztelő Jánosról az alábbi bibliai szakaszokból?

Lk 1,57–66	Anyja az Áron nemzetségéből való Erzsébet, apja Zakariás pap.
Mt 3	A pusztában hirdette a megtérés keresztségét a bűnök bocsánatára; megkeresztelte az embereket a Jordán folyóban; teveszőr ruhába volt öltözve, derekán bőrvet viselt, sáskát és vadmézet evett; vízzel keresztelt; Jézus eljövetelét hirdette; megkeresztelte Jézust.
Jn 1,19–34	Bizonyoságot tett Jézusról, hogy ő az Isten Fia.
Jn 3,22–29	Örült annak, hogy Jézus a Krisztus, és Jézus keresztel.
Mt 14,1–12	János nyíltan ellenezte Heródes Antipász házasságát Heródiással, aki más felesége volt; ezért börtönbe került; Heródiás megölette.

8. Szerinted? + kép

János karizmatikus útkészítőként megtalálta a helyét az életben és Jézushoz viszonyítva is. Ezért nem volt szükség arra, hogy apostol legyen, Jézus nem is hívja őt a tizenkét tanítvány közé, János így teljesítette be küldetését. Ezzel János is tisztában van, ezért bár a kételkedés szava olykor megszólal a Keresztelőnél, de az is inkább csak Jézus módszereire vonatkozik, János feltételezhetően egy másik értelemben véve radikális (akár erőszakos módszerekkel uralkodó) messiásra várt.

További feladatok

Mozdulj!

Milyen következtetést lehet levonni abból, hogy az evangéliumok Keresztelő János külsejét és étlendjét leírják, Jézusét azonban nem?

21. A vakon született ember – Az első látó

Az óra célja

Bemutatni a vakon született ember történetét, kapcsolatát Jézussal, hitét, amely egyedülálló az evangéliumok tanúságtétele alapján. Rámutatni, hogy mit jelent ma rászorulónak lenni, mi ezzel a feladatunk. Rámutatni, hogy Jézus a történetben elutasítja a feltételezést, hogy a született vakság Isten büntetése lenne.

Kulcsfogalmak

Vakság, látás, hit, gyógyulás, hitvallás

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Hallottál róla?

Jó, ha ezt a feladatot már korábban megkapták házi feladatként a diákok. Ez már olyan impulzusokat adhat, amelyek segítenek megközelíteni a témánkat. Kezdhetjük az órát ennek a feladatnak a kiértékelésével is.

Reflexiós kérdések: Mit gondoltok a történekről? Van, akit megerősít a hiányossága? Hogyan?

2. A főszöveg feldolgozása feladattal – Mozdulj!

A főszöveg 1. bekezdése

Hangsúlyok: A testi hátrányokkal született ember nehézségei a világban.

A feladattal kapcsolatban fel lehet hívni a diákok figyelmét a helyes („politikailag korrekt”) kifejezések fontosságára is. A feladat célja, hogy a diákok minél jobban bevonódjanak a vak ember és a hátrányokkal küzdő emberek életébe. Ha van a diákok között, aki ilyen hátrányokkal küzd, ha megfelelő a csoportdinamika, megoszthatja tapasztalatait diáktársaival.

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

3. Az igehely feldolgozása

Az igehely ebben az esetben nem hosszú, így történhet a csoport előtti felolvasással is.

4. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 2–4. bekezdése

Hangsúlyok: A hátrányos megkülönböztetés az ókorban és a zsidóságban. Jézus közelítése a hátrányos helyzetű emberhez.

III. REFLEXIÓ

5. Szerinted? 2.

A feladatban található több kérdés feldolgozása történhet párosával vagy kiscsoportban, de akár egyénileg is. Fontos, hogy válaszaikat a tanulók megosszák egymással. Fontos megjegyezni, hogy a betegségeket a farizeusok Isten büntetéseként is láttatták, ezért a hátrányos helyzet még jobban megkülönböztette abban a korban az egészségeket a betegektől. A vakon született környezetében élők ezt a gondolkodást követik, ezért nem tudnak mit kezdeni Jézus szavaival és a vak bizonyágtételével.

6. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 5. bekezdése

Reflexiós kérdések: Mit jelent a vakon született hitvallása? Vajon mit látott a vak ember Jézusban?

7. Szerinted? 3.

A kérdés azt feszegeti, hogy a társadalom ma is hajlamos a fogyatékkal élőket egyszerre szájalomra méltó és együgyű emberekként megbélyegezni, amit a fogyatékkal élő emberek a leghatározottabban visszautasítanak.

8. Szerinted? 1.

Visszatérhetünk az előző fejezetben tárgyaltakra is. Reflexiós lehetőség: Lehet-e a fogyatékoság kincs, áldás, vagy csak átok?

22. A samáriai asszony – Találkozás a kút és az élet peremén

Az óra célja

Bemutatni Jézus találkozását a samáriai asszonnal. Bemutatni azokat a Jézus korabeli szociális viszonyokat, amelyek miatt ez a találkozás igazán izgalmassá válik. Bemutatni a samáriaiak hitvilágát, különös tekintettel a Tahebre. Bemutatni, hogyan vált a kiteszített asszonyból Jézus szavainak közvetítője.

Kulcsfogalmak

Taheb, kút, szent hely, az alkalom/lehetőség megragadása (kairosz)

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mozdulj! 2.

Érdemes arra felhívni a figyelmet, hogy a határátlépéshez mindig szükséges valami erőteljes belső motiváció, akár egy konkrét személy képében vagy segítségnyújtásával.

2. A bibliai igeszakasz háttérének megismerése feladattal – Mozdulj! 1.

A kút a találkahely szerepet töltötte be az ókori Palesztinában, ez jelenik meg a feladat igehelyében, és ez teszi igazán extrém határátlépéssé Jézusnak a samáriai asszonnal való találkozását is.

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

3. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 1–3. bekezdése

Hangsúlyok: A nő, aki a társadalom peremére szorult, Jézus, aki mindent határt átlépve megszólítja, provokálja (előhívja) őt.

4. A bibliai igeszakasz feldolgozása

Jézus és a samáriai asszony (Jn 4,1–42)

A meglehetősen hosszú szöveg értelmezéséhez és tanulásához használhatunk ellenőrző kérdéseket, kiemelést, jegyzetelést, kiscsoportos technikákat.

5. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 4–6. bekezdése

Hangsúlyok: A zsidó és a samáriai hitvilág párhuzamosságai és ellentétei. A Taheb fogalma.

Reflexiós kérdés: Ha Jézus a „visszatérő”, mit is jelent ez? Hogyan lehet azonosítani Jézust vele? A Taheb József törzséből fog származni, és helyreállítja a Tórából, a mózesi törvényből azt, ami a sok év alatt

elveszett, így többek között megtalálja az eredeti frigyládát, és a Garizim hegyén helyreállítja az eredeti mózesi vallásgyakorlatot.

III. REFLEXIÓK

6. Szerinted?

A diákok vitassák meg közösen a kérdésekre adható válaszokat! Próbálják magukat az asszony és a falubeliek helyébe képzelni! Készítsünk érzéstérképet egy falusi és az asszony szemszögéből! A történet befejezését meg is jeleníthetik valamilyen formában.

7. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg utolsó bekezdése

Hangsúlyok: Az asszony élve a kairosszal, közösségének kulcsfigurájává lesz.

8. Hallottál róla?

Reflexiós kérdések: Hol találkozik a samáriai asszony figurája Wilbrandis Rosenblatt életével? Hol vannak a két életrajz között hasonlóságok, hol pedig feszültségek?

További kérdések

Mozdulj!

Keressetek olyan ma is használt szent helyet, amely ma is konfliktus forrása!

Szerinted?

Tanulmányaid alapján miben különbözik a messiás a Tahebtől?

23. A magdalai Mária – Az ismeretlenné vált apostolnő

Az óra célja

A diákok lássák meg, hogyan változik Magdalai Mária apostolnő szerepe az egyházi és társadalmi genderfelfogással párhuzamosan! Ismerjék meg egy női apostol helyzetét a bibliai igék alapján, az apostolnő nehézségeit és feladatait egy patriarchális kultúrában. Fedezzék fel a Bibliában szereplő „Máriák” különböző szerepeit, és tanulják meg megkülönböztetni őket egymástól.

Kulcsfogalmak

Patriarchális társadalom, nőtanítvány, apostolnő, a feltámadás első tanúja

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Szerinted? 1. – Mottó

Hagyjunk teret a tanulóknak, hogy megfogalmazhassák a kérdéssel és a mottóval kapcsolatban, mit is jelent ma nőnek, keresztény nőnek, hitvalló keresztény nőnek lenni!

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A főszöveg feldolgozása

Hangsúlyok: Magdalai Máriának nagy volt a tekintélye a korai keresztény közösségekben. A „feltámadás női tanújának” és az első apostolnőnek tartották.

3. A bibliai háttér megismertetése feladattal – Szerinted? 2.

Az első gyülekezetekben még élt az a lelkiség, amely a gyülekezethez csatlakozó embereket vagy a gyülekezetek vezetőit nem származásuk vagy nemük szerint kategorizálta (hasonlóan Jézushoz), hanem a Jézushoz fűződő kapcsolatuk közelsége alapján. Eszerint a Magdalai Mária nagy tekintélynek örvendhetett. Hogy mennyire lehetett szava Péter vagy a többi apostol között, ezt nem tudhatjuk, de abból, hogy Mária neve hamar feledésbe merült az egyháztörténetben, arra következtethetünk, hogy az apostolok között hierarchiában mégis szerepet játszhatott az, hogy nő.

Reflexiós kérdések: Vajon milyen lehetett Mária apostolnő gyülekezete? Mi válhatott az ő közösségében különleges feladattá, áldássá? Vajon különbözött ez a közösség a többi korai keresztény közösségtől? Miben különbözik ma egy női lelkész gyülekezete egy férfi lelkészétől? Hol mi lehet hangsúlyos? Számítanak ma ezek a különbségek? Kell, hogy számítsanak?

4. A bibliai igeszakasz elolvasása

Jézus megjelenik a magdalai Máriának (Jn 20,11–18)

5. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 2–5. bekezdése

Hangsúlyok: Mária személyének és az evangéliumok többi nős szereplőjének „összecsúsítása” vagy „összecsúsztatása”.

Reflexiós kérdések: Vajon mi vezetett ehhez az összecsúsúzáshoz? Vajon a mai teológiai tudomány miért igyekszik ezeket a szerepeket újra tisztázni?

6. Mozdulj!

Magdalai Mária	Lk 8,1–2 Jn 19,25 Mt 27,59–61 Jn 20,1–18	Gonosz lelkektől szabadította meg Jézus, hét ördög ment ki belőle; ott volt Jézus keresztfjénél; ott volt Jézus sírba tételekor; a feltámadott Jézus első tanúja és hirdetője.
Mária, Márta és Lázár testvére, Betániában	Lk 10,38–42 Jn 11,1–2 Jn 12,1–8	Betániában lakott; Márta és Lázár testvére; Mária hallgatta Jézust, miközben Márta dolgozott; megkenste Jézus lábát.
A bűnös asszony	Lk 7,36–50	Egy farizeus házában megkenste olajjal Jézus lábát; Jézus megbocsátotta a bűneit, majd elküldte békességgel.

III. REFLEXIÓ

7. A főszöveg utolsó bekezdése

Utaljunk vissza az óra eleji beszélgetésre: Mit jelent ma nőtanítványnak lenni?

8. Hallottál róla?

Milyen párhuzamokat és ellentéteket fedezhetünk fel Katharina Zell és magdalai Mária személye között? Miben volt más és miben hasonló az a környezet, amelyben éltek?

További kérdések

Mi kell ahhoz, hogy egy közösség elfogadjon egy nőt a vezetőjének? [Beszéljünk a 2016-os egyesült államokbeli elnökválasztásról!]

Felvetésként, szemelvényként: Dan Brown: *A Da Vinci-kód*; Martin Scorsese: *Jézus Krisztus utolsó megkísértése* – a Mária személyével kapcsolatos misztikus megközelítések.

24. Nikodémus – Ami időskorban is lehetséges

Az óra célja

A diákok fedezzék fel, mit jelent Jézus szerint újjászületni! Beszélgessenek arról, hogyan változik meg a világról és önmagunkról alkotott képünk az éveink előrehaladtával. Beszélgessenek arról, mit jelent az idős kori bölcsesség, és ismerkedjenek meg Nikodémus alakjával, Jézussal való kapcsolatával.

Kulcsfogalmak

Öregkor, bölcsesség, változás, bátorság, újjászületés, vének tanácsa

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Szerinted? 1.

Azoknál a válaszoknál, ahol a tanulók a saját életeseményeiket és változásait írják le, fontos, hogy ezeknek, vagyis a változásnak a feltételeiről is beszéljünk.

2. A bibliai igeszakasz feldolgozása feladattal – Szerinted? 1.

Nikodémus Jézusnál (Jn 3,1–21)

Reflexiós lehetőségek: A felsoroltakon kívül mi szükséges még a bölcsesség eléréséhez? Miért szükséges hozzá az idő?

3. Hallottál róla? 1. – Szerinted? 2.

A *Szerinted?* kérdései szervesen kapcsolódnak az előtte lévő *Hallottál róla?* feladathoz, ezért érdemes összekapcsolni a kettőt. A *Szerinted?* kérdéseire sokféle válasz adható. Egyrészt a társadalmi berendezkedéstől és a tudományos előrehaladottságtól is függ ez a kérdés. Egy olyan kultúrában, ahol nem volt jelentős iskolázottság, a tudás tapasztalatok útján gyűlt össze, vagyis minél idősebb valaki, annál tapasztaltabb, így „tanultabb” és hasznosabb volt a társadalom számára. Ma ez már nincs így, a társadalom és a pedagógia is gyorsan változik, így az időseknek gyakran nincs lehetőségük lépést tartani és megszerezni a versenyképes tudást (pl. ma számítógépes ismereteket), ez pedig a társadalmi és munkaerő-piaci szempontokból erős hátrányt jelent számukra a fiatalokkal szemben. Az andragógia tudománya az, ahol a felnőttek, többek között az idősek tanulási folyamataival és annak támogatásával foglalkoznak, hogy visszaszorítsák ezt a folyamatot.

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

4. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 3. bekezdése

Hangsúlyok: Mit jelent az újjászületés?

Reflexiós kérdés: Volt már olyan helyzet az életetekben, ahol csak ilyen „újjászületés” révén volt lehetséges továbbjutni?

5. Mit jelent?

A definíció ismét felkerülhet a fogalomkártyákra.

Reflexiós kérdés: Melyek azok a tipikus élethelyzetek, amikor az ember ilyen krízist él át? (Gyermek születése, házasságkötés, haláleset, kilépés a felnőtt életbe, szakítás...)

6. A főszöveg feldolgozása feladattal – Szerinted? 3.

A főszöveg 3. bekezdése

Készíthetünk Nikodémusról tulajdonságai alapján személyiségleírást is, amelyet a csoport közösen állapítson meg (például különböző emberi tulajdonságok szerepelnek kártyákon, és ők kiválasztják, melyeket helyezik Nikodémus képe mellé).

Reflexiós kérdések: Idézzük fel, mit tudunk a farizeusok csoportjáról! Jézus a legtöbbet a farizeusok csoportjával vitázik. Vajon mi mindenben különbözik Nikodémus az átlag farizeustól?

7. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 4–6. bekezdése

Hangsúlyok: Az újjászületés kiszámíthatatlansága és ereje, jövőorientáltsága. Az újjászületés és a keresztség kapcsolata.

III. REFLEXIÓ

8. Hallottál róla? 2.

Milyen párhuzamokat és ellentéteket fedezhetünk fel Kimani Arthur Maruge és Nikodémus személye között? Miben volt más és miben hasonló az a környezet, amelyben éltek?

További feladatok

Mozdulj!

Vajon mit jelenthet a hitben újjászületni? Sorolj fel korábbi tanulmányaid alapján olyan bibliai és egyháztörténeti személyeket, akik szerinted átérték ezt az újjászületést! Mi a közös ezekben az újjászületésekben?

Szerinted?

- Ki szereti a sötétséget? Miért? Kinek mit jelent a sötétség? Hogyan lehet legyőzni a sötétséget?
- Az idézet szerint mi a sötétség?

25. Júdás – A szükséges rossz?

Az óra célja

A diákok értsék meg, hogy Júdás személye és megítélése hogyan kapcsolódik össze az árulásával, ismerkedjenek meg Júdás tettének különböző teológiai magyarázataival.

Kulcsfogalmak

Bűnbak, szimbolikus alak, szikárius, üdvtörténeti szerep

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mozdulj! 1.

További reflexiós kérdések lehetnek: Ki dönti el, hogy mely törvényeknek engedelmeskedjünk? Mik lehetnek a szív törvényeivel szembeni elbukás okai?

A válaszokon való gondolkodás során a saját véleményeket hagyjuk megnyilvánulni. Lehet, hogy a diákok egymáshoz képest is nagyon eltérő válaszokat fogalmaznak meg, amelyek különböző értékrendekre utalnak.

A válaszok kulcsszavait felírhatjuk a táblára is, amire Júdás szerepének teológiai tárgyalásánál visszatérhetünk.

2. Hallottál róla?

Legjobb, ha kész művészeti alkotásokat hozunk az órára, és ezeket elemezzük különböző szempontok alapján (honnan ismerjük fel Júdást, milyen testtartás jellemzi őt, hol található a képen Jézushoz/ tanítványokhoz képest, milyen színek, milyen kellékek emelik ki szerepét), akár kiscsoportban is.

Selma Lagerlöf egyik Krisztus-legendájában az ötéves Jézusra féltékeny kis Júdás „csúnya, vöröshajú fiú”. Nikosz Kazantzakis két művében is vörös hajúnak, illetve szakállúnak ábrázolja Júdást. Az *Akinek meg kell halnia* című regényében társai így jellemzik a passióban Júdás szerepét játszó Panajotaroszt: „Keresve sem találnánk jobbat! Csak rá kell nézni arra a himlőhelyes vad pofájára, a vasökleire. [...] És ami a legfontosabb: a haja meg a szakála is illik a szerepéhez, olyan vörös, akár az ördögé.” Dante *Isteni színjátékában* a pokol utolsó körében találjuk a Sátánt, három fejével az emberiség három legnagyobb bűnösét marcangolja: Cassiust és Brutust, Caesar gyilkosait és Júdást, aki Jézust árulta el.

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

3. A bibliai igeszakasz feldolgozása feladattal – Mozdulj! 2.

Jézus árulója, Jézus elfogatása, Júdás halála (Jn 13,21–31; Jn 18,2–5; Mt 27,3–10)

A lecke alapigéje feldolgozásra kerül a feladatban, ezért azt nem szükséges külön elolvasni.

Mit tudunk meg Júdásról az evangéliumokból?

Mt 10,2–4	Jézus az apostolok közé választotta Júdást.
Jn 13,29	Júdás a tizenkettő közös pénzét kezelte.
Jn 12,1–8	Lopott a pénzből.
Jn 13,21–31; Mt 26,14–16	Jézus árulója lett.
Jn 18,1–6	Jézust kiszolgáltatta ellenségeinek.
Mt 26,47–50	Fontos volt Júdásnak a pénz.
Mt 27,3–10	Júdás megbánta tettét, és visszavitte a harminc ezüstöt a főpapoknak és a véneknek.

Reflexiós kérdések: Befolyásolták nézeteinket (amelyeket óra elején felírtunk a táblára) az olvasottak? Miben? Van olyan felvetés, amelyet kihúznánk? Van olyan, amit még felírnánk Júdásról?

4. A bibliai igeszakasz értelmezése

A főszöveg 1–2. bekezdése

Reflexiós kérdések: Vajon milyen kontextusban kerülhettek elő világunk legsötétebb évtizedeiben a zsidóság és Júdás szerepének párhuzamai? Hogyan alkalmazhatták ezt a párhuzamot? (Krisztusgyilkosság, istengyilkosság, Krisztus árulói stb.)

III. REFLEXIÓ

5. A bibliai igeszakasz értelmezése a főszöveg és feladat segítségével – Szerinted?

A főszöveg 3–6. bekezdése

Mit tanítanak a teológiai megközelítések? Mire helyezik a hangsúlyt?

Összhangban van-e ez az óra elején táblára írt gondolatainkkal, megállapításainkkal? Ti melyik magyarázatot fogadjátok el? Miért?

Dolgozzuk fel a feladatot kooperatív technikákkal! A négy bekezdés négy különböző megközelítést tartalmaz; javasoljuk a négy csoportot, ahol ez lehetséges!

7. Mottó – Mozdulj! 3.

Reflexiós kérdések: Vajon mire utalhat a mottó? Egyetértesz a gondolattal? Vajon hogyan őrizhető meg az egyház tisztasága: ha befogadja és elfogadja azokat is, akik árulók, vagy ha kiteszítja őket magából?

További feladatok

Mozdulj!

Hogyan ábrázolja a 14. századi Bertram mester Júdást és az utolsó vacsorát? Mi a meglepő a képen?

26. Tamás – A kétely jelképes alakja

Az óra célja

Megismerni Tamás szerepét az evangéliumokban. A kétely szerepének megismerése a keresztény hívő életben. Megismerni a tanítványi közösség Tamás kétségeire adott válaszát.

Kulcsfogalmak

Kétkelő szerep, kétség – bizonyosság, tanítványi elfogadás

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mottó – Szerinted? 1.

A mottó elolvasása után a felsorolt kérdések megvitatása során a diákok fejtsek ki saját véleményüket. Az elhangzott szempontokat írjuk fel a táblára is! Miután mindent felírtunk, beszéljük meg, hogy van-e olyan, amellyel valaki nem ért egyet. Ha igen, vitassuk meg, hogy maradjon-e a táblán, vagy húzzuk ki.

Néhány szempont: Miben lehet kételkedni? Mit jelent a kételkedés? Mindig együtt jár a kételkedés a bizonytalansággal? És a bizalmatlansággal?

2. A bibliai történet hátterének megismertetése

A főszöveg 1–3. bekezdése

Reflexiós kérdések: Hogyan lehet a kételkedés pozitív végeredményű? Volt, hogy egy hosszú kételkedéssel, bizonytalansággal töltött időszakodat utólag hasznosnak érezted? Mi a kételkedés haszna?

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

3. A bibliai igeszakasz elolvasása

Jézus és Tamás (Jn 20,24–29)

4. A bibliai igeszakasz értelmezése a főszövegen keresztül

A főszöveg 4. bekezdése

Reflexiós kérdések: Mit mond el a főszöveg alapján a kételkedés lehetősége egy vallásról? Jó, ha egy vallás megengedi a kételkedést? Miért? Milyen választ ad a kételyekre a te vallásod, a te egyházad? Tudunk-e valami újat hozzátenni a táblára írt szempontjainkhoz? Melyeket tudjuk megerősíteni?

5. A bibliai igeszakasz értelmezése a főszövegen keresztül

A főszöveg 5–7. bekezdése

Csoportmunka/páros munka: Mit mond el a bekezdésekben olvasható szöveg...

- a tanítványi közösségről?
- Jézusról?
- a kereszténységről?
- a ma élő, kételkedésekben gyötrődő emberről?

6. A bibliai igazságszöveg értelmezése a főszövegen keresztül

A kérdésekre válaszolhatunk ugyanazokban a csoportokban, mint az előző feladatban. A feladat kérdéseit akár több részre is bonthatjuk, és minden párnak/csoportnak külön kérdést adhatunk a felsoroltak közül.

7. A bibliai igazságszöveg értelmezése a főszövegen keresztül

A főszöveg 8–9. bekezdése

Reflexiós kérdések: A táblán lévő megállapításokat hogyan egészítenénk ki, mit húznánk ki közülük? Írjunk rövid fogalmazást a kételyről és a hitről, fogalmazzuk bele saját kételyeinket, hitünket is!

III. REFLEXIÓ

8. Hallottál róla? 2.

Ernest Renan (1823–1892) francia katolikus orientalista, vallástörténész és író volt, a 19. és 20. századi szabadgondolkodás szimbolikus alakja. Bár papi pályára készült, kételyei azonban nem hagyták nyugodni. Úgy érezte, nem tud lelkiismeretének megfelelő módon az egyház tagja lenni. Néhány évig a papi hivatásra készülve teológiai tanulmányokat folytatott, majd pedig a katolikus egyháztól elfordulva sémi filológiát és vallástörténetet tanult.

Saját egyháztagságával kapcsolatos kételyeit így fogalmazta meg: „Katolikus akarok lenni mindenáron, de ortodox nem tudok lenni. Midőn látom, hogy olyan szabad és merész gondolkodók, mint Herder, Kant, Fichte, kereszténynek mondják magukat, azt kívánom, bárcsak én is lehetnék keresztény, úgy, mint ők. De lehetek-e a katolicizmus kötelékében? Olyan ez, mint a vaskerítés: a vaskerítéssel nem lehet vitatkozni. Ki fogja megalapítani nálunk az észszerű és kritikai katolicizmust?”

Számos élmény és tapasztalás érte utazásai során, amelyeknek köszönhetően megtalálta sajátos hangját íróként és vallástörténészként is. Külföldi tanulmányutakat követően az 1840-es évek végén a Bibliothèque nationale munkatársa lett, és ettől kezdve bontakozott ki vallástörténészi és közírói működése. Az 1863-ban megjelent híres-hírhedt Jézus-könyve miatt támadt konfliktusok és viták közepette 1870-ben lett a Collège de France professzora, 1879-től a Francia Akadémia tagja. Nevét a legtöbben mégsem tudományos karrierje, hanem egyik legjelentősebb és legtöbbet bírált munkája, Jézus életét tárgyaló könyve miatt jegyezték meg.

Reflexiós kérdések: Meglepő-e számodra a kutatás eredménye? Miért? Fontos-e számunkra, hogy kutassák Jézust a tudósok? Miben igen, miben nem?

9. Szerinted? 3.

Próbáljanak meg a diákok minél több konkrét példát felsorolni vagy a tanár által hozott szituációkat kategorizálni.

További feladatok

A kételkedő szerep koronázatlan királya Szókratész, aki elképesztően zseniális módon egész filozófiájában csak mások állításaira kérdez vissza, szétzúzva azok magabiztosságát és ezzel igazságukat is.

Szerinted?

Ha bárkinek feltehetnél kritikus kérdéseket minden következmény nélkül, kiknek tennél fel először az alábbi személyek közül? Fizikus, lelkész, katolikus pap, iskolaigazgató, osztálytársad, osztálytársnőd, szüleid, legjobb barátod vagy valaki más?

Mi lenne a kérdés? Mit várnál a beszélgetéstől?

Volt már, hogy valaki kételkedett benned? Milyen érzés volt? Felül tudtál emelkedni rajta?

Mozdulj!

Sorolj fel olyan filmszereplőket, irodalmi művekben szereplő karaktereket, akik a kételkedő szerepet kapták az alkotóktól! Mire segít rávilágítani a kétkedésük?

Összefoglalás

1. Töltsétek ki az alábbi táblázatot!

Név	Így szólítja meg Jézus	Ez követi a megszólítást	Ilyen hatással van rá
Nikodémus	A lelkiismeretén keresztül, így az éjszaka leple alatt keresi fel Jézust. Az újjászületés gondolatával provokálja őt.	Kinyilatkoztatás: „Mert úgy szerette Isten...”	Nem tudjuk.
Keresztelő János	Felszólítja, hogy keresztelje meg őt.	János vissza akarja utasítani, de Jézus megérteti vele: így kell történnie.	Örömmel szemlélte Jézus egyre növekvő népszerűségét és befolyását.
A vakon született ember	Meggyógyítja tanítványai előtt.	Meggyógyítottból fokozatosan meghurcolásán keresztül bizonyosságtevővé válik.	Elsőként, külső befolyástól függetlenül felismeri Jézus isteni természetét.
Samáriai asszony	A kútnál igen nagy zavarba hozva megszólítja őt.	Az asszony sokáig nem is érti, miért ez a megtiszteltetés. Bűnbánat és bűnbocsánat.	Falujának „evangélistája” lesz.
Magdalai Mária	Meggyógyította őt (hét ördögtől).	Hűségesen, a tanítványok közül másodmagával a keresztfáig követi Jézust.	A feltámadás első női tanújává válik.
Tamás	A kételyein keresztül, végül pedig megjelenik újra a tanítványok között külön Tamásért.	Lerogyva a feltámadott elé, végül csak ennyit tudott mondani: „Én Uram, én Istenem!”	Megszűnnek kételyei, és erővel tölti meg a Jézusról szóló bizonyosság.
Júdás	Az utolsó vacsora előtt és közben: „Amit tenni szándékozol, tedd meg hamar!”	Elárulja Jézust.	Nem tud elszámolni lelkiismeretével.

2. Beszéljétek meg párokban, ki melyik szereplővel tudott a fentiek közül a leginkább és a legkevésbé azonosulni!

Beszélgetsetek arról is, hogy miért érzitek így!

Írhatnak rövid esszét is a tanulók választott szereplőjükről.

3. Döntsétek el, hogy az alábbi állítások igazak-e! Indokoljátok meg a választokat!

Az alább szereplő kérdések sokféle szempontból megközelíthetőek, lényegük, hogy nehéz eldönteni, hogy igazak vagy hamis megoldások-e. Az alábbiak helyett más válaszok is lehetségesek, de a tanulóknak mindig meg kell indokolniuk válaszaikat!

- Magdalai Mária valószínűleg prostituált volt. – Hamis. Csak a történelem során összerosott szerepek miatt tűnhet így (lásd Ambrosius, Augustinus).
- Júdás jót akart Jézusnak. – Lehetséges, hogy szikáriusként, radikálisként ezzel akarja kiprovokálni Jézus királyságát.
- Tamás húsvétig nem volt tanítvány. – Tanítvány volt, a tanítványság egyik lényegi eleme a másik ember hiányosságaival együtt való elfogadása.
- Nikodémus hűséges farizeus volt. – Attól függ. Amennyiben a hűséges a törvény betartását jeleti, akkor nem illett volna az éjszaka leple alatt megkeresnie Jézust, de ha a népe iránt mutatott felelős vezetőként értjük személyét, mindenképpen helyes volt tette.
- A samáriai asszony szerint Jézus csak egy próféta. – Jézus behelyezkedik a Táheb szerepébe, aki azonban sokkal több, mint egy próféta.
- A vakon született ember igazából már látott, mielőtt Jézus meggyógyította volna. – Ő nem, de például Bartimeus, a másik vak, akit Jézus meggyógyított, már látta Jézusban a Messiást akkor, amikor fizikai módon még nem látta őt.
- Keresztelő János próféta volt. – A hagyományos értelemben nem soroljuk a próféták közé, de funkciójában megegyezik a prófétákkal.

4. Keressetek minél több olyan festményt, amely a fenti karaktereket ábrázolja!

Ragassz be ezek közül egyet ide a könyvedbe!

27. Isten

Az óra célja

A világvallások istenfogalmainak és az ehhez kapcsolódó kifejezéseknek a megismerése.

Kulcsfogalmak

Istenkép, teizmus, deizmus, agnoszticizmus, panteizmus, dualizmus, monoteizmus, politeizmus

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mozdulj! 1. – Szerinted? 1.

A feladat célja, hogy Isten sokszínűségére mutasson rá. A megnevezések közül mindegyik más-más attribútumra utal, de mindegyik vonatkoztatható a keresztények Istenére.

Zsolt 23,1	<i>Pásztor</i>
Zsolt 24,10	<i>Dicső király, Seregek Ura</i>
Ézs 45,6	<i>Nincs más rajta kívül, Úr</i>
Ézs 26,4	<i>Kösziklánk</i>
Jer 10,10	<i>Igaz, élő, örökkévaló</i>
Mk 10,18	<i>Jó</i>
Jn 17,3	<i>Egyedül igaz</i>
ApCsel 1,4	<i>Atya</i>
Róm 1,25	<i>Teremtő</i>
Kol 1,19	<i>Teljesség</i>
Kol 2,17	<i>Valóság</i>
1Tim 1,17	<i>Örökkévalóság királya, halhatatlan, láthatatlan, egyetlen</i>
Júd 25	<i>Egyedül üdvözítő</i>
Jel 15,4	<i>Szent</i>

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A bibliai igehely megalapozása és a főszöveg feldolgozása

A főszöveg 1. bekezdése

Reflexiós kérdések: Honnan tudjuk, hogy mit lehet Istenről elmondani? Állítsunk össze egy listát azokból a tulajdonságokból, amelyeket a tanulók feltételeznek Istenről! Ha megvan a lista, készítsünk el egy olyan listát, ahol már csak azok a fogalmak szerepelnek, amelyeket nemcsak mindannyian elfogadunk, hanem egyet is tudunk érteni vele (közös többszörös keresése).

3. A bibliai igeszakasz elolvasása

„Áldott a mi Urunk Jézus Krisztus Istene és Atyja, aki megáldott minket mennyei világának minden lelki áldásával a Krisztusban.” (Ef 1,3)

Reflexiós kérdés: Mit mond el ez az ige a keresztények Istenéről (áldó, teremtő, Krisztus, Úr, lelki Úr stb.)?

4. Mit jelent?

Próbáljanak meg a tanulók a feladatban minden kiemelt fogalmat saját szavaikkal megfogalmazni. Fejezzék be a kiemelt szavakkal a következő mondatokat:

Isten a deizmus/agnoszticizmus/panteizmus/teizmus szerint olyan Isten, aki leginkább...

A fejezetben sok idegen fogalommal találkozhatnak a tanulók. A jobb tanulási hatékonyság érdekében alkalmazzunk fogalomkártyákat vagy más eszközt, amely a fogalmak elsajátítását segíti.

5. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 2–6. bekezdése

A főszöveg tartalmát keressük meg és emeljük ki a fejezetben található összefoglaló ábrákon!

6. Hallottál róla? – Mozdulj! 2.

Beszéljük meg, miért fontos ma ez a kérdés a kereszténységben, beszéljünk a kifejezések eredetéről és az akkori társadalmi környezetről!

III. REFLEXIÓ

7. Szerinted? 2.

Magyarország lakosságának körülbelül 40-45%-a vallja magáról, hogy nem egy bizonyos felekezet tanítását követi, hanem a maga módján vallásos.

Reflexiós lehetőségek: Milyen hamis képeink vannak vagy lehetnek Istenről? Mikor válnak ezek veszélyessé vagy visszássá?

További feladatok

Szerinted?

Milyen megállapításokat tudsz tenni az alábbi táblázat alapján a világvallásokra nézve? Napjaink mely hírére vagy jelenségére találsz magyarázatot ebben vagy a mellékelt térképen?

	Kezdetje (kb.)	Létszáma (kb.)
Zsidó vallás (judaizmus)	Kr. e. 2000	14 millió (kb. 0,2%)
Hinduizmus	Kr. e. 1800	1000 millió (kb. 14%)
Buddhizmus	Kr. e. 550	350 millió (kb. 5%)
Kereszténység	Kr. u. 30.	2100 millió (kb. 30%)
Iszlám	Kr. u. 622	1400 millió (kb. 20%)
Más vallásokhoz tartozó		950 millió (kb. 13%)
Valláshoz nem tartozó		1100 millió (kb. 16%)

Nézzétek meg a világvallások terjedéséről készített videót is: [Videón az öt világvallás terjedése.](#)

A vallások létszáma és elterjedése alapján állíthatunk-e valamit az istenképükről, vagy csak az emberekről és az adott történelmi-kulturális helyzetről?

Vajon mennyiben határozzák meg vallásunkat születési körülményeink? Mi ennek a következménye?

28. A világ és az ember

Az óra célja

A tanulók ismerjék meg és tanulják meg különböző vallások világról és istenről/istenekről alkotott képét.

Kulcsfogalmak

Kozmológia, kozmogónia, idő, világkép, emberkép

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mozdulj!

A főszöveg 1–4. bekezdése

A kérdéseket bontsuk szét, és válaszoljunk rájuk külön-külön. Használjunk kooperatív módszereket! Határozott térbeli, időbeli kezdet: pl. kereszténység, zsidóság, iszlám.

Az ember itt Isten teremtménye, alárendelt viszonyban van teremtőjével. A semmiből való teremtést is ezek a vallások tanítják a leginkább.

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. Mit jelent?

Használjuk a fogalmak elsajátítását segítő technikákat!

3. A bibliai igeszakasz elolvasása

„Kezdetben volt az Ige, és az Ige Istennél volt, és az Ige Isten volt.” (Jn 1,1)

Reflexiók kérdések: Mit mond el az ige a kereszténység kozmológiájáról és kozmogóniájáról?

4. Mozdulj! 2.

Készíthetünk a fogalmakkal árverést (a csoport egyes tagjai licitálhatnak), csoportos választást (a csoport számára melyek a legfontosabb fogalmak), kiscsoportban megállapított sorrendet, vagy a csoport sorrendet is felállíthat a fogalmak fontosságával kapcsolatban, ahol minden fogalmat osztályozni kell egy skálán.

6. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 5–9. bekezdése

Keressük meg a főszöveg megállapításait a fejezetben található összesítő táblázatban, és emeljük ki őket!

III. REFLEXIÓ

7. Mozdulj! 3.

A karmesternek: „A szőlőtaposók” kezdetű ének dallamára. Dávid zsoltára.

Ó, Urunk, mi Urunk! **Mily felséges a te neved az egész földön, az égen is megmutattad fenségedet!** Gyermek és csecsemők szája által is építéd hatalmat ellenfeleiddel szemben, hogy elnémítsd az ellenséget és a bosszúállót.

Ha látom az eget, kezéd alkotását, a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél, micsoda a halandó – mondom –, **hogyan törödsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá?**

Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél, dicsőséggel és méltósággal koronáztad meg.

Úrrá tetted kezéd alkotásain, mindent a lába alá vetettél:

a juhokat és marhákat mind, még a mezei vadakat is,

az ég madarait, a tenger halait, amelyek a tenger ösvényein járnak.

Ó, Urunk, mi Urunk! **Mily felséges a te neved az egész földön!**

További feladatok

Szerinted?

Milyen szavakkal jellemeznéd az Isten–világ kapcsolatot az alábbi igehelyek alapján?

1Móz 9,9–11; 1Krón 16,30–31; Zsolt 90,2; Zsolt 102,26–28; Róm 8,19–22

Szerinted?

Egy átlagos 70 kg-os ember 45 kg oxigénből, 12 kg szénből, 7 kg hidrogénből, 2 kg nitrogénből, 1,5 kg kalciumból és néhány grammnyi kénből, foszforból, magnéziumból, klórból, nátriumból, káliumból, vasból, cinkből és rézből áll. Még miből?

Szerinted?

Egyetértesz az alábbi mondattal?

„Minden emberi érzés, gondolat, lelki történés valójában kémiai folyamatok összessége.”

Ha igen, miért? Ha nem, hogyan változtatnád meg ezt a mondatot úgy, hogy számodra is elfogadható legyen?

Mozdulj!

Keressetek bibliai példát arra, hogy az ember istenképű lény, természeti lény, közösségi lény, bűnös lény! (A megoldáshoz használható: *Keresztyén bibliai lexikon* I.)

29. A rossz eredete

Az óra célja

A tanulók ismerjék meg a jó és a rossz eredetének kérdését a különböző világvallások tanításában.

Kulcsfogalmak

Jó, rossz, vallások párbeszéde

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mozdulj! 1.

A feladat lényege, hogy rámutassunk a jó és a rossz fogalmának sokszínűségére, árnyaljuk a fogalmat. A felsorolt párokon kívül az alábbi lehetőségeket is felkínálhatjuk:
Lehet-e valami egyszerre jó és helytelen? Rossz és helyes?

2. A bibliai igeszakasz elolvasása

„A szeretet ne legyen képmutató. Iszonyodjatok a gonosztól, ragaszkodjatok a jóhoz.” (Róm 12,9)
Reflexiós kérdések: Mit jelent az igében a jó és a rossz? Vajon eddigi tanulmányaitok alapján hogyan definiálnátok a keresztény egyház tanításából megismert jót és rosszat?

3. Mottó

Bár a jó és a rossz fogalmait mindennap sokféle szöveggörnyezetben használjuk, nem szabad elfeledkeznünk arról, hogy ahogy szinte minden vallásban, úgy a filozófiában is az egyik alaptétel, hogy a jó és a rossz fogalmait definiálásra kerülnek.

Reflexiós kérdések: Hol találkozunk a kereszténység tanításában ezzel a definiálással?

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

4. Mozdulj! 3.

Az előző feladathoz kapcsolódóan tekintsük át a Biblia tanítását a jóról és a rosszról a táblázat segítségével!

Mit tanít a rossz megjelenéséről és legyőzéséről Jézus és Pál apostol?

Lk 6,43–45	<i>Az ember szívéből jön a jó és a rossz.</i>
Róm 7,19–25	<i>Nehéz a jót tenni, mert az ember a rosszra való lehetőségét érzi, de Jézus segít ezt legyőzni.</i>
Róm 12,9–21	<i>Ne hagyja az ember, hogy legyőzze a rossz, hanem ő győzze le a jóval a rosszat.</i>
1Thessz 5,15	<i>Törekedjünk mindenkor a jóra egymás és mindenki iránt!</i>

5. Hallottál róla?

A feldolgozás módját a szöveg hosszúsága miatt érdemes körültekintéssel megválasztani. A téma adja magát kiselőadások elkészítéséhez, otthoni vagy könyvtári forrásmunka végzéséhez.

6. A főszöveg feldolgozása feladattal – Mozdulj! 2.

Hangsúlyok: Különböző vallások tanítása a jóról és rosszról. A feladat feldolgozásánál használhatjuk ismét a fejezet végén található összefoglaló táblázatokat!

A *Mozdulj!* feladat végrehajtásához használhatjuk a következő kritériumokat is:

- Melyik vallásban a legszabadabb az ember döntése a jó és a rossz kérdésében?
- Melyik hajlamos a moralizálásra a leginkább tanításából kifolyólag?
- Melyik törekszik a jó és a rossz helyes egyensúlyára?
- Melyik vallásban terheli a legkevesebb felelősség a rosszért a hívőt?

7. Szerinted?

A kérdésben megfogalmazottakra a választ a tanuló saját élményei, érzései alapján adja meg, de igyekezzen példákkal alátámasztani vagy megindokolni ezeket!

III. REFLEXIÓ

8. Hallottál róla?

Idézzék fel a tanulók, mit tanultak az ökumené munkájáról, vagy mit tudnak az egyházközi együttműködésről! Nézzenek utána, milyen szervezetek segítik az egyházak, vallások együttműködését világszerte!

9. Mozdulj! 4.

Beszéljük meg a tanulókkal, hogy a levelet valóban el akarják-e juttatni egyházunk vezetőihez; amennyiben igen, szervezzünk a levél elküldése után találkozót, ahol ezekre a kérdésekre egyházunk vezetése reagálhat!

További feladatok

Mozdulj!

Idézzétek fel, hogy a bűneset történetében mit szimbolizál a jó és a rossz tudásának fája! Hogyan kerülhették volna el az elbeszélésben szereplő emberek a bűnesetet? Mi volt az ok, ami miatt megismerték a rosszat?

30. Az élet célja, a halál, és ami utána jön

Az óra célja

A diákok ismerjék meg a különböző vallások tanítását az élet céljáról, a halálról, és a halál utáni lét lehetőségeiről. Idézzék fel az erről szóló keresztény tanítást is.

Kulcsfogalmak

Halál, élet, körforgás, újjászületés, mennyország

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mozdulj!

A fejezet bevezetőjében is olvasott gondolatok alapján fejtsék ki a diákok a véleményüket a feladat kérdéseiről. Indokolják meg a tanulók, melyik idézet miért tetszik nekik, miért tudnak azonosulni vele!

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A főszöveg feldolgozása feladatokkal – Szerinted? 1., 2.

A főszöveg feldolgozása kooperatív módszerekkel történik. A kiscsoportok válaszolhatnak egy-egy kérdésre minden vallást megközelítve, vagy egy-egy vallást megközelítve az összes kérdésre. Ügyeljünk arra, hogy a kooperatív módszerekhez híven az összes tanulóhoz minden információ eljusson végül! Készíthetünk a jobb megértés érdekében táblázatot, amelynek egyik oldalán a vallások, a másik oldalán a kérdések szerepelnek, amelyet a feladatok végén együtt töltünk ki.

III. REFLEXIÓ

4. A bibliai igeszakasz elolvasása – Mottó

„Kiváltom őket a holtak hazájából, megváltom őket a haláltól. Hol van a tövised, halál? Hol a fullánkod, holtak hazája?” (Hós 13,14)

„Keresd a mennyországot, és a földet is megkapod. Keresd a földet, és egyiket sem kapod meg.”

Reflexiós kérdések: Hol található a keresztény tanítás a címben megtalálható kérdések alapján (halál, vég, halál utáni élet) és az igeszakasz? Vajon mire akar utalni C. S. Lewis a mottóban?

További feladatok

Szerinted?

Hogyan viszonyul a társadalmunk, közösségünk ma a halál és az elmúlás kérdéséhez?

Az alábbiak közül melyik meghatározás áll hozzád legközelebb?

A halál...

- mindennek a vége, egy sötét szoba.
- menny vagy pokol.
- a kezdete egy másik életnek.
- folytatása a mostani életnek más körülmények között.
- teljesen ismeretlen, majd meglátjuk, ha oda kerülünk.
- nem érdekel, most még élek.
- Egyéb:

Mozdulj!

Az alábbi igeversek milyen fontos dolgot üzennek a halálról és a halál utáni életről?

Zsolt 68,21	
Lk 20,36	
Jn 11,25–26	
Róm 6,4	
Róm 8,38–39	
Ef 1,9–10	
1Tim 2,4	
1Jn 2,1–2	

Ezek alapján fogalmazzatok meg, mi lehet a legnagyobb különbség a kereszténység halálról alkotott képe és a többi vallásé között!

Szerinted?

A nem hívő emberek fejében is él valamilyen üdvösségfogalom?

Lehet olyan üdvösségről beszélni, amelynek semmilyen hitbeli alapja nincs?

Ma miben bíznak a körülöttetek élő nem hívő, más vallású vagy keresztény emberek, ha az üdvösségre gondolnak? Vajon mi által vélik elérni ezt az üdvösséget?

Szerinted?

Idézzétek fel a gazdag ifjú történetét (Mk 10,17–27)!

Vajon a gazdag ifjú abban bízott, hogy saját erejéből – saját vagyona által – is képes lesz eljutni az üdvösségre? Vajon túl nagy biztonságot adott neki a gazdagsága?

Szerinted?

Hogyan befolyásolják a világvallások parlamentjének célkitűzéseiről és lehetőségeiről kialakított álláspontodat a halálról és üdvösségről tanultak?

Összefoglalás

1. Definiáld az alábbi fogalmakat!

Agnoszticizmus, ateizmus, deizmus, dualizmus, henoteizmus, monoteizmus, panteizmus, politeizmus, teizmus

A **teizmus** képviselői vallják a világot teremtő és fenntartó, végtelen és örökkévaló, mindenütt jelen lévő, mindenható és mindentudó, erkölcsileg tökéletes isteni lényt.

A **teizmus** szerint a világot egy személyes Isten teremtette, de annak fenntartásában már nem vesz részt, a világ folyamatába nem avatkozik be.

Az **agnoszticizmus** irányzata azt állítja, hogy a vallásos hittel összefüggő állítások nem igazolhatók, a tapasztalati világon túl levő dolgok nem ismerhetők meg.

A **panteizmus** és a **panteisták**: egyetlen végső, személytelen és transzcendens valóságot ismernek el, amely azonos magával a világgal.

Dualizmus: Szintén személytelen és végtelen, ám nem egy, hanem két végső valóságban – egy végső jóban és egy végső rosszban – gondolkoznak a jóga tanításához tartozó iskolák. Ezek istenképe dualista.

Monoteizmus: Egyistenhit

Politeizmus: Sokistenhit

Henoteizmus: Friedrich Max Müller (1823–1900) német vallástörténész szóalkotása a politeizmus változatára, amely a sok isten közül egyet a legfőbb úrnak tisztel.

2. Az alábbi mondatokról állapítsd meg, hogy kik mondhatják! (Ag – agnosztikus, At – ateista, B – buddhista, D – deista, H – hindu, K – keresztény, M – muszlim, Zs – zsidó)

Van legfőbb transzcendens lény. – K, M, Zs, D, H

Nincs legfőbb transzcendens lény. – B, At

Lehet, hogy van legfőbb transzcendens lény. – Ag

Nincs isten, de van egy legfőbb rendező elv. – B

Sok isten van. – H, B

Sok isten van, de közülük kiemelkedik a legfőbb isten. – H

A világ a jó és a rossz harcának az eredménye. – H

Isten a világba aktívan beavatkozik. – M, Zs, K, H

Isten csak az emberek képzeletében létezik. – At, Ag

A transzcendensről gondolkodni és beszélni felesleges, mert úgysem tudhatunk meg róla semmit. – Ag, At

„Be van fejezve a nagy mű, igen. / A gép forog, az alkotó pihen.” (Madách Imre: *Az ember tragédiája*, Első szín) – D

Csak Isten végtelen és örökkévaló. – M, K, Zs

Amint a világ létrejött is véletlen események sorozata, úgy életünk célja is véletlenszerű. – B, H, Ag

A természeti törvények írják le az Isten által teremtett és fenntartott világ működését. – D, K, M, Zs

„Intellektuális kérdésekben ne vedd azon konklúziókat biztosnak, amelyeket nem bizonyítottak vagy nem bizonyíthatóak.” (Thomas Henry Huxley) – Ag

Isten és a világ kapcsolata hasonlítható az órászmester és az óra viszonyához. – D

A halál után nincs semmi. – At

Az élet célja a teljes üresség elérése. – B, H

Az ember meg tudja váltani önmagát. – Zs, M, B

Van pokol. – K, Zs

A halál után az ember lelke újraszületik. – B, H

A világkorszakok ciklikusan követik egymást. – B, H

Van lélekvándorlás. – B, H

Van üdvösség. – K
Nincs üdvösség. – At

3. Írj fogalmazást arról, hogy egyetértesz-e ezzel a gondolattal!

„Mindegy, milyen úton, csak jusson az ember üdvösségre. Olyan ez, mint a hegymászás: több út is megy a hegyre, a lényeg, hogy felérjünk a csúcsra.”

A mondat megfogalmazója szerint a világvallások ugyanahhoz az istenhez (Istenhez) vezetnek, aki különböző kultúrákban különböző módon nyilatkoztatta ki magát. A kérdés megválaszolásában a kereszténység és a többi világvallás egymással való kapcsolata játssza a fő szerepet, amelyről a keresztény teológia is nagyon sokféleképpen beszél, de sohasem exkluzivista (kizárólagos) módon. A keresztény tanítás egyértelmű, maga Jézus nyilatkoztatja ki: Azt, hogy ki juthat el az üdvösségre, vagyis Istenhez, csakis az Atya tudhatja, ez az ő szuverén döntése, amihez mi, emberek nem tudunk hozzáférni (lásd Mt 20,20kk).

Társadalom – Az egyház a 20. században

Mire végzős diákjainkkal megérkezünk ehhez a tanegységhez, már túl vannak középiskolás életük negyedik (utolsó) kommunizmus áldozatainak emléknapján, közelednek az utolsó holokauszt emléknaphoz, történelemből pedig már a második világháború utáni korszakot tanulják. A tanegység első két, a holokauszttal és a pártállammal foglalkozó leckéjének az a célja, hogy a történelemből megismert információkat a magyarországi egyházakat érintő irány szerint bővíthessék, megismerkedjenek ezeknek a fontos korszakoknak az egyháztörténeti vetületeivel. A 31. és a 32. lecke tanításához ezért a frontális oktatási módszert javasoljuk, egyszerűen végig kell haladni a 4-4 oldalnyi tananyagban, s a diákok igényei szerint közben vagy az óra végén lehetőséget adni a kérdésekre. A 33–35. leckék egy-egy fontos személyiség tanúságtételén keresztül mélyítik el az ismereteket, ezeknek a leckéknek a feldolgozását a diákok bevonásával célszerű elvégezni. Felvetődik a kérdés, hogy miért éppen Sztehlo Gábor, Bibó István és Dietrich Bonhoeffer személyét választottuk ki arra, hogy megvilágítsák a politikai erőszakkal küzdő egyház kísértéseit és lehetőségeit. A legegyszerűbb válasz az, hogy ők hárman viszonylag ismert keresztények, akiket sokan számon tartanak az egyház határain túl is, életük és szolgálatuk ezért igen gazdag, tanulságos reflexiót kapott. Emellett arra is felfigyelhetünk, hogy hárman sokféleképpen mutathatók be. Ketten (Sztehlo, Bonhoeffer) evangélikusok, a harmadik (Bibó) református. Ketten (Bibó, Bonhoeffer) inkább gondolkodók, a harmadik (Sztehlo) inkább cselekvő. Ketten (Sztehlo, Bibó) elég hosszú életet éltek ahhoz, hogy mind a két erőszakkultusszal szembe kerüljenek, a harmadik (Bonhoeffer) a nácizmus áldozataként a kommunizmust már nem ismerte meg. Ugyancsak ketten (Sztehlo, Bibó) magyarok, Bonhoeffer pedig az a német teológus, akit a külföldiek közül talán a leggyakrabban olvasunk magyarul is. Ők hárman együtt elég sokat meg tudnak mutatni a harcoló egyház gyengeségeiből és erejéből.

Hasonlóan az egyháztörténeti tanegységhez (4–11. lecke) itt is van lehetőség válogatásra. A két átfogó leckét nem gondoljuk elhagyhatónak, a három portré között viszont lehet válogatni, s annak kedvéért, hogy az egyik vagy másik tanúval jobban megismerkedhessenek a diákok, „olvasmánynak” lehet minősíteni egy vagy akár két leckét is.

31. Zsidóüldözés, holokauszt és az egyházak Magyarországon

Az óra menete

A magyarországi zsidóüldözés és a holokauszt egyházakkal kapcsolatos történetét a legegyszerűbben hat lépésben tárgyalhatjuk: 1. A *numerus clausus*-törvény és a törvényhozás egyházi tagjainak az érvelése. 2. A **három „zsidótörvény” (1938, 1939 és 1941) és a felsőházba delegált egyházi képviselők állásfoglalásai.** 3. A kamenyec-podolszkiji mészárlás, Slachta Margit és Ravasz László. 4. A **német megszállás, a vidéki zsidóság deportálása, a nyilvános egyházi ellenállás kudarca.** 5. A nyilas uralom és a titkos egyházi embermentés. 6. A **második világháború utáni egyértelmű egyházi bünvallás elmaradása – ez utóbbi már a 32. lecke első bekezdéseiben kerül szóba, annak a jelenként, hogy a két korszak és a két történet szervesen összetartozik.**

Háttéranyag a leckéhez: Csepregi András: Zsidóság és kereszténység az evangélikus hitoktatásban. In: Kodácsy-Simon Eszter (szerk.): *Értelmes szívvel. Etikai témák az evangélikus oktatásban.* Luther Kiadó, Budapest, 2016. 281–321. o., a lecke témájához szűkebben: 300–315. o.

Hallottál róla? 1.

A tankönyvben említettekén túl a német nyelvűség is fontos szempont volt a leginkább jiddis anyanyelvű zsidó közösségek számára. Bár sok iskolában a zsidó tanulóknak drágább volt a tandíj, ez sem riasztotta vissza a zsidó családokat. Bár ez nemzetiségi és vallási alapú hátrányos megkülönböztetés, azt sem szabad elfelejteni, hogy például az iskolát fenntartó gyülekezetek a harmincas években már ontották a keresztleveleket zsidó tanulóik számára, hogy ezzel a tanulók továbbtanulási esélyeit növeljék, és jó pár diáknak később éppen ez a gesztus mentette meg az életét.

Mozdulj! 1., 2., 3., 4.

A négy feladat megoldásához a tanulók számára adjuk oda az alábbi olvasmányt: Csepregi András: Zsidóság és kereszténység az evangélikus hitoktatásban. In: Kodácsy-Simon Eszter (szerk.): *Értelmes szívvel. Etikai témák az evangélikus oktatásban.* Luther Kiadó, Budapest, 2016. 281–321. o., a lecke témájához szűkebben: 300–315. o. A tanulók keressék meg a szövegből az kérdésekre a válaszokat (forráselemzés)!

Szerinted? 1.

A társadalom vagy egy közösség efféle megnyilvánulásaihoz mindig valamely krízis megléte szükséges, amellyel a társadalom nem képes megküzdeni, erőforrásai a krízis legyőzéséhez kevésnek vagy mozgósíthatatlannak bizonyulnak. Ilyenkor a tehetetlenség és a düh a közösség legidegenebb tagjai vagy csoportjai ellen fordul és levezetésre kerül azzal a látszattal, hogy ezáltal az adott krízis is megszűnik. A krízis azonban nem szűnik meg, annak okai továbbra is fennállnak, csak az abból fakadó indulatok csökkennek valamelyest.

Hallottál róla? 2. – Szerinted? 3.

Az egyházi vezetők nyilvánvalóan azon túl, hogy soraikban is megtelepedett az antiszemitizmus gondolata, a kormányzat előtti hatalmukat és az anyagi támogatást féltették.

Szerinted? 4.

- Erősödő német befolyás
- Politikai érvek erősebbek a keresztény elköteleződésnél
- A keresztény és politikai nézőpontok összemosódása

Hallottál róla? 3.

Reflexiós kérdések: Véleményezzék a tanulók a Ravasz-idézetet! Vajon milyen okok indokolhatták ezt a véleményt és kritikát? Hogyan látta Ravasz László a fennálló politikai helyzetet? Miben hitt a háború kimenetelével kapcsolatban?

Hallottál róla? 4.

Mindenkor, mindenhol Jézus szeretetét adta – [Száz éve született Keken András](#), a Deák tér híres lelkipásztora, a szegények, árvák és üldözöttek segítője

[Koren Emil](#) Sztéhlo Gáborról vall

[Járosi Andor](#), a kolozsvári Wallenberg

Mozdulj! 5.

A kérdéseket kiadhatjuk egyenként, és tárgyalhatjuk három kiscsoportban, vagy együttesen is. Fontos, hogy vonjunk le a csoport számára adekvát következtetéseket a feladat végén.

32. A magyarországi egyházak a pártállam szorításában

Az óra menete

Az egyszerűbb áttekinthetőség kedvéért érdemes ezt témát is négy egymást követő szakaszban tárgyalni. Az első a világháború végétől a kommunista hatalomátvételig tart, ebben lehet utalni azokra a belső egyházi vitákra is, amelyek a 31. lecke témájának 6. pontját képezik. A második a nyílt elnyomás szakasza az 1956-os forradalomig. A harmadik az '56-os forradalom, a szabad egyházi építkezés hónapjai, majd a visszarendeződés és a pártállam új, az egyházi életet megbénító nyílt és titkos eljárásai. A negyedik a kádári „konszolidáció” és benne az egyházi élet lehetőségei és korlátai. Az elbeszélés befejeződik az 1984-es evangélikus világgyűlés említésével, a hittanár viszont szabad arra, hogy ismeretei és érdeklődése szerint tovább fűzze a történetet. Hasonlóképpen, mivel ez a korszak a diákjainkhoz is közelebb áll, szüleiktől-nagyszüleiktől sokat hallhattak róla, bátorítsuk őket kérdésekre, hozzászólásokra, személyes ismeretek megosztására.

Hallottál róla? 1.

Bár egyházunk a történelmi tényfeltáró bizottság munkájában élen jár a történelmi egyházak között a közelmúlt feltárásában, ezeknek a kutatási eredményeknek a kielemezésén túl szükség lenne valamilyen lezáró aktusra is. A keresztény egyházban Krisztus útmutatására gyakoroljuk kezdetektől a bűnbánat és a bűnbocsánat gesztusát, amely a gyakorló keresztény élet egyik sarokköve. Vajon miért ne gyakorolhatná ezt az egyház is, amellyel talán lezárhatná ezeket a sötét emlékeket, átadva magát Isten felszabadító kegyelmének?

Hallottál róla? 2.

Az ötvenes évek borzalmait és a forradalmi megtorlások erőszakosságát látva a kényszerűen megkötött egyezmény is jobbnak tűnt, ez rajzolódik ki abból, hogy egyházunk vezetői az ötvenes évek második felétől ragaszkodnak ezekhez az egyezményekhez. Az '56-os forradalom politikai eredményeihez hozzátartozik, hogy az egyháznak legalább lehetősége nyílt az **ötvenes** évek végétől újra tárgyalóasztalhoz ülni a rezsím képviselőivel, míg erre korábban nem igazán volt mód.

Szerinted? 1.

Az iskolák fontos ideológiai központjai lettek a felépülő kommunista diktatúrának, és az egyházi iskolák komoly eredményeikkel és nemzetközi kapcsolataikkal erre veszélyt jelentettek. Az iskolák erőszakos elvétele egyrészt megfosztotta ennek lehetőségétől az **egyházakat**, **másrészt** megszüntette a keresztény értelmiség utánpótlásának ilyen módját is.

Hallottál róla? 3.

Reflexiós kérdések: Vajon miért bizonyult hatékony eszköznek a pártállam számára személyi politikája érvényesítéséhez ez a törvény?

Hallottál róla? 4.

Reflexiós kérdés: Vajon hogyan gondolhatnak ma vissza Káldyra azok, akik igehirdetőként, tehetséges lelkészként ismerték meg? Elveheti, semmissé teheti a jó emlékeket, tapasztalatokat az a tény, hogy Káldy kollaboráns volt?

Szerinted? 2.

A kérdéseket kiscsoportokban válaszolják meg a tanulók, majd mondják el saját meglátásukat, verziójukat!

Hallottál róla? 5. – Mozdulj!

Reflexiós (interjú)kérdések: Vajon milyen hatással voltak ezek a jelenségek az egyházban meglévő bizalmi keresztény kapcsolatokra? Hogyan tekintettek egymásra a lelkészek, hogyan alakult ki a kollegialitás? Milyen volt a hierarchia? Ki juthatott „tűzközelbe”? Milyen kísértések érhettek egy lelkészt? Kérdezzétek meg tanárokat, lelkészeket, hogy tapasztalják-e az egyházban ennek a korszaknak és ezeknek az intézkedéseknek a hatásait! Ha igen, miben?

33. Sztehlo Gábor, az embermentő

Az óra menete

A lecke Sztehlo Gábor szolgálatának hat területéről nyújt néhány mondatnyi ismertetést és néhány rájuk vonatkozó kérdést. Feldolgozhatjuk úgy is, hogy a tankönyvi információk alapján végigbeszélgetjük ezeket a területeket, keresve bennük a közöset, Sztehlót, s megpróbáljuk megrajzolni ezeken az „ablakokon” keresztül a portréját. Feldolgozhatjuk **úgy** is, hogy egy-egy terület iránt érdeklődő diák részletesebben felkészül és kiselőadást tart. Hívhatunk vendéget is, aki Sztehlo életének egyik vagy másik aspektusában járatos, és szívesen beszélget a diákokkal. Megnézhetünk néhány jól kiválasztott részletet a róla szóló (könnyen elérhető) filmekből, vagy kiválaszthatunk egy-egy szakaszt a naplójából is.

Mozdulj! 1–6.

A leckében a diákok feladata forráselemzés. Ehhez támaszkodhatnak saját által keresett forrásokra vagy az alábbiakra is:

Sztehlo Gábor: *Isten kezében*. S. a. rend. Bozóky Éva. A Magyarországi Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, Budapest, 1984. 3. kiad.: Sztehlo Gábor Gyermek- és Ifjúságsegítő Alapítvány, Budapest, 1994.

Sztehlo Gábor: *Velünk az Isten! Sztehlo Gábor evangélikus lelkész (1909–1974) Svájcban elmondott, rajzaival illusztrált igehirdetése (1972–1974)*. S. a. rend. Madocsai Miklós. Sztehlo Gábor Gyermek- és Ifjúságsegítő Alapítvány, Budapest, 2005.

Keveházi László: *100 éve született Sztehlo Gábor*. Luther Kiadó, Budapest, 2009.

Merényi Zsuzsanna: *Sztehlo Gábor, a gyermeknevelő*. Atyha Bt., Budapest, 2009.

34. Bibó István, a gondolkodó

Az óra menete

Ezt a leckét is legalább kétféleképpen dolgozhatjuk fel. Ha van olyan diákunk, aki szívesen felkészül Bibó életéből, és tart egy olyan kiselőadást, amibe beilleszthetők a leckében adott idézetek, akkor jó beszélgetés alakulhat ki arról, hogy hogyan kapcsolódik össze az életút és a gondolkodásmód abban, ahogyan Bibó a 20. századi magyarországi kihívásokra reflektál. Ha ilyen diákunk nincs, és a hittanár sem szeretne Bibó életrajzában elmélyedni, akkor vegyük végig az öt idézetet, beszéljük meg, vajon milyen helyzetre, kihívásra való válaszul fogalmazhatta meg ezeket a mondatokat Bibó, illetve mi lehet aktuális számunkra abban, ahogyan évtizedekkel ezelőtt gondolkodott.

Mozdulj!

A feladatot megoldhatjuk két vagy öt csoportban is. Az első esetben mindkét csoport mind az öt szöveggel foglalkozik, de csupán az egyik kérdésre keresi a választ (pl.: Mi a szövegek eredeti értelme?), míg a másik csoport a másik kérdésre (pl.: Mi a szövegek jelenlegi értelme?). Öt csoportban feldolgozva a szövegeket minden csoport egy-egy szövegrészletet kap, és mindkét kérdésre keresi a választ.

A szövegek tartalmára vonatkozóan: Az első szövegben Bibó a szabadságot tisztelő ember etikáját írja le, azt a cselekvést, amelyet az ember megtehet és meg kell hogy tegyen, amikor embertársának a szabadságára és a méltóságára törnek. A második szövegben a társadalmi krízis fogalmát és az arra adható hamis válaszok, a bezárkózás stratégiájának megjelenését utasítja vissza. A harmadik szövegben Bibó a társadalomban tapasztalható félelemre vezeti vissza a kelet-európai államok krízisét. A negyedik szövegben az 1956-os események végkifejletében a gyakorlatban is a bátor erőszakmentes ellenállásra szólít fel. Az ötödik szövegben a kereszténységben és Krisztusban gyökerező demokratikus javakat a legnagyobb társadalmi erőként és eredményként definiálja.

35. Dietrich Bonhoeffer, a testvér

Az óra menete

A feldolgozás módja hasonló lehet, mint az előző leckéé. A megbeszélés során viszont próbáljunk meg hangsúlyt helyezni arra is, hogy itt egy teológus kifejezetten teológiai jellegű érveléseiről van szó, és keressük a választ arra a kérdésre is, hogy mit üzenhetnek ezek a szavak a mai keresztényeknek, a mai egyháznak.

Mozdulj!

A feladatot megoldhatjuk két vagy négy csoportban is. Az első esetben mindkét csoport mind a négy szöveggel foglalkozik, de csupán az egyik kérdésre keresi a választ (pl.: Mi a szövegek eredeti értelme?), míg a másik csoport a másik kérdésre (pl.: Mi a szövegek jelenlegi értelme?). Négy csoportban feldolgozva a szövegeket minden csoport egy-egy szövegrészletet kap, és mindkét kérdésre keresi a választ.

A szövegek tartalmára vonatkozóan: Az első szövegben Bonhoeffer az egyház társadalmi szerepvállalásának különböző módozatait tárgyalja. Arra keresi a választ, hogy milyen társadalmi helyzet milyen egyházi válaszreakciókat kell hogy kiváltson. A második szöveg ugyanezt a problémát az egyén felelősségvállalása felől, teológiai szemszögből közelíti meg. Az olcsó kegyelem Bonhoeffernél a nem elköteleződő híveket jellemzi, akik megelégednek az egyház nyújtotta szolgáltatásokkal, ezt ő „követés nélküli” hitnek titulálja. A harmadik szövegben az egyház magatartására vonatkozó megállapításokat találunk, ahol Bonhoeffer felhívja a figyelmet, hogy bizonyos esetekben az egyéni bűnbánat gyakorlását fel kell hogy váltsa a közösségi, akár az egész egyházra vonatkozó bűnbánat gyakorlása. A negyedikben az egyház jövőképét festi le a szerző, amely a mértéktartásról, hitelességről, bizalomról, hűségről, állhatatosságról, türelemről, fegyelemről, szerénységről kell hogy szóljon.

Összefoglalás

1. Az interjúk készülhetnek csoportban, munkamegosztással. Igyekezzünk a tanulókat támogatni abban, hogy számukra hiteles interjúalanyokat találjunk!

2. Dezséry püspököt az AEH támogatásával nevezték ki az egyház élére, és megítélése ma elég sokrétű. Egyesek egyenesen az egyház árulóját látják benne, mások kényszerű pályán lavírozó, de az egyház érdekeit, a totális megsemmisüléstől való megmenekülést szem előtt tartó embernek látják. A fent említett szöveg burkoltan a kialakuló kommunista diktatúrával való együttműködésre szólítja fel az egyház lelkészeit. Ő az egyház további működésének lehetőségét mindenesetre nem a „bibói” bátorságban, hanem feltehetően az „okos megalkuvásban” látta.

3. A rövid példák fiktív történetek, amelyeket fel lehet váltani jobbakkal is, amennyiben rendelkezünk ilyenekkel. A tanulók a megkezdett történeteket el is játszhatják, befejezést írhatnak hozzájuk. Használhatunk dramatikus módszereket is.

36. Templom – A találkozóhely

Az óra célja

A diákok fedezzék fel a templomok jelentőségét, a templomnak mint szent helynek a jelentőségét, annak különböző külső és belső építészeti jellegzetességeit, azok jelentését.

Kulcsfogalmak

Genius loci, szent hely, berendezési tárgyak, építészeti minőség, a forma jelentősége a hitéletben

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Szerinted? 1.

A hely szelleme, helyi ihlet; egy bizonyos helyen uralkodó, onnan kisugárzó szellem (eredetileg a régi rómaiaknál valamely ház, vidék stb. védő szelleme).

Többet erről a [Kislexikonban](#).

2. A bibliai háttér megismertetése és a bibliai igeszakasz elolvasása

A főszöveg 1. bekezdésének feldolgozása

Hangsúlyok: genius loci, szent sátor, jeruzsálemi templom.

Reflexiók kérdések lehetnek: Vajon lehetséges Istent máshol imádni? Sorolj fel olyan helyeket a Bibliából, amelyek ilyen szent helyek voltak! Mi számodra a szent hely?

„...eljön az óra, és az most van, amikor igazi imádói lélekben és igazságban imádják az Atyát, mert az Atya is ilyen imádókat keres.” (Jn 4,23)

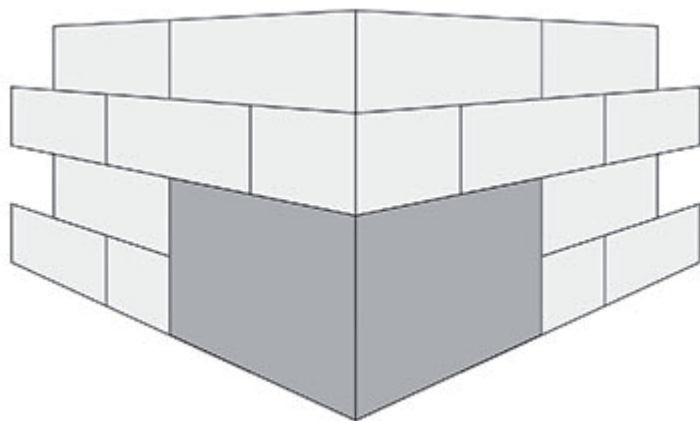
Az igét elolvasva hol lehetséges ez az imádat?

Eddigi tanulmányaid alapján a keresztény egyháztörténetben hol és milyen templomokban, öszszegyülekezési helyeken találkoztak a keresztények? (Először zsinagógákban, aztán házaknál, majd templomok épültek (piacépületek stílusában), román, gótikus, reneszánsz, barokk stílusjegyek, stb.)

3. Hallottál róla?

[Képek a körül.](#)

Eredeti funkciójában a sarokkő képe:

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

4. Mozdulj! 1.

Emeltesük ki a szövegből azokat a részeket, amelyeket a tanulók lényegesnek találnak.

Reflexiós kérdések: Vajon ma az emberek számára mindig ugyanezt jelenti a templom? Miért?

5. A főszöveg feldolgozása feladattal – Szerinted? 3.

A főszöveg 3–6. bekezdése

Az evangélikusságban a négy *sola* szerint is az ígére, Krisztusra, a kegyelemre és a Szentírásra esnek a legfontosabb hangsúlyok. Az Írás magyarázatának, az Isten kegyelmét közvetítő ige hirdetésének helye a szószék, míg az ige felolvasásának és a Krisztussal megvalósuló kommunikációnak (közösségnek), vagyis az úrvacsorának a helye a szentély, az oltár környéke.

Kereszt – A templom középpontjában Jézus üdvösségszerző tettére utal.

Biblia – Isten ígéjének vétele.

Gyertyák – Az ószövetségi időktől az isteni fényesség, dicsőség és értelem szimbólumai.

Virágok – Isten teremtő munkájára utalnak.

Oltárterítő – Az egyházi évre mutatnak, amely egyben mindig Krisztus-év is.

Nagycsütörtök – Utolsó vacsora és közösségvállalás a tanítványokkal

Nagypéntek – Keresztre feszítés

A Gecsemáné-kerti jelenet – Jézus viaskodása és végső döntése, hogy az emberekért, értünk vállalja a szenvedést és a kínhalált. Ezek az ábrázolások jellemzően a felvilágosodás korában készültek, amikor a gyülekezeti tagok könnyen azonosultak a kétségek között gyötrődő Jézussal.

6. Mozdulj! 2.

A feladat akár páros munkában, akár csoportmunkában is kiadható (egyik csoport internetes forrásokat figyel, a másik nyomtatott képeket stb.), de akár házi dolgozat témája is lehet. A templom alapvető része a vallásgyakorlatunknak. A templom segít abban, hogy vallásgyakorlatunk számára megfelelő fizikai környezetet biztosítson. A benne található különböző tárgyak különböző jelentéssel és jelentőséggel, de mind ugyanezt a célt használják.

7. Mozdulj! 3.

A berendezéshez használhatunk modelleket, vagy egyszerűen rajzolhatunk a táblára vagy csomagolópapírra. Ha van a tanulóknak affinitása és lehetősége, használhatunk a tervezéshez digitális eszközöket, vagy ezt kiadhatjuk házi dolgozati témának.

8. Mozdulj! 4.

Lehetőség szerint a diákok maguk keressék meg ezeknek a helyét, és azt is, miért vannak fent a világorökségi listán. (Szászkézd, Késmárk, Garamszeg, Selmezbánya stb.)

Amennyiben saját templomuk vagy a környéken található evangélikus vagy akármelyik felekezethez tartozó templom örökségvédelmi, műemlékvédelmi szempontból kiemelt ingatlan, a csoport látogassa meg közösen, és nevezze meg a leckében található berendezési tárgyakat, építészeti jellegzetességeket!

III. REFLEXIÓK

9. Szerinted? 4.

A feladathoz kapcsolódóan más templomokat is megvizsgálhatnak a tanulók a kérdés szerint.

Szerinted?

Az alábbi templomok közül melyikben éreznéd magad különösen közel Istenhez? Miért?

http://photos.wikimapia.org/p/00/00/57/20/63_big.jpg

<http://images.travelpod.com/users/nahury1/129.1261516372.orthodox-church-5.jpg>

http://www.metropolismag.com/Point-of-View/March-2016/The-Curious-Case-of-Polands-Communist-Era-Church-Boom/BeFunky_Collage.jpg

http://washington.vilagnezo.hu/image_cache/2/6/d/26dfa8b7cc87a2e0b50514e4cea79ea2.jpg

<http://www.borzsonyhotel.hu/imagebase/25a05956/szitemplom2.jpg>

<http://hazai.kozep.bme.hu/hu/evangelikus-templom-kisfalud/>

További feladatok

A főszöveghez

Többnyire a karzat ad helyet az orgonának, amely az istentiszteletek legfontosabb kísérő hangszere. Az orgona igen drága hangszer, nem minden gyülekezet volt egykor képes a megvásárlására és beépítésére. Ma ez még inkább így van, még egy régi orgona felújítása is nagy terhet ró a gyülekezetekre.

Az elmúlt évtizedek során egyre nagyobb igény lett a gyülekezetekben olyan – templomon kívüli – találkozásokra, együttlétekre, amikor a gyülekezeti tagok meghallgathatnak egy-egy előadást, és spontán beszélgethetnek egymással egy kávé, tea és harapnivaló mellett. Ezek helyszínéül a templomokhoz kapcsolódó gyülekezeti termek szolgálnak, amelyek egyre nagyobb szerepet kapnak egyházunk hitéletében.

Hallottál róla?

A templomok építészeti megoldásai általában komoly teológiai megfontolásokra épülnek. A római katolikus egyházban a legutóbbi időkben fontos teológiai-liturgikai vita övezte az oltár elhelyezésének kérdését. A II. vatikáni zsinat egyik célkitűzése volt, hogy a laikus híveket és a papságot közelebb hozza egymáshoz a mise keretein belül is. Ennek értelmében a legtöbb templomban lebontották a szentélyt lezáró kerítést, és új, megkerülhető oltár került az apszisba, amelyen a papok a hívekkel szemben, velük együtt mutathatják be a miseáldozatot. A hagyományos gyakorlat védelmezői szerint a misét a pap a gyülekezetnek háttal, a kelet felé tájolt templom apszisának végén kell hogy bemutassa a hagyomány szerint kelet felől, Jeruzsálem felől érkező Krisztus felé.

Mozdulj!

A kereszténység évezredei alatt a templomok külső és belső építészeti jegyei, bár alapvető jellegzetességeiket megőrizték, mégis sokat változtak. Művészettörténeti ismereteitek alapján gyűjtsetek olyan építészeti jegyeket,

- amelyek az évezredek alatt alig változtak,
- amelyeknek bár megmaradtak legfontosabb jellegzetességeik, de változtak,
- amelyek ma már nem szempontok többé a templomépítészetben!

37. Szentségek és megerősítés – Az Istenhez tartozás nyomai

Az óra célja

Az evangélikus egyház szentségekről való tanításának megismerése. A szentségek kritériumainak ismertetése, a keresztség és az úrvacsora fogalmainak tisztázása.

Kulcsfogalmak

Szentség, külső jel, elrendelés, ígélet, konfirmáció, szentek közössége, kommunió

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Mottó

A feladat előtt ne nyissuk még ki a könyvet a csoporttal. Hallgassa meg a csoport a mottót! A mottó alapján írjanak fel asszociációs felhőt a táblára vagy más felületre.

Reflexiós kérdések: Előkerült a felírtak között a szentség szó? Vajon ez a kifejezés mennyire állítható kapcsolatba a mottóval? Hogyan?

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A főszöveg feldolgozása feladattal – Mozdulj!

A főszöveg 1–2. bekezdése

A konfirmációhoz, a betegek szentségéhez, a házassághoz és a papi szentségekhez nem kapcsolódik az üdvösség ígérete (a nem házasok, nem konfirmáltak, nem papok vagy nem haldoklók ugyanolyan közel lehetnek az üdvösséghez, mint azok, akik részesültek ezekben az áldásokban). A gyónásnak nincs külső jegye, de Luther elképzeltetlenné tartja az úrvacsora szentségét gyónás nélkül, ezért korai munkáiban még három, a későbbiekben kettő, a gyónás-úrvacsora és a keresztség szentségéről beszél.

Reflexiós feladat: Nézzük meg az *Agendában*, hogyan kapcsolódik össze a liturgiában a gyónás és az úrvacsora egy szentséggé!

Keresztség

Elrendelése: Mt 28: „Menjetek el, tegyetek tanítvánnyá...”

Jele: víz

Az üdvösség ígérete: Mk 16: „Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözüln...”

Úrvacsora (és gyónás)

Elrendelése és az üdvösség ígérete: Mt 26

Jele: kenyér és bor

3. A bibliai háttér megismerése

A főszöveg 3. bekezdése

Hangsúlyok: Keresztség egyetemessége, konfirmáció

4. Szerinted? 1.

A konfirmációra a legtöbb gyülekezetben bármely korban lehetőség van az említett kor, vagyis a 12–13. életév felett. Ez a kor jellemzően a kamaszkor, az útkeresés kezdete, amikor a gyermek először veti fel ezeket a kérdéseket: Ki vagyok én, mit akarok az élettől? Ezekre a kérdésekre lehet válasz a konfirmáció, a gyülekezeti tagság és az egyházhoz való tartozás vállalása.

5. A főszöveg feldolgozása feladattal – Szerinted? 3.

A főszöveg 4–5. bekezdése

Hangsúlyok: Ágoston, donatisták, látható és láthatatlan egyház, szentek közössége

Reflexiós kérdések: Vajon milyen csoportokkal tudnánk ma azonosítani ezeket a kategóriákat?

6. Szerinted? 2.

Van olyan mértékű bűn, amelyet elkövetve valaki elveszítheti az egyházhoz tartozását?

A kérdéssel kapcsolatban játszhatunk szituációs játékokat is. Írjunk fel szituációkat, amelyekről csak fokozatosan osztunk meg egyre több információt a tanulókkal.

Példa: Első kiadott információ: Rolandot látták, ahogyan ellökött valakit az istentiszteletra menet. Második: Rolandot senki sem kérdezte meg tettéről, de tudni lehet róla, hogy öntörvényű gyerek. Harmadik: Roland árvaházban nőtt fel, sokszor nem tud indulataival mit kezdeni. Negyedik: Roland véletlenül lökte el a másik embert, mert valaki a tömegben őt is fellökte.

Ennél írhatunk összetettebb és szellemesebb példákat is. A játék után igyekezzünk megválaszolni a feladat második kérdését is!

7. Hallottál róla? – Mozdulj! 2.

A feladattal kapcsolatban készíthetünk molinót, vagy jeleníthetünk meg valamit az iskolai falújságon!

III. REFLEXIÓ

8. Mit jelent?

A konfirmáció jelentése (fogalomkártya)

9. Igehely és annak értelmezése

„...amely tiérettetek adatik...” (Lk 22,19)

Luther a szentségekről így fogalmaz: A szentségek vannak az emberért, és nem az ember a szentségekért. Vajon miért kell ezt a reformátornak megfogalmaznia? Milyen teológiai okok lehettek a háttérben?

További feladatok

Mozdulj!

Készíts interjút egy gyülekezeti taggal arról, hogy mit jelentett számára a konfirmáció, és mit jelent számára most az egyházhoz tartozás!

Fogalmazzatok meg közösen egy konfirmációi vallástételt, amely „nem ígéret és nem fogadkozás, hanem egyrészt bizonyágtétel arról, hogy a konfirmandus hisz Krisztusban, és tudatosan vallja egyházunk tanítását, másrészt kifejezése annak, hogy szeretne megmaradni ebben a hitben a Szentlélek segítségével” (*Agenda*, konfirmáció).

Mi lehet egy ilyen saját szöveg értéke?

38. Istentisztelet – Közelebb a forráshoz

Az óra célja

A keresztény istentisztelet történetének, jelentőségének megismertetése. Az istentisztelet változó és állandó részeinek bemutatása és megtanítása. Az evangélikus egyház liturgiájának megismerése. A megtanultak gyakorlati életben való szemléltetése.

Kulcsfogalmak

Liturgia, istentisztelet, állandó és változó részek, Kyrie (bűnbocsánati rész), Gloria (Isten dicsőítése), Credo (hitvallás), Sanctus (a Szentháromság dicsérete), Agnus Dei (Jézus, Isten Báránya litánia), úrvacsora (Communio), gyónás, gyónótükör

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. A bibliai igehely feldolgozása feladattal – Szerinted? 1.

„*Otthagytá azért Dávid az Úr szövetségládája előtt Ászáfot és rokonságát, hogy állandóan végezzék a szolgálatot a ládánál a mindennapi rend szerint.*” (1Krón 16,37)

A diákok számoljanak be személyes liturgiáikról, olyan szokásokról, amelyeket nem tudnának elhagyni, családi szokásokról.

Reflexiós kérdések: Vajon mi különbözteti meg ezeket a gyülekezeti liturgiától? Miért végzünk azonos módon dolgokat, miért ragaszkodunk szokásainkhoz? Mit jelent számunkra ez a szó: szertartás? Mikor válik egy esemény szertartássá?

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A bibliai igeszakasz magyarázata

A főszöveg 1. bekezdése

Hangsúlyok: A korai keresztények istentisztelete (zsinagógákban, házaknál, katakombákban, végül templomokban)

3. Mozdulj! 1.

Igeolvasás – prédikáció – imádság – úrvacsora. Ezek ma is a legfontosabb részét képezik az istentiszteletnek. A kérdés második felének megválaszolásához vegyük figyelembe a kortörténeti háttérrel (pl. keresztényüldözés).

4. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 2–4. bekezdése

Cél az istentisztelet változására rámutatni, és hogy ebben a változásban az evangélikus istentisztelet milyen helyet foglal el.

Reflexiós kérdések: Milyen liturgiák közül választhat ma egy evangélikus gyülekezet? Van ezek között olyan, amelyik nektek is tetszik? Keressetek ilyet az új *Liturgikus könyv*ben!

5. Szerinted? 2.

Az istentisztelet legbensőségesebb része minden bizonnyal a *communio*, amely számos titok helye is, Jézus Krisztus hozzánk lépésének helyszíne. Ehhez a titokhoz és misztériumhoz a korai egyházakban nem engedték közel a katekuméneket.

Reflexiós kérdések: Hogyan hívnánk ma a katekuméneket? (Kereső)

Napjainkban az istentisztelet nyílt esemény, ahol mindenki vállalhatja hívő vagy kereső identitását az úrvacsora vételével vagy akár az úrvacsoravétel alatt a padban maradással, imádsággal.

6. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 5–7. bekezdése

Az idegen kifejezéseket felírhatjuk a fogalomkártyáinkra.

Reflexiós feladat: Nézzük meg (akár a gyakorlatban), hogy melyek egy evangélikus istentisztelet állandó és változó részei. Kövessünk eszerint egy evangélikus istentiszteletet!

7. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 8–10. bekezdése

Hangsúlyok: A gyónás szerepe az evangélikus istentiszteletben és vallásgyakorlatban.

Reflexiós kérdések: Miért olyan fontos a gyónás, hogy Luther szerint – bár nem szentség – az istentisztelet elhagyhatatlan része?

III. REFLEXIÓ

8. Szerinted? 3.

A *pax* az úrvacsora előtt való békülés, amely kézfogással és békességmondással fejeződik ki. A liturgia használatára vonatkozóan a gyülekezeteknek van mozgásteret, választhatnak az egyház által javasolt liturgiai formák közül, vagy ha erre komolyabb igény van, bizonyos határok között kidolgozhatnak saját maguk számára elfogadható alternatívát az ajánlott liturgiai elemekből. Ilyenkor azonban mindig figyelembe kell venni, hogy a helyi tagok szokásai, gyakorlata és rutinja sokszor konfliktus forrása lehet. Jó, ha a vasárnapi liturgia megváltoztatása csak igazán indokolt esetben, lehetőség szerint szakemberek bevonásával, minden érintett felet meghallgatva, azok jóváhagyásával kerül sor.

39. Egyházzene – Isteni muzsika

Az óra célja

A diákok lássák meg, hogy mit jelent az éneklő egyház kifejezés, milyen funkciót tölt be a keresztény vallásgyakorlásban az egyházzene, milyen különleges evangélikus specifikációi vannak ennek a műfajnak.

Kulcsfogalmak

Zsoltár, neumák, egyházzene, korál, Bach, kántor, Luther-énekek

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Az igehely feldolgozása

„Az egész föld leborul előtted, és énekel neked, énekli neved dicséretét.” (Zsolt 66,4)

Hallgassunk egyházzent az óra elején (Bach valamelyik ismert korálfeldolgozását, pl.: [J. S. Bach: Motet BWV 227, Jesu, meine Freude](#) – Vocalconsort Berlin). Beszéljünk a tanulóknál felbukkanó érzésekről, véleményekről. Hallgathatunk igényes (ha találunk ilyet) ifjúsági zenét is.

Reflexiós kérdések: Vajon a vallásosság és a zene hogyan és miért fonódik össze egymással? Milyen jelei vannak ennek manapság? Az ütemes dobhangsúlyos zene vajon ma a szórakozóhelyeken milyen szerepet játszik? (Kikapcsolás, a szív ritmusának mesterséges megváltoztatása, extatikus állapot előidézése, kikapcsolás – a zene és az értekek fokozott kapcsolata.)

2. A bibliai háttér magyarázata

A főszöveg 1–3. bekezdése

Hangsúlyok: Az egyházzene rituális eredete

3. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 4–5. bekezdése

Hangsúlyok: Az egyházzene ószövetségi megjelenési formái és máig meghatározó elemei, a zsoltárok.

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

4. A főszöveg feldolgozása – Hallottál róla? 1. – Mozdulj! 1.

A főszöveg alapján keressék meg a tanulók a zsoltártípusokat: panaszének (Zsolt 137), hálaének (Zsolt 118), dicsőítő ének (Zsolt 8), zarándokének (Zsolt 121), királyzsoltárok (Zsolt 45), Sion-énekek (Zsolt 46), a bölcsesség zsoltárai (Zsolt 1).

5. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 5–6. bekezdése

Hangsúlyok: Luther és a zene kapcsolata, az evangélikus egyházzene alapja, a korál.

6. Mozdulj! 2.

Különösen izgalmas a 255-ös ének, amelyet Luther Buda eleste alkalmából írt. Általában igazak ezekre az énekekre, hogy a korban divatos dallamok, amelyekhez Luther evangéliumi szövegeket ír. Reflexiós kérdések: Lehetnének ezen az alapon a mai divatos énekek is templomi használatban?

7. A főszöveg feldolgozása feladattal: Szerinted?

A főszöveg 7. bekezdése

Gáncs Aladár evangélikus lelkész, egyházzene-szhasználja szisztematikusan ezt a kifejezést a Bach-kutatásaiban. A koncentrált evangéliumi üzenet zenei megszólaltatásának legnagyobb igényessége jellemzi Bach egyházzenejét, amely nemcsak a zene „esztétikájában”, hanem a kompozíció minden elemében, matematikai, zeneelméleti mélységeiben is kifejeződik. *Der alten Jahr vergangen ist* című korál-előjátékában például minden munkanapra jut egy hang, minden vasárnap- és ünnepnapra egy szünet. A 14-es szám Bach monogramjaként jelenik meg az evangéliumi tartalmú és üzenetű kompozíciókban mint zenei hitvallásokban (lásd részletesebben: [Luther, Bach és a zene – Dr. Kamp Salamon előadása](#)).

III. REFLEXIÓ

8. Mozdulj! 3.

Dzsesszmiséket, istentiszteleti részleteket is hallgathatunk [itt](#), de igyekezzünk itt is igényes egyházzene-t fellelni. Vagy hallgassatok meg különböző korálfeldolgozásokat! Bach: Orgelbüchlein, dzsessz-korál, Korál-sziget.

9. Hallottál róla? 2–3.

A csoport számára kiadhatjuk feladatként interjúk készítését kántorokkal, egyházunk egyházzene-szeivel.

40. Ifjúsági munka – Hídverés a jövőbe

Az óra célja

Ismerjük meg az evangélikus egyház ifjúsággal kapcsolatos munkáját!

Kulcsfogalmak

KIE, Országos Ifjúsági Találkozó, Szélrózsa, Ifjúsági Osztály, GYüMi, Tamás-mise

Az óra menete

I. RÁHANGOLÓDÁS

1. Igehely feldolgozása feladattal: Szerinted? 1.

„Én még fiatal vagyok, ti pedig öregek. Ezért hátrahúzódtam, és féltem elmondani nektek, amit tudok.”
(Jób 32,6)

Nevezzenek meg olyan szervezeteket a tanulók, amelyek az egyházon belül ezt a célt szolgálják. Beszéljenek tapasztalataikról. Ha szükséges, hívjunk meg az intézménybe egyházunkban ifjúsági szolgálatot ellátó lelkészt vagy munkatársat.

II. JELENTÉSTULAJDONÍTÁS

2. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 1–3. bekezdése

Hangsúlyok: Katolikus oldal: Rerum Novarum, evangélikus, protestáns oldal: KIE

3. Szerinted? 2.

Az ifjúsággal kapcsolatban a 20. század elején szinte paradigmaváltás-szerű gondolkodásbeli változás tapasztalható. Az ifjúság a korábbi évszázadokban inkább a meggondolatlanság, a hozzá nem értés szinonimája volt, de ma már inkább a jövő reménységeként tekintenek az ifjakra, részben az egyház látható „megöregedése” miatt, a templomba járók átlagos életkorának rohamos emelkedése láttán.

4. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 4–7. bekezdése

Reflexiók kérdések: Vajon hogyan érezhették magukat azok a fiatalok, akik nem gyakorolhatták vallásukat? Vajon plusz motivációt jelentett ez számukra, vagy gátlást? Ti hogyan tapasztaljátok meg ezt ma? Mit jelent ma fiatalként kereszténynek lenni?

5. Szerinted? 3.

A felsorolt dolgok között lássuk meg, hogy a lelkész milyen munkaágakban, formákban találkozhat egyáltalán a fiatalokkal. Elképzelhető, hogy ezek a munkaágak, formák nem a legmegfelelőbbek a mai ifjúságnak? Mire lenne ezek helyett szükség? Lehet, hogy jók ezek?

6. A főszöveg feldolgozása feladatokkal – Hallottál róla? – Mozdulj! 1.

A főszöveg 8. bekezdése (A rendszerváltás után...)

Amennyiben a tanulók nem vettek részt ilyen rendezvényen, hívjunk az órára valakit, aki tud személyes élménybeszámolót tartani nekik.

7. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 9. bekezdése

Hangsúlyok: Tamás-mise – keresők istentisztelete

Reflexiós kérdések: Mit jelent a Tamás-mise? Mit jelent keresőnek lenni? Vajon hogyan kaphat szerepet ez egy istentiszteleten?

8. Mozdulj! 2.

Nézzünk meg részleteket, és figyeljük meg, vajon az előző főszöveg alapján hol jelennek meg ezek az elemek az istentiszteleten!

Tamás mise – a megszólítás új formája – Budavár (esetleg keressünk jobb felvételt).

9. Mozdulj! 3.

A feladat részeit kiadhatjuk csoportos feladatnak vagy házi dolgozat témájának is.

10. A főszöveg feldolgozása

A főszöveg 10. bekezdése

Reflexiós kérdések: Ti merre indulnátok az egyház helyében? Hogyan lehet a templom magas küszöbét az ifjúság felé lebontani?

Összefoglalás

1. Keresd meg az alábbi mondatokban a hibát!

A türelmi rendelet miatt nem épülhettek protestáns templomok.

A türelmi rendelet partikuláris helyekre korlátozta a protestáns templomok építését.

Az evangélikus egyházban a szentségeknek nem mindig van látható jele.

Az evangélikus egyházban nem számít, hogy egy szentségben megjelenik-e az üdvösség ígérete.

Az evangélikus egyházban az istentisztelet rendje szigorúan rögzített, attól eltérni nem lehet és szabad.

A szó legszűkebb értelmében a gyónás a bűnöktől való elhatárolódás.

Az énekek eredetileg elsősorban művészi produkciók voltak, később váltak rituális cselekménnyé.
(fordítva)

Luther így ír: „A zene a világon a legemberibb dolog.”

A népdalok (korálok) gyülekezeti használatra írt vagy átírt énekek.

A többi feladat a tankönyvben részletesen kidolgozva szerepel!